

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORiarUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Brin del. et incisit.

HERODOTI MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

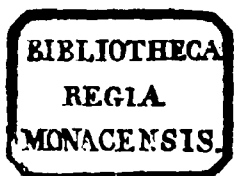
AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS

▼

.....

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARÆ posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Mstis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I.

deinde *Lectiones e sexto* quodam *Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranaeo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae *Lectiones*, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem *Creuzeri* apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitis praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisque hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihî fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis, in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.**)* Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praecuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in *Adnotationibus* a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

Porro, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, cae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praecuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formam Ionibus propriam usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur,*) tamen, ut aliis multis modis,**) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba,†) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

Ad *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et impensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαδοῦ διαλέκτου ἀριστος κανὼν. *Dionys. Halic.* Epist. ad Pompei. Opp. T. VI. ed. Reisk. p. 775.

**) Vide eundem *Dionys.* de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.

†) *Hermog.* de Formis Orationis lib. II. pag. 513. coll. p. 406.

††) *Dissert. Herodotea*, p. 147 seq. *Schaeferum*, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsis ubique formis verborum communibus, ionicis substituere formas, mox meliora edoctum abiecissee novimus istud consilium.

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subiude lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine causa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, quae prodest haec editio, nimium spatii absumentura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei neque rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse Wesselingius his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in τῇ αὐτῇ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem Laurentius ille Valla elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti: *) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in *Wesselingiana* Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit *Wesselingius*, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valckenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adseruissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearcmque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*; quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit,

GLOSSARIUM vetus Vorum Herodoteorum, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide *GEORG. FRID.* corum (*die Historische Kunst CÆUZERI* Praefationem *li-* der Griechen) Lips. 1803. bro de Historica arte Grae- praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gravior, ut eundem conicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiungere manu[m] constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiiici poterit *Index veterum Scriptorum*

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem. *) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi* huius Tomi, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimaui.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

PATRIAM praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clío; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVII. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, βραχέα παραποήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσιος. d) In libro II. de Orat.
 b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
 Nub. vs. 331. c) Apud Gelium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.
 Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit, g) nihil huiuscemodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνδραγαθία fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenacum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περσικά, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμή) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, commentariisque illustrata, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notā f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodiit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatus dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀντιπράπτο, ἀλλ' ἐπὶ ἐπιτομῇ αὐτῶν κριθεὶς τὴν ἰστορίαν.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylonē durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκοῦπυλον, x) καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) δὲ πύργου καὶ σπασάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεσθαι, ἰξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίαν χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίαν πολλὴν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; bene gnarus, iis, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

Herodotus, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factioniosis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλείους γὰρ οἶκον Herodotus ἐκ τῆς Καρίας εὐθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυρίτο, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed conpositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem lxxxvi. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἔτι παῖς ὢν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσει τοῦ υἱοῦ τοῦ πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero xv. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. i. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe con-
moratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Co-
rinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: fru-
stratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corin-
thiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi senioris. Certius habetur, Athenis suos cum li-
bros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter

d) Apparat. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐκβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτισι ὕστερον ἔχοντο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censum, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Duker. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum, ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφος tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

I I.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae IX. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησις de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucydid. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Apparatus ad Annot. Thucydid. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρῶτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθι λόγους, τοὺς ὀπίσσω λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ὅπου πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσεν, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) *περὶ τοῦ κατασκευάσαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν.* *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrudere: quod eo non dicitur, ut de Harpocratatione adseveretur. Fieri potuît, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero Innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀκαῶς λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὁφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὁφείλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχεται ἰς πάντα τὸν λόγον.* *Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀρποκρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindiciis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus. vitio humani ingenii. obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλά τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallem tamen locupletiore, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae serior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπίκτεινε μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλην αἰτίαν, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθεν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblitio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκαῖς λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infaus- to eius eventu, multo tamen parcius quam promi- serat: quod quī contigerit, et an aliquid de prio- re sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem λόγους He- rodoti Λιβυκῶν ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: im- mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella- re: de nece Cimonis, patris Milliadae, τὸν μὲν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημαίνω: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique pos- set. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνος ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγίνοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις λόγοις

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.
*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖς ὀπίσω λό- γοις declaraturum, eam non in sequentium librorum ali- quo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιήσομαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: 1) καὶ τὴν Νίνον εἶλον· ὡς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις, δηλώσω· καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit: posterius* Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμψώνυχια ἄποτα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ διγῆσθαι περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonicis et Assyriis rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

1) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διηγέσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Μίνου adpositum concedat nullum. Ἀλλὰ proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, κατὰ additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συγγράψας, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Benteio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάτρις et Σώστρις. t) Chronogr. p. 200.

lipam *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fa-* teor *ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptionis modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, quæunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSLINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

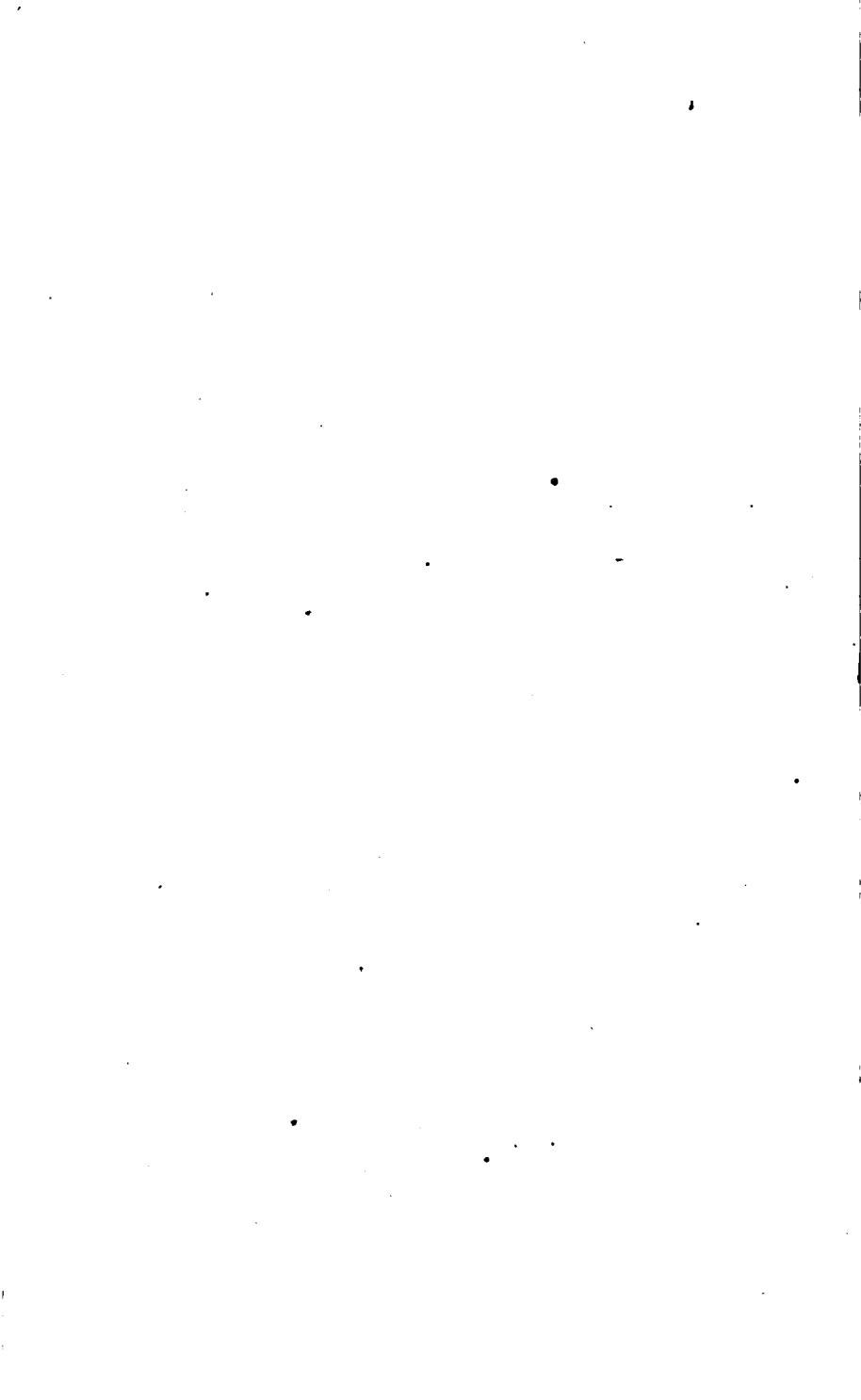
u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. 1. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. Ἀρδανία. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas *Commentationes*, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodote et le but de son Histoire*, *Actis Acad. Reg. Berolin.* ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

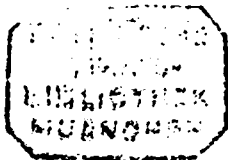
HERODŌTI HISTORIAR.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησοῦς ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε· ὥς μῆτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μῆτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμα-
στα, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORiarUM

LIBER PRIMUS.

C L I O.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea hīs
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ
νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιβέσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ Φορτία Αἰγυπτία τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ εἰς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας εἰς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἑκτὴ ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitiarum primi auctores *Phoenices* fucere. Hos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Gracciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

- 15 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
 σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ὠνέεσθαι τῶν Φορτίων,
 τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
 λευσαμένους ὁρμήσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
 τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
 20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀπο-
 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον 2
 ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες· καὶ
 τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
 Ἑλλήνων τινας (οὐ γὰρ ἔχουσι τὸννομα ἀπηγήσασθαι)
 5 Φαθὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχέντας, ἀρπάσαι τοῦ
 βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' ἂν οὗτοι
 Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης·
 γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶάν τε

chi. Quae dum ad pūppim navis stantes mercarentur
 merces quae illarum maxime animos advertissent,
 Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
 illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
 rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
 bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
 ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
 in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
 Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
 Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
 non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
 Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
 rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
 his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
 iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

- τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργεῖς ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
- 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους δίδόται. οὕτω
 δὴ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δόξαι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προϊσχυόμε-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὡς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad repositendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Ius*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
datuos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere: illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοῖς δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπααιεόντων, βου-
 λοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὧν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι.
 προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
 5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισίων σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ὥρην
 ἔχειν ἀρπασθεισίων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἤρπαζοντο. σφέας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομέ-
 νων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλον μέγαν συνα-
 γείρειαι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4) Huc-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
 bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
 ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulieris Laconicae caussa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ
Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη βάρβαρα οἰκείουσιν οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγνται κεχωρίσθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εὐῦσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ κατάδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam. Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilii excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De *Io* vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄσπεα ἀνθρώπων
 15 ἐπέξιόν. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῃ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
 τω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυσ ποταμοῦ· ὃς
 ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγόνων, ἐξίει πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνον καλεόμενον
 5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inlatarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, eadem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris, quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ· Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον, Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὕ-
 τω περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ἐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τρῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerio-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeο oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaci pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4, 7.

- ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος·
 10 ἀπ' οὗ οὗτος ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἄρξαντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἔτεια πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέγχι Κανδαύλειω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑαυτοῦ γυναικός· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὴν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλει ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιέστερα τῶν περηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atyis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillā et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque depericiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud *Gygen* Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἵδους 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίει ὅπως ἐκείνην θεήσαιο
 „γυμνήν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιβῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἐαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πίθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καὶ σοε δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὲ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο. ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes.* At ille, vehem-
 enter exclamans, *Domine, inquit, quemnam ser-
 monem haudquaquam sanum profers, iubens me
 heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
 cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
 olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
 minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
 est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
 suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
 rimam; teque oro, ne postules illicita.* (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμήν, μή τί τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μὴδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμή ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκά-
 „στον ἐκδύνουσα θήσκει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴψεται ἰόντα διὰ θυρέων.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἠδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*,
 inquit, *Gyge*; neque aut me time, quasi te tenta-
 turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
 quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
 eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
 sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
 apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
 locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
 uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
 introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
 aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
 cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
 ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
 est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ εἶδοκεν ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
ἐθῆετο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρει ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγγέγονε, τῶν οἰκε-
τέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἑόντας ἐωυτῇ, ἐτοίμους
ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐὼ 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Candaule.
Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quoque
barbaros, etiam viro magnum in probrum vertitur
nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem nihil
aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero illuxit,
praesto esse iussis famulis quos maxime fidos sibi
cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
cam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

10 „θεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, Φοι-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε „Νῦν
 „τοὶ δυοῖν ὁδοῖν παρουσέων, Γύγῃ, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
 „τέρην βούλει τραπεῖσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆϊν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
 „αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ ὥς αἶν μὴ,
 „πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδης τὰ μὴ
 „σε δεῖ. ἀλλ' ἤτοι κεινόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ἀπόλλυσθαι, ἡ σὲ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θησάμενον, καὶ
 15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν
 ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ᾔδῃ
 ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίῃ ἀληθέως προκειμένην, ἡ
 τὸν δεσπότῃ ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
 20 σθαι. αἱρεῖται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὲ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
aperturum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candauale, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicat-
tus et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Επί με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῶ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμία, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεα,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπείσθους τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληῖαν Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμνος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituissent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugio, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

7, 96.

βασιληίην, καὶ ἐκρατύνθη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστήριου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐπακύντο τὸ Κανδαύλειον πάθος, καὶ ἐν ὅπλοις ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταὐτὸ οἱ τε 5 τοῦ Γύγως στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον αἰέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασιλεύειν ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. ἀνέλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι 10 τίσις ἔξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγως. τοῦτου τοῦ ἔπος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14 Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλείστα ἐν Δελφοῖσι.

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis, essentque in armis, convenit inter Gygae factionem et reliquos Lydos, ut, *si respondisset oraculum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum.* Accepto igitur oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, *ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygis*: quod quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad *Mermnadas* pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. *Gyges* autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
Herod. T. I. P. I. B

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακίεται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡστίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίεω, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἀξιο-
 δέητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπωνυμίῃ. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἔς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 φῶνος τὸ αὐτοῦ εἶλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τσαυτὰ ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγews μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δώδεκα· Σαδυάττew δὲ, ἈΛΥᾚΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαζάρη τε τῷ Δηϊόκew ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μήδοισι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 ceptâ cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 faciemus. (15.) *Ardyis* vero, Gygae filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic Prienenses
 expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum
 Sardium obtinente, Cimmerici suis sedibus a Scythis
 nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque prae-
 ter arcem ceperunt.

(16.) Ardys postquam undequinquaginta annos
 regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui
 annos regnavit duodecim. Sadyattae successit *ALYAT-*
TES; qui cum Cyaxare, Deiocae nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, εἰς
 Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπειδέξατο εἰὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητό-
 17 τατα τάδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λιορκεῖ τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηκκαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικείου τε καὶ ἀνδρῆσιου. ὡς δὲ εἰς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκειτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα
 δὲ κατὰ χάριν ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρει, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

ἐπίστω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπικράτειον,
 ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλον. Ταῦτα ποιεῖν, ἐπολέμει 18
 ἔτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενήϊῳ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχισταμένων, καὶ ἐν Μαιανδρῶν πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἔτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐστὶ Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλον τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας·) τὰ δὲ πέντε τῶν ἑτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπολέμει, ὃς παραδε-
 10 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι διδῆλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedcre ur-
 bcm cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 sii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperē, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρὸς τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
λάφρυνον, ὅτι μὴ Χίοι μούνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
ταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
σιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιήκει- 15
19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ
τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα·
ὥς ἄφθῃ τάχιστα τὸ λήιον ἀνέμῳ βιώμενον, ἄψατο
νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης. ἄφθεις δὲ ὁ νηὸς,
κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης εἰς Σάρδεις,
ἐνόησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
νούσου, πέμπει εἰς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

9, 84.

κομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλησίου ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περιάνδρον τὸν Κυψέλου, ὄντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπειν, ὅπως ἂν τι προειδὼς πρὸς τὸ παρὲν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλῃ, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπετυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervae templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero, nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσῃν, μηχανά-
 ται τοιάδε. ἕσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σῖτος καὶ ἑαυτοῦ καὶ
 ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν,
 προέϊπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν
 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα
 δὲ ἐποίησεν τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἰνεκεν,
 ὅπως αὖθις ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιανός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν
 σίτου καχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι
 ἑόντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ οὐ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ
 δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἰπας πρὸς Θρασύ- 5
 βουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις,
 ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλα-
 γή. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὰν
 ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρεῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moli-
 retur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti
 in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne
 in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut,
 ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comes-
 sationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fe-
 cit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sar-
 dianus legatus, postquam ingentem frumenti acer-
 vum in foro profusum et homines vidisset oblecta-
 tionibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod
 et factum: nam postquam ista vidit caduceator, ex-
 positisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit,
 nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax com-
 posita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehe-
 mentem frumenti penuriam Mileti esse, populum-
 que ad extremum malorum esse redactum, audivit

10, 13.

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγὴ σφί ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ ᾠκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
25 σσηῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ᾧδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μνηύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σφί Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον
5 παραστήναι· Ἀρίονα τὸν Μηθύμναϊον ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
νευχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἰόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε ἰόν-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμαῖσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγῳ
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προιέντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ἔτι δὲ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοις· ἀλλὰ κελεύει τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχοῶσθαι μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proiiceret. Has in

- 15 οὕτω δοκέοι, περιϊδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰῆσαι· αἰίσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης εἰς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάραν, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
εἰς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νῆικαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν εἰς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα
μὲν ἐν Φυλακῇ ἔχειν, σὺδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμείων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεί- 30
 νων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπῆδησε· καὶ τοὺς, ἐκπλαγέοντας, οὐκ ἔχειν
 ἔτι ἐλεγχόμενους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νῦν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταυνάρῳ, ἐπὶ δελφῖνος ἐπεὶ ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convaluerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητρίδιον σιδήρεον κολλητὸν,
θῆς ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων
Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦνος δὴ πάντων ἀν-
δράπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττει, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
λήν Κροῖσος ὁ Ἀλυάττει, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε
καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπέθηκετο Ἐφε-
σίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
5 ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
σχοινίον εἰς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξύ τῆς τε παλαιῆς
πόλεως, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
διοι. πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
10 λοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρον τῶν μὲν εὐδύνατο μέζονας
παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum C R O E-
s u s, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta:
qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi
tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam
Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum
adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc
obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum
intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus;
deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et
Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, gra-
viora causatus adversus hos in quibus graviores re-
perire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ἔοντων δὲ οἱ πάντων ἐτοιμῶν ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτ- 5 τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροῖσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαύσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνα- „νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνον 10 αἰληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνεται εὐξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ὁ rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

- 25 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „ Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ὥα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκῇ-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
 20 Κάρατα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 φυέως γὰρ δοῖσαι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενον, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυσ ποταμοῦ σικημένων· πλήν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἐωυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἷδε,
 5 Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαριανδυνοί, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex postea coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitude contineres, ulciscantur?* Cuius conclusione
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos Croesus tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιβυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 αἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον εἶόντες, ὡς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀπὸ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἕτα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλάσας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατείχοντο, δέκα ἕτα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σοφι-
 30 Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίης ἐκ-

Paphlagonες, Thraces quum Thyni, tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam *Croesus* rede-
 gisset, eaque accessione regnum Lydorum auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis floren-
 tem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum
 vero etiam *SOLON*, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi
 profectus, causam interserens velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet
 quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese ob-
 strinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis *Solon* tulisset, esse usuros. (30.) Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἰκέεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπικέτο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ εἰς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξεκινέτο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ Κροῖ-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρη τρίτη ἢ τετάρτη, κελεύσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα φεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπέδεικνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβια. θησαύμενον δὲ μὴ τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
 10 „Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπὶ
 „κται πολλός, καὶ σοφίης εἰκέεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἰκέεν ἐπελήλυ-
 „θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρυσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θράπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπερώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerāt, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-

δὲν ὑποθαπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρησάμενος, λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον·“ Ἀποθωμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθὲν, εἶρετο ἐπιστρεφέως· „Κοίη δὴ κρ-
 „νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Τέλλον,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἠκούσης, παῖδες ἦσαν καλοί 20
 „τε καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενέμενα,
 „καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἠκοντι,
 „ὡς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπ-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „ἄστυγέιτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μιν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 ὦς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων

tione, sed ut res erat respondens, *Ego vero*. inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florante civitate filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitae finem habuit splendidissimum; nam in praelio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβια, ἐπειράτα
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γαῶν οἴσσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτανα. τού-
 5 „ τοῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπὴν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμη σώματος τοιήδε' ἀεθλο-
 „ Φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐύσης ὁρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι εἰς
 10 „ τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ᾧρῃ ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ᾧρῃ οἱ νεηνίαί, ὑποδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἴλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς
 „ αἰμάξης δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο εἰς τὸ ἱρόν.
 15 „ ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γυρίου, τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διήδεξέ

interrogare hic institit, *quemnam secundum ab illo vidisset beatissimum?* existimans utique secundas certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit, *et Bitonem*. His enim, genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia. Quum festus dies ageretur Iunonis, oportetque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes, plastrum traxerunt quo mater vehabatur, coque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coetus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-

„τε ἐν τούτοις ὁ Θεὸς, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνά-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νενηϊέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρυσσε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς εὐῶσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στᾶσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔβυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νενηῖαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ
 „σφραγίσαντες εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν εἰς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὲ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοις.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tae exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisae et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 ifice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεῖς, εἶπε· „ὦ ξῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδέν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτῶν ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμανόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „εἶν φθονερὸν τε καὶ παραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπινήων
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδεῖν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρῶπῳ προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας δικασίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐβλήσῃσι τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ὥα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ θεῖον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι

XXXII. 11 seq. δικασ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πνυγμ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.

Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ó Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἑβδομήκοντα ἕτεα ἐουσέων πεν-
 „τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ δις μυ-
 „ριάων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε,
 „πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „τέειν μὲν μέγα φαίνεται, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρέό με, οὐκ ἔγωγε
 „λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „θῶμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπί-
 „σκοπτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοὶ ἀνθρώπων, ἀνόλβιοί εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene fungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

- 30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὲ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „ χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου
 „ πολλοῖσι ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „ γάλην προσπεσοῦσαν ἐνέικαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „ προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „ νατός ἐκείνῳ ἐνέικαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη οἱ ἀπερύναι·
 „ ἄπῃρος δὲ ἐστί, ἄνουςτος, ἀπαλήης κακῶν, εὐπαις, εὖει-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνους τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρὶν δ' αὖν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μὴδὲ καλέειν
 „ κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ἔοντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρη,

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus, qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμὴ καταρκέει πάντα ἐαυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχη, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδύ-
 „ἐστι. ὅς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελῇ, καὶ ἐπι-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „ὄνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν καὶ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ πα-
 ρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein
 l. 3. ἀμαθῆς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; incitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
μεγάλη Κροῖσον· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδόντι
ἐπίστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθινήν ἔφαινε τῶν μελλόν-
5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
σῳ δύο παῖδες· τῶν οὐτέρος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακροῦ τὰ πάντα πρῶ-
τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τῷ Ἄτυν ση-
μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
10 δηρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑαυτῷ λό-
γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἀγεται μὲν τῷ
παιδί γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρίονται ἐς
15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶν ἰκκομένης, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
dicta Croesum excepit; hac caussa (ut coniiicere
licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

θαλάμους συνήησε, μή τι οἱ κρεμάνμενον τῇ παιδί ἐμ-
 35 πύσῃ. Ἐχθίτος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 αἰκνίσεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἶν. Φρυξ μὲν γενεῇ, γενεὸς δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρὰ τὸν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίῳ ἐδέετο κυρῆσαι 6
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ καθαρ-
 σις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε. „Ὁνθρώπε, τίς τε εἶν, καὶ κό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο
 „Ὁ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμῶν

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitus; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

18, 71.

„τοῦ αἰκῶν, πάρειμι ἐξεληλαμένοις τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 15 „καὶ ἐστερημένοις πάντων.“ Κροῖσος δὲ μιν αἰμείβετο
 τοῖσδε „Ἀνδρῶν τε Φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἐὼν, καὶ
 „ἐλήλυθας ἐς Φίλους· ἔνθα ἀμνηστῆσαι χρήματος
 „οὐδένος, μένων ἐν ἡμετέρου, συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς
 „κουφότατα Φέρον, κερδανέεις πλείστον.“ Ὁ μὲν δὴ
 20 δίαταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
 πρὸς τοῦτο γίνετο μέγα ὀρμεαίνοντος δὲ οὗτος ἐκ
 τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκα.
 πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον
 5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
 ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
 ἔλεγον τάδε „ὦ βασιλεῦ, υἱὸς χρήμα μέγιστον ἀνέ-
 „Φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
 „τον προθυμώμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὧν προσδεό-

Tum Croesus: *Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper constitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venire ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ó rex, in regione nostra immanni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

„μεβά σεν, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηίας καὶ κύνας 10
 „συμπέμψαι ἡμῖν, αἷς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“
 Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδύοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε· „Παιδὸς μὲν πέρι
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-
 „ψαμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτα οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγίσσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι αἷς προ-
 „θυμοτάτοισι συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“
 37 Ταῦτα ἀμαίψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπιστρέφεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 ἐδύοντο οἱ Μυσαί. οὐ Φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
 παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηίης
 τάδε· „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν κοτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et no-

- „γενναϊότατα ἡμῶν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγῶνας
 „Φοιτῶντας εὐδοκίμεειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληθῆσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλὴν μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀθυμίην. νῦν τε τέτοισί με χρὴ ὀμμασι ἔς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτῶντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι παλιήτοσι δόξω εἶναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκαίη δόξει ἀνδρὶ συνοικεῖν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέθες εἶναι ἐπὶ τὴν θήρη, ἢ λόγῳ ἀνάπαισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα.“ Ἀμεί- 38
 „βεται Κροῖσος τοῖςδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον εἶσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὧν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exclu-
 sum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita faeis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ὁ fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi causa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

- „τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπω, φυλακὴν ἔχων εἰ κως δυνάμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγ-
 „χάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διφθαρμένον 10
 39 „τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεηῆς τοῖσδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 „ιδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμέ φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λήληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμέ
 „τοὶ δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμέ τελευτήσειν· υἱὸς δὲ κοῖαι
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμὴ σιδηρὴ, ἣν σὺ φο-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χεῖρ δὴ σε ποιεῖν τὰ
 „ποιεῖς· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10
 40 „δρας ἡμῶν γίνεται ἡ μάχη, μέθεε με.“ Ἀμείβεται
 XXXVIII. 11. τὴν ἀκοήν suspecta verba viris doctis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς, γνώμην ἀπο-
 „Φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „μεταγινώσκω, μετήμι τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἀγρην.“

Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 γα Ἀδρηστον, ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει τάδε· „Ἀδρηστοι,
 „ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνει-
 „δίξω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὁΦείλεις γὰρ, ἐμεῦ
 „προποίησαντος χρηστὰ εἰς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) Φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηίζω γενέσθαι,
 „εἰς ἀγρην ὀρμηομένου· μή τις κατ' ὁδὸν κλῶπις κα-
 „κοῦργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „καὶ σέ τοι χρεὼν ἔστι ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνειαι τοῖσι
 „ἔργοισι· πατρώϊόν τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ρόμμη

Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iuhet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supedito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interiment. Ad haec, tuā etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος· „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε αὖ οὐκ ἦϊα ἐς ἀέθλον τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῷδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὁμήλι-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεισθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμαυτόν. νῦν δέ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποίειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακαλεύειαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἴνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τιοιούτοις ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦϊσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηστυμένοι λογάσι τε νεηνίησι καὶ κυσί.
 αἰπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπου τὸ ὄρος, ἐζήτηον τὸ θε-
 ρίον· εὐρόντες δέ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τιζον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρεὺς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, αἰκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adraсто nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

αἵμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔββει δὲ τις ἀγγελῶν τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμα-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδὸς
 μέρος ἐσήμνη οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παιδὸς συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἰδοινολογέετο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάθηρε. περὶημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιώτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspidē ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem inprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I. D

στάς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παριδίδου ἑαυτὸν Κροῖσος,
 προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν καλεῖται τῷ
 νεκρῷ λέγων τὴν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπαλωλεκῶς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη
 βιώσιμος. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὸν ἐν κακῷ οἰκίῳ τοσούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ
 „μὴ ὅσον αἰκῶν ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προσημῆναι τὰ μέλλοντα ἔσθαι.“
 Κροῖσος μὲν νυν ἔβαλε ὡς οἰκὸς ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδῖος τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ Φονεύς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεύς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπὶ τε ἡσυχίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver, tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
 non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superio-
 rem calamitatem, expiatoirem etiam suum perdi-
 disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
*Habeo abs te, hospes, omnem vindictam. quo-
 niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
 mali auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti,
 sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
 futurum ante significavit.* Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepiendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἦειδε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κυαξάρειω ἡγεμονίῃ κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσειω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα, πένθεις μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἴ πως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπείρατο τῶν μανητίων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persa-
 rum crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quæ apud *G* raecos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σῆς εἰς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαχη-
 τήια, εἰς τὰ ἀπέπεμψε ματευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομέ-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντηίων ὅτι Φρο- 15
 νέοισιν ὥς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπείρηταί
 σφρα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροῖ ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐτειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε εἰς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιεῶν τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἐωυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae
 Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Ham-
 monem alios misit, qui ab illo responsa peterent.
 Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut,
 si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret
 qui ex illis quaerent, *an expeditionem adversus*
Persas deberet suscipere. (47.) Ad tentanda igitur
 oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo
 die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes
 numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex
 eisque quaerent, *quid esset quod illo die ageret*
rex Lydorum Croesus, Alyattae filius; et quidquid
 a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto man-
 darent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod
 cactera responderint oracula, a nemine memoriae

10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἥ Πυθίῃ ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

15 Ὀδμή μ' ἐς Φρένας ἦλθε κραταυρένοιο χελώνης
 ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,

ἥ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεοπιστάσης τῆς Πυθίης συγγραψά- 48

μενοι, οἴχοντο ἀπιδόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγ-

5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσέτιό μιν· ἃ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσ-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrare templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametris te-
 nore haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,

quae simul agnina coquitur cum carne lebetæ,

aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miscrat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertibat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι αἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέ-
 πέμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας
 τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιάδε· ἐπινοήσας 10
 τὰ ἦν ἀμηχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην
 καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔθηκε αὐτὸς ἐν λέβητι
 49 χαλκῶ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ
 Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμ-
 φιάρεω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι
 τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρήσε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερὸν τὰ νομιζό-
 μενα. οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5
 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι
 θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρι-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ coxit ipse aeneo in lebetē, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλῖνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
 καὶ φιάλας χρυσέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κί-
 5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
 θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
 πᾶσι προῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅτι ἔχει
 ἕκαστος. ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
 χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυε· ἐπὶ
 10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
 βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαιᾶ·
 ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τούτων,
 ἀπὲ θεοῦ χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
 στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ.
 15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. Vulgo opinor tria ἡμιτά-
 λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas
 enim victimas ter millenas de quoque genere immo-
 lavit; praeterea lectulos auro argentove obductos,
 et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in-
 ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans
 Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cun-
 ctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, ei-
 dem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflata
 immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo proculdi ius-
 sit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et
 septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro
 erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimi-
 dio; reliqui semilateres ex albedo auro, pondo bino-
 rum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλυνθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοισι ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδόμον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τάδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιᾷ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflavit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικίρναται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πίθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσεόν τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέ-
 γραπται, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, θαμένων εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίαν ἔστί· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λα ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναῖκός ἐῶδων χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σιον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰ- 25
κὼνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυταὺ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς δευρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν εἰς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρυσεὸν πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσήν, τὸ ξυστὸν τῇσι λέγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω εἰς ἐμὲ ἦν καίμενα ἐν Θήβῃσι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
εἰς τὰ ἱερά ἐντέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἰ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι
εἰς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασιλεὺς, νομίσας ταῦτα

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi. Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdemque cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croesus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, hastile pariter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebanorum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Lydis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

- „μαντήϊα εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρατᾶ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ράτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἰ γινώμαι
 συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἐλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα Φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνενεχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλείην, πέμ-
 ψας αὐτὶς ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δωρεῖται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxilium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.)
 Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέαν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος, ἐχρηστηρίαζέτο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντήϊου ἀληθινήν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία. ἢ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τὰδε

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμοῦ
Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
56 Τούτοις ἐλθούσι τοῖσι ἔπειτα ὁ Κροῖσος πολλόν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritim duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiternum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sedeposito,
Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,
neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!*
(56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

25, 36.

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
 δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ἂν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
 αὐτοῦ, παύσεσθαι ποτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
 5 ἰφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς αὖ Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἔον-
 τας προσκτῆσαιτο Φίλους. ἱστορέαν δὲ, εὗρισκε Λακε-
 δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
 Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
 τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
 10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κω-
 ἐξιχρήσσει· τὸ δὲ, πούλυπλάνητον κάστα. ἐπὶ μὲν γὰρ
 Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκει γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
 Δάφου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
 Οὐλύμπον χώραν, καλομένην δὲ Ἰστιαϊῶτιν· ἐκ δὲ τῆς
 15 Ἰστιαϊῶτιδος ὡς ἐξάνεστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκει ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
 Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
 nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
 imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inqui-
 reret quinam essent Graccorum potentissimi, quos
 socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
 cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
 re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
 nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
 bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
 alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
 ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
 ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
 Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
 occupavit, quae Histiaecotis vocatur; tum ex Histaeo-
 tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεὼν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἐτι εἰούσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνα πόλιν οἰκούντων, οἱ ὁμυροὶ κοτε ἦσαν τοῖσι νῦν 5 Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ παῖν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, εἰὼν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrhenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unà habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarā linguā usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστῶνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφίσι περιουσιόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακι-
νοί σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
ται ἐπὶ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ
5 τεο τὴν ἀρχὴν ἐρμεώμενον, αὖξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συχνῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ
LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήσῃαι.

- 59 Τούτων δὴ ὦν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἐόντι ιδιώτῃ, καὶ θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. Φύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρά, οἱ λέβητες ἐπιστεῖντες, καὶ κραιῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔξισαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συμβούλευε Ἱπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ ἰοικία· εἰ δὲ τυγχάνῃ ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνῃ ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὐκ ὦν, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a *Pisistrato*, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aqua repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet*, secundo loco, *ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

27, 91.

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προ-
 στεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε. τραματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασεν
 εἰς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος, ὥς ἐκπεφυγῶς τοὺς ἐχθρούς,
 οἱ μιν ἐλαύνοντα εἰς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν
 ἐδέετό τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei

Herod. T. I. P. I.

E

ἔδωκέ οἱ τῶν ἀσυνῶν καταλέξας ἀνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ζύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὀπίσθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰσάσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτὸ
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκ αὖ
 κάρτα ἐρρίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκρη-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus ~~Pisistratus~~, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξάμενου δὲ τὸν λόγον καὶ
10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρί-
σκω, μακρῶν· ἐπεὶ γὰρ ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
βάρου ἔθνους τὸ Ἑλληνικόν, ἔϊόν καὶ δεξιότερον, καὶ
εὐθιῆς ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γὰρ
15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι
Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιάδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
Παιανιεῖ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
οἷόν τι ἔμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαυ-
νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Pacaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius cum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον εἰς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαῦτα· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πει-
 „σίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
 „μάλιστα, κατὰγει εἰς τὴν ἑωυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ
 μὲν δὴ ταῦτα διαφοπέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ εἰς τε τοὺς
 δήμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κα-
 τὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πιθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι
 αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
 κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὰν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ
 Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα
 γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα
 δὲ παίδων τέ αἱ ὑπαρχόντων νεηιέων, καὶ λεγομένων ἐνα-
 γέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γέ- 5
 γέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

29. 49.

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δὲ, εἴτε ἰστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἑαυτῆς
 μητρὶ· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὄργῃ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑωυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ εἰς Ἐρετρίαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππiew δὲ γνώμην νικήσαντος,
 15 ἀναγκᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐμβαῦτα ἤγειρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολίων, αἱ τινὲς σφι προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖαι
 ὑπερεβάλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο
 20 εἰς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier : de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit : et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-
 minio occupandam* censentis, munera colligebant ex
 cis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant persecuti. Quorum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate cminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἐνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευόμενοισι, οἳ τε ἐκ
 τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἳ ἐκ τοῦ
 ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii adven-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretria
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticâ terrâ Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone eum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

29. 77.

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
ἄστυ, ἐς τὸ αὐτὸ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
15 Ἀθηναίης ἱερὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
ὁ Ἀχαρνᾶν, χρησμολόγος ἀγῆρ, ὅς οἱ προσίων χρεῶν ἐν
ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρεῶν τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φᾶς δέκεσθαι τὸ χρηστὸν,
ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τῆνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀχαρνᾶν) Rectius Ἀχαρνεύς, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repan-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
Pisistratus vero, peroepto oraculo, accipere se omen
dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
urbani per id tempus ad prandium se converterant,
et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνῳ. οἱ δὲ ἀμφοῖ Πεισίστρατον ἐσπεύοντες, τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. Φεύγοντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, δισκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε κελεύοντες,
 64 καὶ ἀπέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ. Πειβομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν
 Ἀθήνας, ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φεύγοντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse iuberent, et ad sua quemque abire.* (64.) Ita, dicto parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeabantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμι) πρὸς γε ἔτι τούτοις, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ὧδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἔφυγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότες, καὶ ὄντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατῶν. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
 Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum Alcmaeonida e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat CROESUS. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Spartaе Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus, et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξένοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομήην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τητέων δοκίμου ἀνδρὲς, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει τάδε·

Ἴηκεις, ᾧ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πύονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ᾧ Λυκούργε.
Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
πύσαντα Λεωβῶτew, ἀδελφιδέου μὲν ἐωυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

Ad mea venisti praepinguta templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Ly-
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotac,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκούργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱερὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλή-
θει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἣ δὲ Πυθίη σφι χρεῖα τάδε·

Ἀρκαδίην μὲν αἰτεῖς; μέγα μὲν αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augerentur.
Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universa
Arcadium regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγάρῳ
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
 μνοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κισθόλῳ
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοῖ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὗται, ἐν τῇσι ἐδεδέεατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρε-
 μάμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus:
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Aleae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

32, 61.

κακῶς αἰέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεά τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιλείην ἐν Λακεδαιμόνι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
 τέων, πέμψαντες Θεοπρόπους εἰς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
 τίνα αὖ Θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γετέων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὀρέ-
 10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγνώατο τὴν θήκην τοῦ Ὀρέστεω,
 ἐπεμπόν αὐτίς τὴν εἰς Θεὸν ἐπειρησομένους τὸν χώρον ἐν
 τῷ κέοιτο ὁ Ὀρέστης. εἰρωτᾶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
 ποιι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·

15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἄνεμοι πνέουσι δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnauerant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
 His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa*
Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
hic duo flant venti, vi pervehemente citati;

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κείται.
ἐνδ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζους αἶα·

τὸν σὺ κομιστάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροδος ἔσση·

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπέιχον 20
τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσαν, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
ἀνεῦρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίεντες ἐκ τῶν
ἰππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἰππέων, 25
Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν,
68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὧν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε
ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμυξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.
Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae caussâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θάωματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθωμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἡ κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγώ,
„ κάρτα ἂν ἐθώμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάωμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„ σορῶ ἐπταπλήχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδαμᾶ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δὲ, συνέχωσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὁπάπτε· ὁ δὲ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλεόμενος· τοῦ χαλκεὺς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέμους εὗρισκε ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadvertens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluisses, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum. et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius postquam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui.* Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαινόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλεόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτίην, εἰδώςαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς Τεγέην, καὶ Φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκεά, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἶχετο Φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ παλλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (*sive* ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-cusum vero ferrum, noxam superinditam noxae; quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem Lacedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant. Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset, inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὲ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἐπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χαρῇ.
οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„Φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
„προσκαλέομαι, Φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
10 „μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηρότεες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γινόμενον,
ἥσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὄρ-
κια ξεινίης πέρι καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγонуῖαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum *Croesus* comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec *Croesus* per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisii Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum *Croeso* editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla *Croesi* in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ἀνέσ-
 το, εἰς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδεται Ἀπόλλωνος· Κροῖτος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δατήν. Ταυτέων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἰρέετο φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἕξωθεν πλή- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάβει τριηκοσίους ἀμφο-
 ρέας χωρόντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκητο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuum, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturus dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob-
 caussam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciandi
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑπέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδις τε καὶ Κροΐ-
15 σὸν ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον τά-
χα δὲ αὖ καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποίηετο στρατηγὴν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιρήσειν Κῦρον τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροΐσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero
Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
captum esse comperissent, craterem in Samo insula
vendidisse, privatosque homines suo acre emtum in
Iunonis templo consecrasset: fortasse autem hos, qui
eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratere quidem ita
res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia ab-
errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero hel-
lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
quis, qui et iam antea habitus erat sapiens, et ab hac,
quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen
est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ἔσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χῶρην ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτέουσιν· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσιν γὰρ μὴ ἔστι
 „μηδέν· τοῦτο δὲ, ἣν νικῆθῃς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυνὶ θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσιν Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδοὺς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἣν οὔτε αἶβρον, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μηδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίαν· μετὰ δὲ, Ματιηνοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορρῇν ἄνεμον, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει, 10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός ἀποτάμναι σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίης τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος οδοῦ, εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται.
— Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
δε εἴκοα· καὶ γῆς ἱμέρω, προσκλήσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medorum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Limes enim Medici imperii et Lydici fluvijs Halys erat; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos praeterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas disiungit. Ita Halys fluvijs omnem fere inferiorem disternit Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem *Croesus* Cappadociae intulit his de causis: partim quidem potiundae regionis

ἐαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος εἶν, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γάρ, τὸν Κυαξάρῳ, ὄντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σῳ καταστρεφάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθῶν τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπέξῃλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράνευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς 10
 τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ὄν-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθεῖν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτεόντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνεικε ἐλεῖν σφέας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κενῇσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confusus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ, Astyagem enim, Cya-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, *Phraortae* filius, *Deiocis* nepos, qui *Scy-
 thas* istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interfecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent *Scythae*, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε αἰκείῃ.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὥς τε ἀνάξια
20 σφίων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παιδῶν ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτὸν ὥσπερ ἐώθισαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
ξάρει δοῦναι φέροντες, ὥς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω
25 εἰς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παριόντες δαιτυμόνες τῶν κρείων τουτέων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξειδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαίτέοντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγεγόνει ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alii ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.*

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
iram praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum aotum aegerrime feren-
tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
 καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
 ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἑκτῷ ἔτει συμβολῆς γενομέ-
 νης, συνήνεικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστρώσεως, τὴν ἡμέ-
 ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
 την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
 ρευσε ἕσσεσθαι, οὗρον προθέμενος ἐν αὐτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
 δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
 ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
 ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέρω
 εἰρήνην ἐαυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς, 15
 ἔσαν οἷδε, Συέννης τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
 βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέ-
 σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
 Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
 victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
 praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
 lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
 signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
 in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-
 les* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
 praefiniens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
 et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere vide-
 rent, pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
 magis utrique componendae paci coeperunt studere.
 Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
 et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
 ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
 tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

τῆα γὰρ ἐγνώσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
20 γει τῷ Κυαξάρει παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐβέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
ποιέεται ταῦτα τὰ ἔθνεα τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
τούτοις, ἑπεὶ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωται εἰς τὴν
ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τούτων δὲ ὢν τὸν Ἀστυάγεα Κύρος, ὄντα ἑαυτοῦ 75
μητροπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημαίνω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
φόμενος τῷ Κύρῳ, ἔς τε τὰ χρηστήρια ἐπέμπε, εἰ
5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
ἐστρατεύετο εἰς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπίκητο ἐπὶ
τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ
λέγω, κατὰ τὰς εὔσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris
filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis
vinculo non solent conventiones firmae manere. Foe-
dus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci,
nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute,
et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum mater-
ternum, *Cyrus* regno deiectum in sua potestate tene-
bat, eam ob causam quam in sequentibus exponam.
Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat
qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambi-
guum responsum nactus, ratus sibi favere responsum,
expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi
vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut
ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν' ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι κα-
 τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
 ρέοντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ρεῖν· ποιῆσαι δὲ ᾧδε. ἀνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενον, διώρυχα βαθύην ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι,
 ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσέμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω

traduxit; ut verò vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβάς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεσμένην· ἥ δὲ Πτερίς ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ισχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῳ μάλιστά κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περὶ οὐκίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίας, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἡντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμῆσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί-
 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 15 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρα ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae *Pterian* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduccatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pterija va-

ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ
πισόντων ἀμφοτέρων παλλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαν-
τες διέστησαν, νικτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατό-
πιδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ
στράτευμα· ἦν γάρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν
ἐλάσσαν ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ
οὐκ ἐπιρᾷτε ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπῆλυνε εἰς τὰς Σάρδεις,
ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὰ 5
ὅρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύον-
τα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ πρὸς Λακεδαι-
μονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ
γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίην· ἐτυράν-
νει δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος) 10
ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρεῖναι εἰς χρόνον

lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio com-
misso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum
nox ingrueret, neutram in partem inclinante victo-
ria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque
exercitus pugnaverat.

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans pau-
citatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo
minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione in-
ductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum
non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo
et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege
Amasi, prius quam cum *Lacedaemoniis*, foedus inie-
rat: et *Babylonios* arcessere; (nam et cum his socie-
tatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus
Babyloniorum *Labynet* erat;) et *Lacedaemoniis* de-

ρήτόν· αἰλίσας τε δὴ ταύτους, καὶ τὴν ἐαυτοῦ συλλέξας
 στρατὴν, ἐνένυτο, τὸν χειμῶνα παρὲς, ἅμα τῷ ἦρι
 στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
 15 νέων, ὡς ἀπίκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
 τὰ τὰς συμμαχίας, προερίοντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
 λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παριόντα καὶ μαχισάμενον
 στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπίεις,
 διασκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κοτὲ ἄρα ἀγασσά-
 20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.
 Ταῦτα ἐπιλεγομένων Κροίσῳ τὸ προάστυον πᾶν ὅσιον 78
 ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτίκῃ, οἱ ἔπκει μετιέντες τὰς
 νομὰς νέμεσθαι, Φαιτέοντες κατήσθαι. ἰδόντι δὲ τοῦτο
 Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
 5 ἔπεμπε θυοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησσίων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
 hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
 stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
 expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
 agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
 illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
 pugnaverat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
 nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
 Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
 copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
 Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
 quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
 frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
 est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
 qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικόμενοι δὲ τοῖσι Θεοπρόποισι, καὶ μαβοῦσι πρὸς Τελμησσίων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσίους μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδέκιμον 10 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεται τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπῆλυδα. Τελμησσίους μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθαὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμα οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύνατο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον αἰλοῦσθαι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, *exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim*, aiebant, *esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas*. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At *Cyrus* certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnata[m] copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus *Sardes* ducere, priusquam

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὥς δέ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἔποιεα
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ
Σαρδινοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ρέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος συρρήγνῃσι εἰς τὸν
6 μέγιστον, καλούμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὗρου ἱεροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμένης ρέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὥς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

*Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad*

μάχην τασσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἀρπάγου ὑποδεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῶ στρατῷ τῷ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προῖεναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δὲ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἢ συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδ' εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμὴν

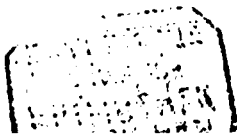
pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praeirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de causa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὁσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὧν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο,
 ὥα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἢ τὸ ἵππικόν, τῷ δὴ τι καὶ
 25 ἐπείχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν εἰς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὁσφραντο τάχιστα τῶν καμή-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γὰρ Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινό-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, περὶ τοῖσι Πέρ-
 σησι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολ-
 λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ εἰς τὸ τεῖχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκία. Κροῖσος δὲ δο- 81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίαν,
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους εἰς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, εἰς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum
 igitur rationem istam iniecit, ut Croeso inutiles essent
 equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum
 Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam
 concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt
 camelos conspexeruntque, protinus retro se averte-
 runt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi
 continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis de-
 silientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo ve-
 ro, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi:
 itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croe-*
sus in longius processuram obsidionem ratus, alios
 ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius di-
 missi erant, hi ad coeundum *Sardes* quintum mensem

μῆνα προερίοντες συλλέγεσθαι εἰς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὡς πολιορ-
 82 κευμένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ εἰς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτῶκει ἕρις εἰῶσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλουμένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εἰούσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαί-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρῇ νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν εἰς λόγους 10
 συνελθόντες, ὥς τε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι·
 ὁκότεροι δ' αὖ περιγέγωνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον εἰς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquaeque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἶπεν,
 15 ἵνα μὴ παρόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἔσσουμενους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιν. Συνθέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων
 20 τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνοῦ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔβηον εἰς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέρω. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν·
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑωυτῶν πλεῖνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eā scilicet caussā, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictī,
 certamen inierunt: quī quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut quī vicissent, cursu Argos repelierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures supersuisse; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφυγότας, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο
 πεισόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυ-
 σοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοστήειν εἰς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεσθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
 83 χρήσασθαι ἐωυτόν. Τιοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτησι

vero perstitisse, et cadavera spoliasset Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam,*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardonius legatus, orans ut *obsesso Croeso*

ἐνεστεώτων πρηγμάτων, ἤκε ὁ Σαρδιηνὸς κήρυξ, δεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὁμῶς, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὁρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἦδη
5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεῖς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατῇ
τῇ ἐαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προῆιπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεῖχος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
5 ρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐμβαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειρᾶτο προβαί-
νων, τῷ οὐνομα ἦν Τροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν,

suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam parati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croesumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. Mox periculo a militibus facto, postquam conatui non respondit successus, ibi tum, quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyroeades, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰῶνι κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτῃ
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μύνη οὐ περιήνεκε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περινευχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι· ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατῇ 15
 λόγησε τούτου, ὡς εὖν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. Ὁ αὖν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίᾳ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἀνῶθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulcrat
 leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, si leo circa murum
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppidò opposita est. Hyroecades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

42, 39.

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον.
προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφω-
νος δέ, ἐν τῇ ᾧ παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπετόμφει χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖστε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου. τόδε σοι πολὺ λωῖον ἀμφὶς
10 ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβει.
Ἀλυσκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. *Alit* μετ' αὐτόν, post illum.

sac adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀπακτενέων, Κροῖσος μὲν νῦν
 ὀρέων ἐπίοντα, ὑπὸ τῆς παρούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, οὐδὲ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέναι· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ Ἀφῶνος, ὡς εἶδε ἐπίοντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνὴν, εἶπε δέ· „Ὠνθρῶπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγατο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἑφῶνε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐξάγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες, δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἑπτά
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussus oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum his septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγιῶν θεῶν ὅτεωδῃ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ὅστεωτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ἔοντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὀλβιον.“
 ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνευκαίμενόν τε καὶ
 ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς
 20 ἑρμηνέας ἐπιέρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τίως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεύμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λιποψυχίης, post longum animi deliquium.*

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur,
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quaesivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζετο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δέ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεσά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσει· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκείνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἥδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑω-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui
 ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego in-
 genti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius re-
 sponsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim
 Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam
 omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas
 duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia eve-
 nerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se
 magis dixisse, quam in universum genus hominum,
 et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse
 beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi
 ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poe-
 nitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ δίδοι· πρὸς
 τε τούτοισι, δέισαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλές· ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλεόμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώκῃη, παραστήναι, καὶ ῥύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰδρίας τε καὶ νηνεμῆς συνδραμέειν
 ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρράγῃναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβισθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· „Κροῖστε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστήναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεῦσθαι. οὐδὲς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρόειρήνης αἰρέ-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσιν 20
 „κου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας· κάτωσιν
 τε ἐγγύς ἐωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθείᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse exstinctum. Tum Cyrum,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui
 ille respondit: Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat. (88.)* Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθώμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκείνον
 εἶντες πάντες. ὁ δὲ, συννοίῃ ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστῳ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διασπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμήν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διασπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κῦρος δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο· τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορώῃ ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam
 omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, si-
 lentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vi-
 dit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi,*
 inquit, ὁ Rex, *quod sentio, an tacere hoc in tem-*
pore debeo? Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet
 dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec*
hominum turba quid tandem tanto studio facere
properat? Tum rex, *Urbem,* inquit, *tuam diripit,*
et opes tuas dissipat. At Croesus respondit: *Neque*
meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim ho-
rum amplius ad me pertinet: sed tua agunt ferunt-
que. (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: ita-
 que remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset,*
quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καιῶ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἔόντες ὕβρισται, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τού-
 „τους περιίδης διασπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέξοσθαί τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποιήσον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι, ὥς σφεα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Δίῳ. καὶ σὺ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθήσεται βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγνώμης ποιέειν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδeto, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tradiderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum video, id tibi indicem. Persae naturā protervi sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere, hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxime exspectare debebis hunc adversus te insurrecturum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex satellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes, necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, facient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

45, 53.

ἔδοκεν εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λείν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τὰδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεια ποιεῖν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραυτίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἐάσας με χαριεῖ μάλιστα
 „τὸν Θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ Θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἔξαπαταῖν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπαηολόγησε πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ διάνειαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσεις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα·
 καὶ ὡς ἐπαρθεῖς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος, ἐπι-

XC. 12. ἐπαηολόγησε. *Corrigunt viri docti ἐκαλλολόγησε, repetiit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein *Cyro*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; altius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ἀνιδίῃσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξεαι παρ’ ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἀν’ ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ-
 λετο, τίβεντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοις ἐπάρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὥς καταπαύσοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ’ ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεκνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπιρωτῶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀτικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν ταδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc*, inquit, *a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris*. His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon puderet
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis*. (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satellites fuisset Heracli-*

46, 82.

- „ Φόρος Ἡρακλειδῶν, δόλῳ γυναικῆς ἐπισπόμενος,
 „ ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „ οἱ προσήκουσαν. προθυμομένοι δὲ Λοξίῳ, ὅπως αὖ κα-
 „ τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροΐσαι γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος,
 10 „ καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροΐσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἠνύσατο,
 „ καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „ Σαρδίων ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὥς
 „ ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλοῦς τῆς πεπρωμένης.
 15 „ δευτέρα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „ δὲ τὸ μακτῆριον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμ-
 „ φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἢ στρατεύεται
 „ ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „ δὲ πρὸς ταῦτα χεῖρ, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπί-

darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
num. illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
Croesus, tribus post annis. quam fata destinarant,
captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
Herod. T. I. P. I. H

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβὴν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ' ἐπαν-
 „ειρόμενος, ἑωυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὧ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, 25
 „μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μῆδης, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μῆδων βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνερθεῖ ἐὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοί-
 „κεε.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίῃ ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι 30
 οἱ δὲ ἀνῆνικαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λάδι πολλὰ, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μοῦνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἴσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσεαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνηΐᾳ τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκήϊά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τέρων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πακ-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantalconti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὺς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καίρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττη· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρήσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· 20 τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἐτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρέπων τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τσαῦτα εἰρήσθω.

93 Θάυματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, παρὲξ τοῦ ἐκ τοῦ Τρωάλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόβι Ἀλυάττει τοῦ Κροῖσου πα- 5 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρητὶς μὲν ἔστι λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eâdem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravît. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μὴ οἱ
 ἀγροαῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἑόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφί γραμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερνάς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσai. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰεί-
 ναον εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἕλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλια τέκνα καταπορεύουσι· πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστιάσας, ἐωυτῶν ἐξυύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέως σιτοδείην ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ παύεσθαι, ἄκεια δίζησθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων, καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nuno et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* tsse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae cacte-

15 λέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πισσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξέυρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέωιν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
20 τρόπῳ διαῖεν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνίηαι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοῖρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ ὀνόματι εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τούς ἐτέρους ἐξῆναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι εἰς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rheno*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθιμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30
βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμει-
ψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνι-
δρῦσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ
δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ
παιδός, ὅς σφέας ἀήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπανυμῖν 35
ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ
Πέρσῃσι δεδούλωντο.

- 95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε
ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε· καὶ τοὺς
Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ὦν
Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν
τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν εἶντα λέγειν λόγον, κατὰ 5
ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κῦρου καὶ τριφασίας

positisque suppellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) HINC iam anquirat narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

49. 97.

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἄνω Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνεα ἐποίησε ταῦτ' οἱσι Μήδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτονό- 96
 μων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπείρον, ὧδε αὐτῖς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὴς, τῷ
 οὐνόματι ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίησε τοιαῦτα. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἑωυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
 ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίησε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδίκον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρά-
πους, δικαστὴν μιν ἐαυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μιν ἐ-
μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτέων, οὕτω ὥστε
πυνθανόμενοι αἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
ἀνὴρ μούνος κατὰ τὸ ὄρθον δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
τες ἀδίκουσι γνώμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι·
97 τέλος δὲ, οὐδὲν ἄλλω ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
γνωμένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνούς δ' Δηϊόκης ἐς ἐαυ-
τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἐτι ἤθελε ἐνθα περ
πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἐτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
rectum se aequumque praebeuit; eaque re laudem apud
populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἑαυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
πέλας δι' ἡμέρας δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
μίας ἐτι πολλῶ μάλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐδίδουσιν σφίσι
10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δο-
κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκαω φίλοι. „Οὐ
„γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρόντι χρωόμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
„οἰκέειν τὴν χώραν. Φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βα-
„σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
15 „πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι
„ἔσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντός

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vios multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· ἐς ὃ τοῦ-
 τον καταίνουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσι τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρης· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσαν ἐπιμέλεσθαι. πειδομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐνστέῳτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω 15
 τοῦτο τὸ τείχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κου τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχέει, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem extruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuwabatur partim

εἶναι τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύη, κύκλων ἑόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτά, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκεοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡ-
 θισμένοι εἰσὶ Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
 μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχυρωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑαυτῷ τε εἰτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἑαυτοῦ οἰκίαι· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περὶ ἑκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε εἰσέλαι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi extruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδὲνα, δι' αἰγγέλον δὲ πάντα χρέε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοις ἔτι, γιλᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνηνε
 τῶνδ' εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὁρῶντες οἱ ὀμήλικες, ἔοντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίῃς οὐ φλαυροτέρεσς, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεῖσθαι καὶ ἐπιβουλεύειν,
 100 ἀλλ' ἐπεροῖός σ' ὦφ' ὀκείοι εἶναι μὴ ὁρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἴσω παρ' ἐκείνων ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκα. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησ'· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebeuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμψαντο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἰδικαίει·
καὶ οἱ κατάσκοποί τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μούνον, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσάδε γένηα, Βου-
σαι, Παρατακνηοί, Στρούχατις, Ἀριζαντοί, Βούδιοι,
Μάγοι. γένηα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τσάδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεταί Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχράτο μούνον
5 ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατεύσάμενος ἐπὶ ταῦς
Πέρσας, πρώτοις τε τούτοις ἐπέθηκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατεύσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: Busae, Paraetaceni, Struchates,
Arizanti, Budii, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.
(102.) Fuit autem *Deiocis* filius ΠΗΛΑΟΡΤΗΣ, qui,
mortuo Deioce postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare Medis, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio Me-
dorum subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμάχων, ἅτε ἀπιστεώτων, ἄλλως μὲντοι ἐων-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεια τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ-
ῆν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἔστι μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe Assyrio-
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo Phraorti successit CYAXARES, Phraor-
tis filius, Deiocis nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum Lydis bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χομένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυν ποταμοῦ ἀπὸ Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἑαυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑαυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμα-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θάλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτο-
 θύω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοις δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαυήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπιρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, *Protothyae* filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmericos ex Europa cie-
 cissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in
Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
Macotide palude ad *Phasin* flumen atque *Colchos*
 expedito viatori iter triginta dierum: e *Colchis* vero
 non ita longo itinere perveniri potest in *Mediam*,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspis*;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μὲν
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέραν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθῃσι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφεας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δάροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσι-
 τῶν, ὀλῆγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruerunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucasio monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; Scythae vero uni-
 versa Asia sunt potiti. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex Psammitichus, munc-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt; Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

- 10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοινίκες εἰσι οἱ ἰδυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἑόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν
 τὸ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοῖσι τουτέων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσιν τε
 οἱ Σκύβαι δια τοῦτό σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐνω-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύβαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύβαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ Φόρον, ἐπρησσον παρ' ἐκά-
 5 στων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ Φόρου,
 ἥσπαζον περιλαύοντες τοῦτο ὅτι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἐπρησσον lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarunt, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
 αἰεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
 καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὡς δὲ εἶλον, ἐν 10
 ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
 ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ
 δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα
 ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύβαι ἤρξαν, τελευτᾷ.
 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν
 βασιλείην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔβeto
 Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐμῆσαι
 τοσοῦτον, ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
 τακλῦσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερβέμενος δὲ τῶν 5
 μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
 αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθὼν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrun-
 carunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum,
 quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti.
 Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ce-
 perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
 syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
 suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam qua-
 draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
 Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*.
 Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen:
 quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
 ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
 Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
 numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
 ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

54, 71.

νην ταύτην, εοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὡραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἑαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ δίδοι γυναῖκα, δεδοικὼς τὴν ὄψιν.
 10 ὁ δὲ Πέρσῃ δίδοι, τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκῆς μὲν ἔοντα ἀγαθῆς, τρέπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἔνευθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. εἶδόμενος δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σεων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εοῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὄνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

etus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκῆϊον, καὶ πιστότατόν τε Μηδῶν, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „Ἄρ-
 „παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθέω, μηδαμᾶ παρα- 15
 „χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑωυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „δάνη ἔτεκε παῖδ᾽· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „μετὰ δέ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλει.“ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτὲ κω πα- 20
 „ρεῖδες ἄνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδέν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ἀλλ' εἴ τοι φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρηὴ δὴ, τό-
 109 „γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοις ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse positurum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: *Harpagē, quod tibi com-*
mitto negotium, id cave ne ullo pacto neglectim
tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stu-
dens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem
Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
lito. Respondit ille: *Nec aliās, ὁ Rex, vidisti in*
hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita
fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

55, 99.

- ψάμενος ὁ Ἀρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κακοσ-
 μημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. πα-
 ρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυά-
 5 γεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ἂν
 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
 „ἢ ἐντέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
 „μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε πρᾶσθή-
 „σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
 10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
 „συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
 „γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τού-
 „του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβή-
 „ναι ἢ τυραννίς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
 15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
 „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut
 mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi ve-
 nit, sermonem omnem, quem secum Astyages ha-
 buerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, in-*
quit, quidnam facere cogitas? Et ille: *Non quem-*
admodum mandavit Astyages; nec, si vel peius,
quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, volun-
tati eius obsequar, nec huius caedis minister ero.
Multis autem de causis hunc non occidam; quo-
niam et mihi cognatus est puer, et aetate prove-
ctus est Astyages, proleque caret mascula. Quod
si igitur post illius obitum in hanc filiam regnum
transitum est, cuius nunc puerum per me vult
occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc
facto in summum discrimen adducar? Verumta-

„λευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος,
 110 „αὐτοῦ Φοῖα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“, Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντα, καὶ οὖρα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἑαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνώ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικήν, Σπακί. τὴν γὰρ
 κύνᾳ καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπῄραϊ εἰσι τῶν
 οὐρέων ἔνθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορείῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰῶσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἄπεδος. ἐπὶ ᾧ ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

*men meae ipsius salutis caussâ necesse est ut mo-
 riatur hic puer: oportet autem ut intersector eius
 sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis
 ministris. (110.)* His dictis, protinus nuncium mi-
 sit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat
 pascua habere maxime idonea, et montes feris fre-
 quentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem
 autem habebat conservam, cui nomen, graeca linguâ,
Cyno; Medorum vero idiomate, *Spaco*: *canem* enim
spaca dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum
 pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant
 Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim
 in tractu, quem Saspīres incolunt, montosa admodum
 est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero
 Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 λεόμενος ἀπίνετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τάδε· „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θῆναι ἐς
 „τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθα-
 „ρεῖη. καὶ τάδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἣν μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσισθαι· ἐπορεύει δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμει ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνὴ, ἐπίτεξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων· ἡ δὲ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔαθ' ἄς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum su-
 mere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris. pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubulcus, accepto puero, rediit eadem viâ, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 caussâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ αἰλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· „ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πρό-
 „λιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότηας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπαγίου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γεῖς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὀρέω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγαζόμενον, κακοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὥς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἵχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· φὰς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφρα
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocysus puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦκ' ἐθάμβεον δὲ ὄρεων χρυσῷ τε καὶ ἱμασσι κα-
 25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθρόν κατεστέῳτα ἐμ-
 „Φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τὸν πάντα λόγον θανάπontos, ὃς ἐμὲ προ-
 „πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγης θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσῳ τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὁδε ἐστί.“ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 γη ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπέδεικνε. ἡ δὲ, ὡς
 εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεδὲς εἶναι, δακρύσασα,
 καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηζε μηδεμιᾷ
 5 τέχῃ ἐκβεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσειν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 πάγου ἐπιφορμένους· ἀπολέσθαι τε κάκιστα, ἣν μή

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanâ natum, Astyagis filiâ, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidit iubere. Et ecce hic ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σΦεα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τὰδε· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν „μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὧδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
 „ὁΦθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
 „τεθνώς· τοῦτο μὲν Φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
 „γεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἔοντα τρέφωμεν·
 „καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότηας,
 „οὔτε ἡμῶν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τεθνώς 15
 „βασιλῆης ταΦῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
 113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ
 παρέοντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα.
 τὸν μὲν ἔΦερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
 δοῖ τῇ ἑαυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑαυτοῦ, ἔοντα νεκρὸν, λα-
 βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔΦερε τὸν ἕτερον· κοσμή- 5
 σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, Φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum morti traditurus adtulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adtulerat, inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 87.

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
 δῶ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
 τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
 10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύει ἐφ' ἑτοῖμος εἶναι τοῦ
 παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἐωυτοῦ
 δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδέν τε διὰ τούτων, καὶ
 ἔλαβε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο·
 τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
 15 βούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κοῦ
 τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114
 τοιόνδε γεγόμενον ἐξέσθηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
 τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
 ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἐωυτῶν
 5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλήσιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
 suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
 in urbem proficiscitur pastor, subbulborum ali-
 quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
 Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
 hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
 pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
 sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
non Cyri, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
 quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
 cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
 quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
 cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομῆειν· τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινὰ αὐτῶν, ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελάς ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας· ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσων. εἰς δὲ τούτων τῶν παιδίων συμπαίζων, ἔων Ἀρτεμβάρους παῖς, 10 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβῆναι. πειθομένων δὲ τῶν παιδῶν, ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως κάστα περιέσπε μαστιγῶν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετέβη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ πα- 15 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτες· κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἤντησε, λέγων δὲ οὐ Κῦρον, (οὐ γάρ κω ἦν τοῦτο τοῦνομα,) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum autem unus horum puerorum, colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, asperè admodum Cyrus tractavit puerum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidiscent, acriter est conquestus; non *a Cyro* dicens, nec enim iam tum erat ei hoc nomen, sed *a filio bubulci*

γεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδός, ὧδε περιῦβρίσμε-
 „θα.“ (δικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέ-
 5 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
 „δὴ, ἐὼν τοῦδε τοιοῦτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοὶ, αἰκεῖν τοιῷδε
 „περισπεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε· „ὦ δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 10 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὁδε ἦν, παίζοντες, σφείων
 „αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλεία. ἐδόκεον γὰρ σφί ἐῖναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
 audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrum
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui Cyrus respondit: *At equidem, ὁ δο-*
μινε, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

- „τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλουν· οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ἂν δὴ
 „τοῦδε εἵνεκα ἀξίός τευ κακοῦ εἰμι, ὥδέ τοι πάροισμι.“ 15
- 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγα ἐσήμ-
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσδέσσειν εἶδοκε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς εἶδοκε συμβαίνειν. ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις, 6
 ἐπὶ χρόνον ἄφρογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενειχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρια, ἵνα τὸν βου-
 κάλον μῶνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτέμβαρεις, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψισθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρια πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei causâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

πει· τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ Θιράποντες, κελύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγους. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μῶνος, μουνάθεντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
 λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑω-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγενῆσθαι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμῶντα εἰς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος εἰς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ἰόντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξῆει, τῇ ἀληθείᾳ χρωόμενος· καὶ κατέβαινε εἰς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφάναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποικέτο· Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui cum illi
 tradidisset: et ille *ex se progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
 non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης· „Ἄρπαγε, τῷ δὴ μόρῳ τὸν παῖδα κατεχρήσαο,
 „τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἑόντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος αἰσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοὶ τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ὥδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φᾶς σὲ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θῆναι μιν ἐς ἐρήμω
 „σῶρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites cum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagē, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi tecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

59, 73.

20 „τήσσι· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δέ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μένα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔβαιψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρῆγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιοῦτῳ μέρει ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰδὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δέ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχεε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρῆγμα, πάλιν ἀπηγγέτο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δέ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλλόλογητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πρῶ-
 „τοιμῆναι, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετισσιώ-

*peret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur *Harpagus* ex vero rem exposuit.
Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) *admissum in hunc pue-
 rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
 filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter*

ἰ, σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δέ, (σῶστρα γὰρ τοῦ
 „ παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκεί-
 119 ηται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον. “ Ἄρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποτησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτιάς οἱ ἐς δέον ἐγγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μούνος, 5
 ἕστα τρία καὶ δέκα καὶ μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 ατόμπει, ἵνα τε κελεύων ἐς Ἀστυάγειος, καὶ ποιέειν
 ὅ τι αὐτὸς ἐκέλευε. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς εἶν, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δέ, ὡς οἱ ἀπί-
 κητο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάζας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λσα διελών, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἐψῆσε τῶν κριῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum facturus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 lictum commode ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam-
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit,*

59, 1.

εὐτρικτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γνωμένης τοῦ δείπνου, παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαί-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 25 Ἀστυάγει παρετίθεατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κριῶν· Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
 πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὥς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκει ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βοῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθίη τι τῇ θούῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερον,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· Ἀρπαγον
 δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτίκων. πιθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis refectae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se eo esse delectatum*, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obiectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑαυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκοι ὅτευ θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδη. ταῦτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30
βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, αἰτίσας θάψειν τὰ πάντα.

- 120 Ἀσπάγων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5
ἐπέζωσι καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτώμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες „ἐστήσαντο βασιλεία· ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius feras carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captā, de Cyro deliberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, *quam in partem interpretati essent insomnium?* Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, *in fatis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset.* Excepit Astyages: *Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-*

- 10 „λόγῳ βασιλείας, ἐτελέωσθε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „Φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „θάροσι τε τούτου εἵνεκᾶ, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἓνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσφ· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτῃ πλεῖ-
 20 „στος γνώμῃν εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι
 „δεινὸν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι.
 „εὐ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχε. Vulgo ἔρχε, regnabat.

- gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praecessent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quorum vobis haec valere videntur? Responderunt magi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hastenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὁ μάγῃ, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ ἀλ-
 „λοτριούται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιούσα, ἔοντα
 „Πέρσῃ· καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γνόμεθα πρὸς Περσῶν, ἔοντες ξεινοί·
 „σέο δ' ἐνδοξότατος βασιλῆος, ἔοντος πολιτέω, καὶ ἀρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προειφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσύνομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελεύομεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquit, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

61, 59.

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
 τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
 „σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίδκεον, τῇ
 „σεαυτοῦ δὲ μάσῃ περίεις· τῶν ὧν ἱβὶ χαίρων ἐς Πέρ-
 5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
 „πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
 „δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
 ποστῆσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσιος τὰ οἰκία, ἐδέ-
 ξαντο οἱ γυνάμενοι καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
 γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
 5 τελευτῆσαι· ἱστορεῖόν τε ὅτιω τρόπῳ περγένοιτο. ὁ δὲ
 σφι ἔλεγε, Φας πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
 τηκεῖναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθίσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter vanum insomnii visum iniuriā te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi atque faustum sit, abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finiisse arbitrarentur: percunctatique sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem exposuit; dicens, *se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,*

ἑαυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναίκος. ἥϊέ τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τακίης, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δακῇ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκεῖμενον Κῦρον κύων ἐξέβριψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκει. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέειπε ὁ Ἀρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμῶν. ἀπ' ἑαυτοῦ γὰρ, ἔοντος ιδιώτεω,
 οὐκ ἐνεώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊέ τε. *Forsan ἥϊέ τε ταύτην ἐπαινέων.*

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.*
*Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripientes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.*
Inde haec fama in vulgus manavit.

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ἑρέων ἐπιτρέφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγειος πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρηὴ Κῦρον προσθησαμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατεργ-
 γασμένοι δέ οἱ τούτου, καὶ ἐόντος ἐταίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κῦρῳ διατιπνόμενῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλώσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν Φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχναῖται τοιόν-
 τε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐπέ-
 θεκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκει. ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δοῦς, ἅτε θη-
 20 ρυτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem*
facere regno Astyagis. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire eonsilium suum
 eupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας ἐντελαμένους οἱ ἀπὸ γλώσσης, δίδοντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπιπῆν, αὐτοχειρὴ μιν διελεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιῶντι παρῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελεία ἐγίνετο· καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχεσε. εὐρὼν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐκόν, λαβὼν
 ἐπέλεγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
 „Καμβύσειω, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορεύωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκειν. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σιων-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τὰ
 „σε καὶ πᾶλαι δοκέω πάντα ἐκμαθήκεναι, σέο τε
 „αὐτοῦ πέρι οἷς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ Βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγης ἄρχῃ χῶρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirā usus esses fortunā. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
15 „Μήδους· καὶ, ἣν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
„στρατηγὸς ἀντὶα σεῦ, ἔστι ταὶ τὰ σὺ βούλει, ἣν τε
„τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
„ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
„Ἀστυάγεα καταφύειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
20 „γε ἐνθάδε ἔοντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
„τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. φροντίζων δέ,
εὐρίσκειται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίησε δὴ τάδε.
γράφας εἰς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλήην τῶν Περσέων
5 ἐπαήσατο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
γόμενος, ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
δικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεύω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων σὺχνα γένηα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοὶ· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτην, ἔνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι, 126 Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γάρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντη) τοῦτόν σφι τὸν χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexit dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficientum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspil. Ex his nobilissimi sunt Pasargadae, in quibus est Achaemenidarum familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaei, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄβηλον, δεύτερά σφι
 προεῖπε, εἰς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ
 τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκό-
 10 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας εἰς τῶντ',
 ἔθνε, καὶ παρσκευάζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
 στρατόν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σπείοσι ὡς ἐπιτηδεωτά-
 τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
 κλίνας εἰς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
 ἦσαν, εἶρετό σφας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
 15 ἔχον, ἢ τὰ παρόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
 πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
 ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
 πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος·
 παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἄνδρες Πέρ-
 20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
 Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
 iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
 sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
 et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
 tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
 hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
 modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
 cumbere in prato iussos lautor excepit epulo. Dein,
 postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his *Cy-
 rus*, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
 die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
 teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
 buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
 adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μύρια ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλαπρεπεία ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῶν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρῆμτοι. τῶν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θύῃ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἀνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τάλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ’ Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν παιεύμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se-
 res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vo-
 bis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus
 servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolen-
 tibus erunt labores hesternis similes innumeri.
 Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi!
 Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor,
 ut haec bona in manus nostras congeram; et vos
 iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis
 rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint,
 desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur Persae, quum iam pridem aegre tu-
 lissent Medorum imperium, ducem nunc patronum-
 que nacti, libenter in libertatem se vindicabant.
 Astyages vero, ut intellexit moliri haec Cyrus,
 misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare
 nuncium iussit Cyrus, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκείνῳ ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε θιοβλαβῆς ἴαν, ἀπέ-
δεξε Ἄρπαγον, λήθην ποικύμενος τὰ μιν ἔοργε. ὡς δ'
10 οἱ Μῆδοι στρατεύσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
σχον· οἱ δὲ αὐτομέλειον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
στοι ἐβαλανάκειόν τε καὶ ἔφηνον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχροῖς, ὡς ἐκύνθητο τάχιστα
ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· „Ἄλλ' οὐδ'
„ὡς ὁ Κύρος γε χαιρήσει.“ Τοσαῦτα εἰπας, πρῶτον
5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὀπιροπόλους, οἱ μὲν ἀνέγνωσαν
μετῶναι τὸν Κύρον, τούτους ἀπισκαλόπισε. μετὰ δέ,
ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστυϊ,
πίους τε καὶ πρσιβύτας ἄνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, praecepit Harpagum, oblitus quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capessabant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, primum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictii erant, armavit, iuvenes provecioresque aetate viros. Quibus eductis, praelio
Herod. T. I. P. I. L

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσσαύθη· καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐξωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγεϊ προσ-
 στάς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκροτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἰρετό μιν, πρὸς τὸ ἐωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκεῖνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐβόηισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἐωυτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἐωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατέν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἐωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρέοντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiam ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censeretur, ait, factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum*

„ἀλλὰ περιβήκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ ὅτι τοῦ
 „δείπνου ἐνεκὸν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντως περιβεῖναι ἄλλω τῷ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναίτιους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γοέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρῶν Μήδων,
 20 „νῦν γενοῖναι δεσπότας.”

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ’ ἔτηα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληΐης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς αἰῶς Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ’ ἔτηα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πᾶρξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Τότερ’ αὖ μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nuno
 vero Medos, culpâ vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασί, καὶ ἀπίστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγει οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησι. Οὕτω δὲ Κῦρος γινόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσεν καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἀρξάντα ἀδικίῃς κατεστρέψατο, ὥς εἰρηταί μοι τὸ πρό- 15 τερον. τοῦτον δὲ καταστρεφάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ θεοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποικυμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποικῦσι μαορίην ἐπιθέ-
ρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυίας ἐνό-
μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰ περ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore obtinuerunt. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec Croesum, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae Asiae imperavit.

(131.) PERSAS vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότεστα τῶν οὐρανῶν
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ. Δία καλέοντες θύουσι δὲ ἡλῶ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. ταῦτοι μὲν
10 δὴ μόνουσι θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμαμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανίῃ θύνῃ, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαδόντες καὶ Ἀρα-
βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλitta·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτρεν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστη-
κε. οὔτε βομῶν ποικῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
λοντες θύνῃ· οὐ σπονδῇ χρίονται, οὐκ αὐλῶ, οὐ
5 στίμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ εἰς ἑκάστῳ θύνῃ θί-
λαι, εἰς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ἐστὶ φανωμένος τὸν τιάρην μυρσίνῃ μάλιστα. ἐπι-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mytitta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitren*. (132.) Saceri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocat, tiaram myrtō maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, εἰρήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποίῃν ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαεῖδει θεογονίην, οἷν δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιδὴν· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχὼν δὲ ὀλί-
 γον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶ-
 133 ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed *cunctis Persis atque regi ut bene sit*, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die acquum censent, copiosius epulum quam alias adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
προτιθέαται. σίτοισι δὲ ὀλίγοισι χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ αἰέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται εὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δέ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι.“
οἷν δὲ κάρτα προσκέαται· καὶ σφι οὐκ ἐμίσαι ἔξεστι,
οὐκὶ αὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν εὐτῷ φυλάσ-
σεται. μεθύσκομενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
15 δαιέστατα τῶν πηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευο-
μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ κήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ ἂν ἑόντες βουλευόνται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ
κήφουσι, χρέωνται αὐτέῳ· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μεταῖωσεν τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores
adponunt pecudes. Farinae cibariis paucis utuntur,
obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non
simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae di-
eunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esu-
rire; quoniam post coenam nihil amplius, quod
alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim
porro adponeretur, a comedendo non esse cessa-
tuos.* Vino largiter admodum indulgent: nec vero
vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente;
atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius
indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare
consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id
aedium herus, apud quem habita est deliberatio,
postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis
idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

ὃ ἂν νήφοντες προβουλεύσονται, μεθύσκοιμοι ἐπι-
 134 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἢ δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέσστερος ὀλίγων, τὰς
 παλαιὰς Φιλέονται· ἢ δὲ πολλῶ ἢ οὔτερος ἀγενέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἐαυ-
 τούς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐαυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐαυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 ὁρῶπων μακροῦ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχουσιν, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἐαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobrique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliqua
 potest utrum eadem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorant
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos, qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συνασπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἀγχοῦτα οἰκίον-
 ταν σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμοῦρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἰχόμενων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· πρόβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ἐπεικὰ δὲ νόμοισι Πέρσαι προσίονται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἰουστῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θάροντας. καὶ εὔπα-
 5 θείας τε παντοδαπαῖς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαβόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μίμουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν καυρήδας γυ-
 ναῖκας, πολλῶν δ' ἐτι πλεῖντας παλλακὰς ποτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὐτῇ ἀποδίδεται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari-
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praecet, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina* autem *instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suā esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cog-
 nita, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quia-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas et boni viri*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῆσι γυ-
 ναιξὶ δίαιταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποίεεται,
 ἵνα ἢ ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίαν ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

137. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δὲνα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν
 ἑαυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μῇ αἰτίᾳ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progenuit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudo enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea sit caussâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quistquam unius culpa caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 ἀδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χρεᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὁκέσα ἤδη τοιαῦτα ἐγί-
 νετο, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεθῆναι ἤτοι ὑποβαλμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν· Ἄσσα δὲ σφι ποιεῖν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἷχιστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δευτέρα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἴνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεύδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
 εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut causâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de causis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitiligine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσῃσι· Φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτάντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. ξιών δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ ταυτίαν, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρης· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστράας, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμοὶ δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπνίζονται, οὔδὲ ἄλλον οὐδένα περιστρέφουσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς μάλιστα. Καὶ τὸδε ἄλλο
 σφι ὧδε συμπίπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέλθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, ὄντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι
 πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριεὺς μὲν Σὰν κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσῶν τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eo-
 rum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt,*
 vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
 tia] desinunt omnia in eandem literam, quam Dores
 San, Graeci Sigma vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

69, 41.

ἔχον περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μὲντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσαι, ὁ νέκυς,
 5 πρὶν ἂν ὑπ' ὀρνίθου ἢ κυνὸς ἐλευσθῇται. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιοῦντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιῶσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ καχωρίδαται πολλὰν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν. οἱ μὲν γὰρ
 10 αἰγνύουσι ἐμφυχον μηδὲν κτείνω, εἰ μὴ ὅσα θύουσι·
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρῇ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῦνται, κτείνοντες ἑμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῶ νόμου
 15 τούτῳ ἔχεται ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνίμι δὲ ἐπὶ τοῦ
 πρότερον λόγῳ.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitā functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerā oblitum cadaver terrā condunt Persae.
 Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, differe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
 angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque
 se habeat instituti istius genuina ratio, haec hactenus:
 redeo ad superiorem narrationem.

141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰαλεές, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφητο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προΐσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον· „Ἄνδρα, Φας, 5
„αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δα-
„κύντ᾽ αὖ σφας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι
„τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξεύρσαι. ἰδόντα
„δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς 10
„, Πάτερσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. “ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κῦρου δεηθέντος δι' ἀγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones Aeolesque legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac caussā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μόνους γὰρ τούτους ὅρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τι-
 μωρέειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία ταῦτο ποιεῖ
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

num, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
 μώδεος. Γλῶσσαι δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νονομίκασι, ἀλ-
 λά τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
 τῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δέ, 10
 Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατέ-
 κηται, κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι. αἰδὲ δὲ ἐν τῇ
 Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
 ζομεναί, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
 λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφὶ δέ 15
 ὁμοφωνέουσι, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδης πόλις, τῶν
 αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
 μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἴσται, Ἐρυθραῖ. Χίοι μὲν νυν καὶ
 Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτό διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ'
 ἑαυτῶν μῦθοι. οὔτοι χαρακτηρὲς γλώσσης τέσσερες 20
 γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Linguae autem non utuntur eadem, sed quatuor mo-
 dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
 ridiem sita est; dein Myus et Priene: et haec quidem
 in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eadem. Istae
 vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
 Clazomenae, Phocaea. Atque haec civitates, ad ser-
 monis characterem quod adtinet, cum illis, quas ante
 nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
 veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
 duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
 in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
 thraei eadem utuntur dialecto; Samii vero suam, ab
 aliis diversam. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὲ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 ηἰσώτης ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένους, πολλῶ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰα-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰωνες κεκληῖσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνομα ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*]
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant ad-
 pellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χω-
 ρῆς Δωριεῖς, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, Φυλάσσονται ὦν μηδαμοὺς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλ-
 κερησσεύς, τῷ ὄνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 κόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσε-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere;
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communione excluderunt. Nam quum inludis
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spreta lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κως τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἕκτῃ πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοις μὲν νῦν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζημίην ἐπέθηκαν. Δωδέκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ἔτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατὰ περ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δωδέκα ἐστι μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δέ,
Αἴγαιρα, καὶ Αἴγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰένναός
ἐστι, ἀπ' οὗ οἱ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ῥύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλένος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialysus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communione excluderunt: talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod autem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc *Achaeorum*, qui *Ionas* expulerunt, duodecim regiones sunt: prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant *Iones* ab Achaëis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

146 ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταιαίαι, οἱ
 μούνοι τουτέων μεσόγαιοι οἰκεῖουσιν. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. του-
 τέων δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνες εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιον τι γεγονόασιν, μωρὴ πολλή
 λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχονται, καὶ Καδμῆιοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκίαι ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοὶ, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ, καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαυριοί, 10
 ἄλλα τε ἔθνη πολλὰ ἀναμεμίσχονται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανήϊου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἰώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hæ
 sunt nunc duodecim Achæorum regiones, quæ olim
 ibi Ionum fuerant: quâ nimirum de caussâ etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori qua-
 dam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stul-
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Ahantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyæ Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt,
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau-
 rii; denique multæ aliae gentes illis inmixtæ sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytæneo sunt pro-
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

ἤγαγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Κασίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν Φόνον αἱ γυναικες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ἑρκους ἐπήλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε ἑμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἑωυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα ποιήσαντες, αὐτῇσι συναίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἴππολόχου γεγονότας· οἱ δὲ, Καύκωνας Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου· οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ 5. οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰωνῶν. ἕστωσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἀγούσαι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant. Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramento firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradiderunt, ne umquam cum maritis caperent cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant. (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios, a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a Codro Melanthes filio: alii ex utroque genere. Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint vero etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apatúria celebrant: celebrant

ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μῦνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἀνεμὸν κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὀρτήν, τῇ
 ἔθεντο οὐνόμα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μῦναι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις 10
 149 εἰσι. Αἰδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγυρόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates haec sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

ναι· αὐται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 δὲ γὰρ σφραν παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὐται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λῆες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, αἰρώων
 δὲ ἥκυσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολῆες. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 δὲ ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιουμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθήσαντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλὰ ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφρας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 hae sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis adempta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hae civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Givēs Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsī, intra urbem suam rece-
 perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, oclusis portis urbem tenuerunt. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pax hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeol-
 ensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

- ἑνδεκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολιή- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρῖσθαι γὰρ αὗται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀοίσβαν ἡνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενεδῶ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατάπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλεσι ἑαδὲ κοινῇ Ἰωσι
 ἐπισθαί, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. 10
 152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρησσόμενα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispartitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbium incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini-
 nei. In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igi-
 tur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolen-
 tes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρεῖν
 ἑαυτοῖσι χρήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ὧς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρεῖν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἐπεμ-
 πον ἐς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρεῖν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιούσιον.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρέοντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἔοντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio; quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emisérunt, res Cyri Ioniacque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinen nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλήθος, ταῦτα ἑαυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθάνομενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγόμενοι,
 „ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ
 „ὕγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλ’
 „λὰ τὰ οἰκῆϊα.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 ὧν τε καὶ πρήσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορήσι οὐδὲν ἐάθασι χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ παράπαν ἀγορή. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σαρ-
 δις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροῖ- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῆν ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζειν, ἀπήλαυε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, *quinam homines essent Lacedaemonii, quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.* Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ respondit: *Numquam timui tales viros, qui in medio oppido locum habent designatum, in quo congregati, interposito iuramento, sese invicem decipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint confabulaturi.* Haec Cyrus in universos coniecit Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus emtioni et venditioni dant operam: Persae autem foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodia Tabalo traditâ, homini Persae, et auri transferendâ curâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pactyae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλωνίῃ οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βακτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπῆλθε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτίης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβάς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπι-
 5 θάλασσίους ἀνθρώπους ἐπέμβα σὺν ἐαυτῷ στρατεύεσθαι
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινο-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-*
rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,

„πρήγματα παρήχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀριστον ἢ ἑξαδραποδίσασθαι σφίτας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φύσαιτο· ὡς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἑόντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θανατάζω εἰ μοι ἀπιστᾷσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δέσας
 μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἰρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρῆω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εὐῶσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἐστώτων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάζας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρόντα Πак-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens tecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorem insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

75, 73.

- „τύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μῆτε ἀποστέωσι, μῆτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἅπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιβῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι ἱμάσι, καὶ κοδόρνους ὑποδέσθαι·
 „πρέειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρῆθῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἢ μὴ ἀξίόχρεων πρόφασιν προτείνῃ,
 6 οὐκ ἀναπίψει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-hac a te deficient, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicito illis, ne arma possideant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficient. (156.) Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοί, ἣν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπείς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐντείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
157 δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἑαυτόν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλόμενος, ἀπήλαυνε ἐς ἤβρα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἑαυτὸν ἰόντα, δέσας ὥχετο Φεύγων ἐς Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
δεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὡς οὐκ εὖρε ἐτι ἑόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολάς

sciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* admonitione *Croesi* gavisus, se ei pariturum ait: et vocato ad se *Mazari*, homini *Medo*, dat mandatum, ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; caeterum alios omnes, qui cum *Lydis* contra *Sardes* militassent, sub hasta venderet, ipsum autem *Pactyan* utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille mandatis ex itinere datis, *Persarum* in sedes properavit. *Pactyas* autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et *Cymen* pervenit. *Mazares*, cum probabili parte copiarum *Cyri Medos* adversus *Sardes* ducens, ubi *Pactyan* non amplius *Sardibus* invenit, primum *Lydos* coëgit *Cyri* mandata exsequi: cuius mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

75, 1.

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πα-
 10 σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 περὶ εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνὲς τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολεὺς ἐώθεσαν χρεέσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησίου ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρω-
 τευν „περὶ Πακτύην ἐκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 β ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστοδόκος ὁ Ἡρα-
 κλείδῃ, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῆ-
 σθαι.

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
 tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Acoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesive-
 runt, de Pactya quidnam facientes gratum maxi-
 me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, dederent Pactyam Persis. Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθῆως· ἐς δὲ, τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησέμενοι, ἦσαν ἄλλοι θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τάδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἱκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαιτέονται, προεῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἱκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσῃσι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίηε τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse
consultores. Denique alii denuo mittuntur legati,
qui de Pactye iterum consultarent, quorum in nu-
mero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas
venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum
consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit
ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens
violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi
repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos
vero, Persarum metuentes potentiam, tradere il-
lum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liqui-
do nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic
postquam ita interrogavit, rursus idem responsum
deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum
Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:

θους, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρίθων γένηα ἐν
 τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι, Φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσαν δὲ τὰδε· „Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „τὰδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „κεραΐζεις;“ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „Ὡς ἔναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 20 „βοηθῆεις· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι;“
 Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε· „Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.“
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βα- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἑαυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέσθαι, εἰς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρειος ἀγγε-

circa templum circummeans, passeres disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristo-
 dicus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocyus pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaei,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
 emisserunt. Mytilenaci vero, quum missis nunciis
Herod. T. I. P. I.

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρισκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 ὅσῳ δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεσθή. Κυμαῖοι γάρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησόμε-
 να ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξ- 10
 ὄθη· ἐξέδσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ· τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χωρὸς τῆς Μυσίης, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κῦρον ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γινόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navi
 Lesbum missâ, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molâ ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus

εξέδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
 τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
 Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
 5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊον ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
 δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἀσπαγος κατέβη διάδοχος 162
 τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δ'
 Μῆδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε,
 ὃ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεσγασάμενος. οὗτος
 5 ὡς ἦρ' τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπί-
 κето εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· ὅπως
 γὰρ τειχήρεας ποιήσῃ, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς
 τὰ τεῖχεα ἐπόρθει. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχώρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
 Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
 eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prie-
 nenses quidem devictos sub corona vendidit; Macan-
 dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
 nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
 gestis, paulo post morbo vitam finit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
 Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
 qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
 ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
 praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
 rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida agge-
 ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
 muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
 aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
 pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδῶκοντα ἔτη, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατὸν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖέες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλί- 5 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς αὐτοῦ χώρας οἰκῆσαι ὅκου βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαῖέας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖ- ξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀΦειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15 τεύχους οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt. Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
runt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonius*,
qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit,
vixit autem in universum annos centum et viginti.
Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua
parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
vit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis
dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter
quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

78, 91.

- μεγάλαν καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
 τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ ταῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
 γος ὡς ἐπῆλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
 προῖσχόμενος ἔπειτα „ὥς οἱ καταχρᾶ,· εἰ βούλονται
 5 „Φωκαεῖς προμαχεῶνα ἓνα μῶνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
 „ψαι, καὶ οἰκῆμα ἐν κατιρῶσαι.“ αἱ δὲ Φωκαεῖς,
 περὶημακτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
 „λεύσασθαι ἡμέραν μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
 „ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοῖς, ἀπαγαγεῖν ἐκῆνον ἐκέ-
 10 „λευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δ' Ἄρπαγος
 ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκῆνοι μέλλοιεν ποιέειν, ὅμως
 „δέ σφι παριέναι βουλεύσασθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
 παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιὴν, οἱ Φω-
 καεῖς ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρας,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
 que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igitur
 modo perfectus erat Phocaeensium murus. *Harpagus*
 vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
 tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deiicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
 Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
 unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
 sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
 labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus *Harpagus*,
 probe quidem se nosse, ait, quid essent fa-
 cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
 concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
 quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἐσθήμενοι τέχνα καὶ γυναῖκας καὶ ἔπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖές, ἐπεὶ τε σφι Χῖοι τὰς
 νήσους τὰς Οἰνούσσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ἀντα-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νήσος ἀποκληῖσθῃ τούτου ἕνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖές ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρνῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ ὄνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τηρικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in navēs inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuam Persae tenuerunt. (165.) Con-
 stituerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chiī, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyrrnum* Graeci vocant]
 Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

- 20 κατεφόνευσαν τῶν Περσίων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδιξαμένη παρὰ Ἀρπαίου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ,
 ὡς τοῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποιήσαντο ἰσχυράς καταράς
 τῷ ὑπαλειπομένῳ ἑαυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύθρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „μὴ
 25 „πρὶν εἰς Φωκαίην ἔξιν, πρὶν ἢ τὸν μύθρον τοῦτον ἀνα-
 „Φῆναι.“ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεος τῶν ἀστῶν ἔλαβι πόθος τε καὶ δίκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας· ψευδόρκει δὲ γε-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω εἰς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 30 τὸ ὄρκειον ἐφύλασσαν, ἀερόντες ἐκ τῶν Οἰνουσσίων
 ἔπλεον. Ἐπὶ τε δὲ εἰς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἔτεα πέντε,
 καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιόικους ἅπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῇ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non prius Phocaeam se redituros, quam mastia illa e mari emersisset*. Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Phocaeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublati ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi postquam in *Corsicam* pervenere, quinque annos unum cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγω χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
 ἑκατέροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαεῖς πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος. συμμισγόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαεῦσι ἐγένετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσαράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεῦσαι, ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπιστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσην οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτὰ ἀφέντες τὴν Κύρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρεῖσάντων νεῶν τοὺς ἀνδρας, οἱ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους·
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παρόντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocacenses*, impletis suis navigiis, quae erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam victoria obtigit Phocacensibus : nam quadraginta ex eorum navibus perierunt ; viginti autem reliquae, detortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhegium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus depressis vecti erant, multo maiorem numerum Carthaginenses et Tyrrheni, quam ipsi, ceperant ; quos illi inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obruerunt. Quo facto, quidquid deinde præter eum locum,

5 καίς καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἐπεμ-
 πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν αἵμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφίας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελέουσιν· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 αἰῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τοιούτῳ μὲν διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτῆ-
 σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Ἰέλη
 15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδά-
 νῆτεω μαβόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἔοντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίᾳ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat, (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distortum, mutilum, aut membris captum reddebatur, perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymnicos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocacensium numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condiderunt illud, quod nunc Hyela [*sive* Velia] nominatur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrnum* Heroem colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de rebus *Phocacensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ ταῦτοισι καὶ Τήϊσι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφίσι
 εἶλε χῶματι τὸ τεῖχος Ἀρπάγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἷχοντο πλείοντες ἐπὶ τῆς Θρηϊκίης, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδόρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένηος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηϊκῶν ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηϊῶν τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροισι ὡς ἥρως ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νυν Ἴωνων μῦνοι, τὴν δουλασύνην οὐκ ἀν-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰ πτερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί,
 περὶ τῆς ἐαυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 ἀλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

εἶρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. αἷς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἰῶνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκαρωμένων δὲ Ἰῶνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἦσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βιάντα ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησι-
 ματάτην· τῇ εἰ ἐπίθοντο, παρέιχε ἂν σφε εὐδαιμονέειν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε „κοινῶ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀερέντας πλέειν ἐς Σαρδίῃ, καὶ ἔπειτα πάλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰῶνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσῃν, νῆσαν τε ἀπασάν
 „μεγίστην νεμομένους, καὶ ἄρχοντας ἄλλων· μένουσι
 10 „δέ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionis* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero Ionas con-
 tinentem incolentes subegit Harpagus, insulani Iones,
 horum exemplo perterriti, ultro se Cyro tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti Iones quum nihilo minus
 ad Panonium convenirent, *Biantem* civem Pri-
 nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant Graccorum
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe Iones vela darent ventis, et in Sar-
 diniam navigarent, ibique unam Ionum omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in Ionia manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit Biantis sententia, quum

„ἐσομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρῶ ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκομένης, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατὰπερ εἰ δῆμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεφόμενος Ἰωνίην, ἐποιεῖτο στρατήνῃ ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα αἰγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπικυμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μίνω τε κατήκοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λέγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, *ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi.* Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. Cares, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 αἰκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως θέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς κῆας.
 ἅτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 10 εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῶ μάλιστα. καὶ σφι τρεῖς ἔξευρήματα ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνα
 λόφους ἐπιδέσθαι Κᾶρες εἰσι οἱ καταδύξαντες, καὶ ἐπὶ
 15 τὰς ἀσπίδας τὰ σημήια ποιεῖσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων
 ἐφόρειον τὰς ἀσπίδας πάντες ὅπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρε-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ
 20 δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεῖς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igi-
 tur multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et felici-
 tate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 accis loris illos regentes, quae cervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interiecto, Cares a Doriansibus et Ionibus ex
 insulis sunt eieci, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἐωυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷ περ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, ἐόντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοῖσι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καῦνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κεῖν ἐμοί, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι
 προσκεχωρήκασιν δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut Cares ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

ἔχω ἀτρεκέως διακρῖναι. νόμοισι δὲ χρέωνται καχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι
 καὶ παισὶ. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦνον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καῦνιοι
 ἠβηδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρανὸν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινι-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιοῦτοισι χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτὸν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab
 aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
 enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
 et amicitiam catervatim ad computationes convenient
 viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius tem-
 pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
 deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non-
 nisi patriis uti diis, arma, capessiverunt cuncti, senes
 iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
 dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
 eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
 Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
 enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
 regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τῶς μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὼν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκοντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεῖς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρήνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νομομάκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτερον ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, *esse*

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρώθεν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νεό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώ-
ρην οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης εἰς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργυμένης
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίδος, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλὴν ὀλύγης, περιόρου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορρῇ ἀνεμὸν, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
nore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
siâ peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

Ο

γεί· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἡ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
θάλασσα·) τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
πέντε στάδια, ᾤρυσσαν οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧν Ἀρπαγος
τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χάριν
ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
χώρα ἐς τὴν ἡπείρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
ᾤρυσσαν. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
δίων· μᾶλλον γὰρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότες τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυ-
μένης τῆς πέτρης· ἐπέμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
ἐπερησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
Κνίδιοι λέγουσι, χαρᾷ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:

Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγ-
ματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγω, ἐπιόντι σὺν τῷ στρα-
τῷ, ἀμαχητί σφεας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ 175
Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαίαν
τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδευον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε
καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναίης πύργονα
5 μέγαν ἴσχυι. τρεῖς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ
Καρίην ἀνδρῶν μῦνοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω,
καὶ πρήγματα παρέσχον πλείστα, ὅρος τειχίσαντες,
τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαι-
ρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176
ὁ Ἀρπαγος τὸν στρατὸν, ὑπεξίοντες, καὶ μαχόμενοι
ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitute;
et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullā
initā pugnā, dediderunt. (175.) Fuere autem *Peda-*
senses, mediterranea super Halicarnassum habitan-
tes: quibus quoties publice imminet aliquod incom-
modum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit-
tit barbam; quae res illis tribus separatis temporibus
accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Har-
pago aliquamdiu restitere, et plurimam illi mole-
stiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen,
muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt ex-
pugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* cam-
pum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis
pugnā inierunt, pauci adversus multos, et egregia
virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατειληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινοὺς, ὑπεξελθόντες ἀπέβα-
 νον πάντες Ξανθίοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλην ὀγδῶκοντα 10
 ἰστίων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδῶκοντα ἰστίαι αὗται
 ἔτυχον τῆνικαῦτα ἐκδημέουσai, καὶ οὕτω περιεγέγοντο.
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλέω.

15

177 Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἐποίησε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παρῆις. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter
 pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo potius
 Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno*
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλεῖστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοις ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μέν κου καὶ ἄλλα πόλιστα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι, Νίνου
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῶσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγας εὐῶσα μέτωπον ἑκάστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐῶσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγας τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόςμητο δὲ ὥς οὐδὲν ἄλλο
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sitā in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

Θέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλέη ὕδατος περιθέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιλῆϊαν ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίων πηχέων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώδῃ, καὶ τὸ τείχος ὅντινα τρόπον ἔργαστο.
 ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλύνθουσιν τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλύνθους 5.
 ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνιοις. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρωάμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 मान πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δεύτερα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκῆματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἑλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίπκῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐπιστάσι περίξ τοῦ
τείχους ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
15 ὑπέρβυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πέλις ἀπέχουσα
ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς ὄνομα αὐτῇ.
ἐνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
ὄνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι
20 θρέμβους ἀσφάλτου ἀναδιδόι πολλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
τος εἰς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεια
τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ
ὀνόμαϊ ἔστι Εὐφράτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
5 γας, καὶ βαθὺς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ αὗτος εἰς τὴν Ἐρυ-
θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τεῖχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
νας εἰς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
munita *Babylon* est. Sunt autem duae urbis regio-
nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
amplus et altus atque rapidus; exonerat se autem in
Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστν αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκιέων τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέτμηται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὲ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσai καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θάρηξ
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τείχεος, στενότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. ἰῖεν *unus cod. ms.* μὲν *corrīgunt viri docti.*
Poteras ei in τῷ ἐν suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hac portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ εἰς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔόν, δύο σταδίων πάντη, ἔόν τετράγωνον.
 ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ εἰς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κεῖται εὐ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεται χρυ-
 σείη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaquav-
 ersum meliens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quum in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque cum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἔόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ Θεοῦ.
- 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν Θεὸν αὐτὸν Φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν εἰς ὁμιλίην Φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίας ἡ πρέμαντις τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἔστι χρηστῆριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γένηται, τότε ὦν
- 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηός· ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσῇ, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεός ἐστι· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, venisitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Pataris in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dci sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἐστὶ δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθῆναι μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίξουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἕτερος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὀρθὴν ἄγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδριάς δωδέκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλευσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque practerea alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro,
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: exstant vero in eodem complura
etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλωνίως ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἔοντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐάθεε ὁ πο- 5
- 185 ταμός ἀγὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρῖς, (αὕτη δὲ συνεταυτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξασσας,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγγέλλομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρεῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae priôr regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

ρέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
10 τοῦτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
σκολιὸν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ κωμῶν τῶν ἐν τῇ
Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
φυτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
θάυματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλντρον λίμνη, ὀλίγον τι
παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα
εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίαν σταδίων· τὸν δὲ ὀρυττόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
ceps diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χούν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὥρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρωτα ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὀρυγμα πᾶν ἔλος· ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλόων 30
 ἐκδέχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆς. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρης τῇ αἰετὶ ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 θήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐούσης δύο Φαρσέων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flueret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit: qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖον διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσνον τόδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμντο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμαι, καὶ τὸ
 χωρίον ὀρύρρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχει· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσῃν καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos exscindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ. ἐπι-
 τείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρῃ γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἴνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόςμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ρέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἔλως
 γεγόμενον, εἰς δέον ἐδόκεε γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺν
 187 τησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιτολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdium quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercebant. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc remeque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

γοντα τάδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ΉΜΕΤ ΎΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
 ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΉΝ ΣΠΑΝΙΣΗΙ ΧΡΗ-
 ΜΑΤΩΝ, ΑΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ΟΚΟΣΑ
 ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
 10 ΣΑΣ ΓΕ, ΑΛΛΩΣ ΑΝΟΙΞΗΙ. ΟΥ ΓΑΡ ΑΜΕΙΝΟΝ.
 Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
 ριῆλθε ἡ βασιλιή. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν εἶδοκεε εἶναι
 τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεῖσθαι καὶ χρημάτων
 κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
 15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
 ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
 νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήμα-
 τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε·
 'ΕΙ ΜΗ ΑΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ΉΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙ-
 20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἌΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
 PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
 SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
 MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
 ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
 stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
 indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pe-
 cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
 vitaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
 tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
 mineret. Igitur aperuit sepulcrum : at pecuniam qui-
 dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
 nem, in hanc sententiam : NISI INSATIABILIS ESSES
 UT TURPI LUCRO INHIANS, DEFUNCTORUM LOCULOS

ΓΕΣ, Αὐτὴ μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τὸν ὄνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοις ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψή- μένου πολλὰ καὶ ἄμαζαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο- μίζουσαι ἐν ἀγγείοις ἀργυρέοις, ἔπονται ὅπῃ ἂν ἐλαύ- 10
189 νησι ἐκάστωτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματινηοῖσι οὖρεσι, ῥεῖ δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων *forsean*.

NON APERUISSIS. Haec sunt quae de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetis*, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gynдем amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὠπιν
5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον
δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κῦ-
ρος, εὐόντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἱπ-
πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
διαβαίνειν ἐπειρᾶτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
10 οἰχώκεε φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίζαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὕτω δὴ
μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκας
μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
15 τευσιν, διαίρει τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν
παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάν-
τα τρέπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον,
 ὁμῶς μέντοι τὴν θέρειν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτη διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατειλήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἐτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρέοντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορίῃσι
 ἐπείχετο, αἵτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνατίρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam infixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

90, 49.

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Εἴτε δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεβήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ πωητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ρέεθρον ἴδωνται γινώ-
 μενον, εἰσέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλυνε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τάπερ ἡ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τὴν
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κύ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχιν ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην εὐῶσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumacto nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingradientur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω
 ποταμοῦ, ὑπονενοσθηκότες ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ ταῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακλή-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιας ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκείον-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyrus* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχεῖν γὰρ σφι εἰῶσαν ὀρτήν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραίρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραίρηται, πάρεξ τοῦ Φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυώδεκα ὦν μηνῶν ἑόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσαρας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην κα-
10 λέουσιν, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη· ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείας

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est Babylon.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum Babylonica terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem possidet opum totius Asiae: et praefectura huius regionis (*Satrapias* Persae vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μιστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὸν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χρίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, πάρεξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλια καὶ μύριαι.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εἶναι αἰτελέες, τοῖσι κυσὶ προστετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε εἶναι. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕται μὲν
 ὀλύγω, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ῥίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήιον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicens foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylo ni impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
 5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
 λά χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοισι ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
 λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
 ἐς διαύρχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διαυρῶν ἐστὶ νησι-
 σιέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
 10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτῃ, ἐς τὸν Τίγριν,
 παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρίων αὕτη ἀπα-
 σέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
 πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
 ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
 15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
 ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ· ἑπεὰν δὲ
 ἀρίστα αὐτῇ ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τρηκόσια ἐκφέρει. τὰ
 δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augeatur, et maturescit triticum; non quod fluvius
 ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus
 hominum et tollentibus haec irrigantur. Est enim
 tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossa-
 rum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traii-
 citur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium
 Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem
 haec regio omnium, quas quidem novimus, longe
 fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fru-
 ges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec
 ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cerea-
 li frumento progignendo ita opportunum solum est,
 ut ducena plerumque reddat: quando vero pluri-
 mum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἕκ δὲ
 κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγαθος γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπυγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πεφυκότες ἀνα πᾶν τὸ 25
 πεδίον· οἱ πλεῖνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἔρσηνας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι
 βαλανηφόροισι τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπαρρῆῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φερέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσηνες, κατὰπερ δὴ οἱ ἔλυνθοι.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantac magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandifc-
 ris palmaris circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ ἀπάντων θῶυμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσων. τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ὅτι τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 ἐς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκύντα.
 5 ἔπειαν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοις, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσονται,
 περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 ἐδάφιος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλᾶμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
 το, ἀπὶ αἰσὶ κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικηίου κατὰγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλῆκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεῶτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλῆκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιέεται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione,
 post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile
 visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus
 utuntur qui secundo flumine Babylonem proficis-
 cuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Sci-
 licet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis
 salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrin-
 secus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes,
 nec proram in angustius contrahentes, sed clypei in-
 star rotunda facientes navigia. Tale navigium, mer-
 cibus inpositis, totum stramine complent, et flumini
 permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo
 vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus
 remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit
 remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέεσσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάρμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν· τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνα τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχειος τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσί ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκείῳ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 — bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio. (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lincâ, cui aliam superinduunt

να ἐπερδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
 5 τήσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτησι ἀνα-
 δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκά-
 στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
 σκῆπτρῳ ἔπιτι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
 νον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι
 10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄρτισις
 περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστéαται. ὁ μὲν σοφώτα- 196
 τος ὅδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
 Ἐγετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κώμας ἑκάστας
 ἀπαξ τοῦ ἔτεος ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὥς αὖ αἱ παρ-
 5 θένου γυνώατο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅπως συναγά-
 γωιν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον αἰέας· περίξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
 circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boco-
 tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
 redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
 rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
 in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
 vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
 nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
 re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
 quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
 quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
 accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
 bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
 gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν. ἀνίστας δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον προήει, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἢ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίσει. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἴ-
 δεος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίνας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικίειν αὐτῇ· ἐς δὲ τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloñiis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

93, 92.

ελάχιστον ὑπισταμένῳ προσέκτετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσαν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτε βούλοιοτο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητῶ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἧ μὲν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφερόιατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκείτο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλούμενον ἀνέε-
 30 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἰών. ἄλλο δέ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτάς, μὴδ' ἐς ἐτί-
 ρην πάλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praece spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

- καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὁδὲ ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἱητροῖσι.
 προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευούσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευούσι, καὶ παραινέουσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρηται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι.
 Θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσαύτως δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἐωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἔξει· ἐτέρωθεν δὲ ἡ γυνὴ τὰντὸ τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quâestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti institutio utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Aileutes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποίει. ὄρθρου δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέρω·
 , ἄγγελος γὰρ οὐδενὸς ἄψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦ-
 τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλων- 199
 νίοισι ὁδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην εἰς
 ἱερὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
 5 πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσai, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
 μάρεσι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱερὸν ἐστάσι. Θρακηίῃ δὲ
 σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὥδε.
 ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
 κεφαλῇσι ἔχουσai θώμιγγος, πολλαὶ γυναῖκες· αἱ
 10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
 δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. *Prorsus fors. delendum vocab.*

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
 lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
 institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
 quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
 digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
 tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
 nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
 miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
 plaustri vectae in camaris stant ad templum, et in-
 gens illas famularum numerus sequitur. Pleraque
 autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
 sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
 mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
 abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. ἔνθα ἑπεὶ
 ἔχεται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται εἰς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν εἰς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε „ Ἐπι- 15
 „ καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός
 ἐστὶ ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσῃται· οὐ γάρ οἱ θέμις
 ἐστὶ γίνεσθαι γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἑπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμαῖ οὐδένα. ἑπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται εἰς τὰ
 οἰκία· καὶ τῷπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις
 ὥς μιν λάμβναι. ὅσαι μὲν νυν εἰδὲός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάθεις, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορ-
 Φοι αὐτῶν εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ, cum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei proicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylitta deam, ut tibi adsit, precor.* *Mylitta* autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque fuerit, nefas est mulieri eam reiicere; fit enim sacra pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius satisfacisse, domum abit: ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito redeunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μεναι τὸν νόμον ἐκπλήσαι· καὶ γὰρ τρίτετα καὶ τετραί-
 τια μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μοῦνον· τοὺς ἐπὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τὰδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπέροισι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρό-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, 201
 ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς, πέραν τοῦ
 5 Ἀράξειω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόγων ἀνδράων. εἰς

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullā re
 aliā, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit velut
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetas* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστροῦ· ἥσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάβη πα-
 ραπλησίας, συγχὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρποὺς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 Φορβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα, καρ-
 ποὺς τοιούτους τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἰλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσθραι 10
 κομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατὰπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges arborum, quas maturas re-
 periant, in cibum seponant, cisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

15 αἰοδὴν ἀπικνεύεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
ἔθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερέ-
γεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἑνός, ἐς
20 ἑλέα τε καὶ τενάγρεα ἐκδιδοῖ. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκίων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
μάτων τοῦ Ἀράξει ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην
θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπία θάλασσα, ἐστὶ ἐπ' ἑαυτῆς,
25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
ληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἕξω στηλίων θά-
λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρῇ, μία
τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπία, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἑαυ- 203
τῆς· εὐῶσα μῆκος μὲν πλείου, εἰς σὴν χρεωμένῳ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phoca-
rum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxe, nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythracum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερῶν· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἑωυτῆς, ὀκτὼ ἡμερῶν. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 Φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 εἰς οὐρέων καὶ πληθεῖ μέγιστον, καὶ μεγάβει ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἑω-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 ἀγρῆς ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε
 ἰδῆς παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἑωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγηρεάσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μῆξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμθανέα,
 204 κατάπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod Caspium vocatur, *Caucasus*

97, 6.

τέλλοντα, πεδίον ἐκδέκεται, πλῆθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστη
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γάρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δεύτερα δὲ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη·
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκείνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τέων βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμγατο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνειῶσα οὐκ αὐτὴν μιν μνώμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate Massagetarum regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετίαν βασιλήϊν, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσοδον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ δόλῳ οὐ προ-
 χῶρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξαι, ἐποίετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατήϊν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῶ στρατῶ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὲν οἰκοδομούμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελευ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεαυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχευ ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρεῖσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετίων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad *Araxem* ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 caduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „ μὲν, τὸν ἔχεις. ζευγνύς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμέ-
 „ ρέων ὁδὸν, διαβάσιν εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „ λαι εἰσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ ταῦ-
 „ τὸ τοῦτο ποίει. “ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγέρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προστίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ἑκότερα ποιεῖν. τῶν δὲ κατὰ ταῦτ' αἱ γνώμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελευόντων εἰσδέκεσθαι Τόμυρὸν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρσῶν δὲ καὶ μεμφός 207
 μένος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδός, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίῃ τῇ πρακτικῇ γνώμῃ, λέγων ταῦτα· „ ὦ βα-
 „ σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρῶ σφάλμα εἰς οἶκόν τῳ σῶ, κα-
 „ τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δὲ μοι παθήματα, εἰόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: O Rex, iam alias tibi profectus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.

„τα ἀχάρτα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν- 10
 „δε ἄρχεις, ἐκείνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πραγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ἂν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπροσθεν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἐσσωθείς
 „μὲν, προσπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἴοντα ἀχάρτα. τὰ ἴοντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetas non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· τὸν γὰρ αὖ-
 „ τήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάῃς
 „ ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρίς τε τοῦ ἀπηγη-
 „ μένου, αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, τὸν Κῦρόν γε
 25 „ τὸν Καμβύσιον γυναικὶ εὖξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χά-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάνας προελθεῖν ὅσον αὖ
 „ ἐκείνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας, πειρᾶ-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείς. τούτοις ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

etoria, quanta si traiecto flumine viceris Massagetas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem priori oppono, victorem te continuo in medium illorum regnum ducturum exercitum. Sed, praeter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitae commodorum expertes; hisce hominibus, caesâ paratâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάσσειν, κῆνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέφονταί τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῶν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γνωμαὶ μὲν αὐταὶ συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρους Τομύροι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὲ ἐξαναχώρει, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑαυτοῦ 5
 παιδί Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἦν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας,

castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum adparatu, in has se coniciant, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio.

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sententiae, Cyrus repudiâtâ priore, Croesi sententiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro cederet; se enim, traiecto flumine, illi occursum. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetas minus prospere cessisset; hisce datis man-

10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
Ἐπεὶ τε δὲ ἐπικραιώθη τὸν Ἀράξια, νυκτὸς ἐπελθού- 209
σης, εἶδε ὄψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ,
τοιγῆδε. εἶδσκε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄραν τῶν Ὑστά-
σπειος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
5 πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμειος,
εἶντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
βύτατος, ἐὰν τότε ἡλικίῃ ἐς εἴκοσί κου μάλιστα ἔτεα.
καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κα
10 ἡλικίῃν στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
εἰδίδου λόγον ἐαυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δὲ οἱ εἶδσκε με-
γάλη εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
λαβὰν μῦθον, εἶπε· „Ὑστάσπεις, παῖς σὸς ἐπιβου-
„λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὡς δὲ ἀτρέ-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
citu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima
nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus
Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
rem nondum habens aetatem. E somno expectectus
Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se
vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius
tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:*

- „κέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροισχυμένῃ νυκτὶ εὐδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν προσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος 20
 „ταύτης οὐδεμὴ, τὸ μὴ κείνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „ταίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποιεε ὅπως ἐπεὶ ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“
 210 Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σιν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληΐῃ αὐτοῦ περι-
 χωρεοί εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei curam gerunt dii, mihiq̄ue ante significant omnia quae imminēt. Nunc igitur proximā nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earumque alterā Asiam obumbrantem, alterā Europam. Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut eius causam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Darium transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-

5 δὲ „ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγωνῶς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐπαίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἀρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἀρχεῖν ἀπάν-
 „των. εἰ δέ τις τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νῶτέρα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβὰς τὸν Ἀράξια,
 ἦς ἐς Πέρσας, φυλάζων Κύρω τὸν παῖδα Δαρεῖον.

Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐπαίει τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ἐπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχηγίου,
 5 ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορις τοῦ στρατοῦ,

dit: O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-
 sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
 primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
 tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis fuis-
 sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
 si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
 res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
 dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) Cyrus ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσεν ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπιλθόντες
 πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγαγον, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὖνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουσα κήρυκα παρὰ Κῦρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπλῆστε
 „ αἵματος Κῦρε, μηδὲν ἐπαρβῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὧν μευ εὖ πα-
 10 „ραινεύσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπὶθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμνυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην. ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἀπληστον ἔόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τούτων ἀνευχερόντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὥς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἑαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplibilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo

τὴν ἐαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρω. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρι-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γινόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεια ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσι τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειριδίοις συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλιν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιγενέατο. ἥ τε δὴ
 πολλή τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευταῖα, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, ἐδίξθη ἐν τοῖσι τεθνεῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ τε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alia* ἐναπῆκε.

confluxit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum Tomyris,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive*, in saccum de-

101, 73.

πρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζῶουσάν τε καὶ νικῶ-
 „, σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ·
 20 „, σὲ δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπέλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευταίην τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἱππόται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ εἰς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμεύονται. ὡς δ' αὐτὰς τῶν ἱπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκίους θώρηκας περι-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitulis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιοῖσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπί-
κονα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας Φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
ἀδείῳς. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφί προκέεται ἄλλος μὲν
οὐδεὶς· ἐπεὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντες
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἅμα αὐτῷ· εἰρήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφί νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
σω τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla hæc reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia. (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem duxit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Graeci aiunt a Scythiis fieri, id non Scythae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pharetrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Terminum quidem ætatis nullum statutum habent: sed quando quis admodum ætate provectus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et hæc eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

ταυσι, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυθῆ-
ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν ζάουσι
15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξω πο-
ταμοῦ παραγίγονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
μοῦνοι ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
θεῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α'.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
et ratio huius sacrificii haec est, deorum perniciosissi-
mo tribuunt perniciosissimum mortalium.

FINIS LIBRI PRIMI.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

¹ ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποιήσατο, καὶ τοῖσι ἄλλοισι προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης,

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Iona et Aeq-

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολίας ὡς δούλους πατρῷους. ἔοντας
ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλ-
λους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπικράτει.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2
βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυκ-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο
πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. Παιδιά δύο
νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν ἐς τὰ ποιμένα τροφὴν τινα τοιήνδε· ἐντευλάμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus
Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id
bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum ni-
mirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obti-
nuisset Psammitichus, *antiquissimos sese omnium
hominum esse* existimaverant. Postquam vero Psam-
mitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, qui-
nam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore
Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis
omnibus. *Psammitichus* autem, quum perquisitio-
ne institutâ nullum exitum huius quaestionis, *qui-
nam essent primi hominum*, potuisset reperire,
tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens na-
tos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui
eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδέν᾽ ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωὴν ἰέναι, ἐν στήγῃ
 δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑωυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπα-
 γινέειν σφι αἶγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίει τε καὶ ἐνετέλλετο
 ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν ἀσήμεων κυζημάτων, ἥντινα Φωὴν ῥή-
 ξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγγεγόνει ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ εἰσίσιντι τὰ παιδία ἀμφοτέρω προσπίπ-
 τοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κε-
 λεύσαντος ἐς ὄψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οὔτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενες δὲ, εὔρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτω
 σταθμησάμενοι πηγήματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἑαυτῶν. Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱεῶν τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμῶν, τὴν δίαίταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παίδων παρὰ ταύτησι σῆσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφὴν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱεῷσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἠλιούπο-
 λιν αὐτέων τουτέων εἵνεκε ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
 Ἠλιουπολίται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores*.
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum caussa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 conveniant cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουσιν, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων μοῦνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπήϊα πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, «δυώδεκα μέρεα δασαμένους τῶν ὠρέων ἐς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τὸς ᾧδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5 δοκεῖν, ὅσα Ἑλλήνες μὲν διὰ τρίτου ἔτους ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὠρέων ἕνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πᾶρξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

riùssimi antiquitatis. Quae igitur audiavi ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum causâ, intercalarem mensem coguntur adiciere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὠρέων ἐς ταῦτό περιῶν παραγί-
 νεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
 γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλα-
 βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
 νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
 15 καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῖα ἔργῳ ἐδήλουν οὕτω γενό-
 μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
 γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
 πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
 ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθῆ λίμνης τῆς Μοίριος ὄντων· ἐς
 20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερέων ἐστὶ ἀνα-
 τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
 ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnassee* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixerunt *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπικτήτός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἐτι τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς πέρα ἐκεῖνοι
οὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρης ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέων, ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατεῖς καταπειρητήριον, πηλόν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδέκα ὀργυῖῃσι ἔσειαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη-
6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εἰῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέας διαίρεόμεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβανίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδέκα. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt,
adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis do-
num; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum
sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem
esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil am-
plius tale illi narraverunt.

Est enim *natura* huius regionis, quae *Aegyptus*
vocatur, huiusmodi. Primum quidem, navi eam pe-
tens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris
a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in
undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tan-
tum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius au-
tem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta
schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum defi-
nimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὧν ἀπο οἱ ἐξήκοντα
 σχοίνοι εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναί εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῖσι μεμετρήκασι τὴν χώραν· ὅσοι δὲ ἥσσον γεω-
 πεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθογον λίην, σχοίνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 20 ρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἐὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴη-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου- 7
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σὶ τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῶ, τῇ ἀπὸ τῶν δωάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούσης ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐδρος. *Fors.* ἔνυδρος. *Vulgo* ὀμπες ἄνυδρος, aqua-
 rum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur:
 ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui
 haud multum terrae possident homines, hi eam or-
 gyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum
 possident, parasangis; qui valde amplam regionem,
 hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga*
 triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae
 Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti*
longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fue-
 rit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque He-
 liopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana
 est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari He-
 liopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae
 Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρόν τι τὸ διά-
 φορον εὔροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τουτέων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλεόν πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ εἰς Πίσαν ἐξ Ἀθηναίων, καταδεῖ πεντεκαί- 16
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ εἰς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ εἰς τὸν
 8 ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στεί-
 νη ἔστι Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, Φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον εἰς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θά-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαί ἐνεῖσι, αἱ εἰς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λή-
 γον, ἀνακάμπτει εἰς τὰ εἰρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 εἶοντοῦ ἔστι μακρότατον, αἰς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet; si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδης ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατελυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμε-
 ρίαν τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος εἶδσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενό-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίαν οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρος εἰς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
 εὐρέα Αἴγυπτος ἐστί. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος εἰς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
 πλοος ἐννέα ἡμερῶν· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίνων ἑνὸς καὶ ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαίαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ παλλή, κατὰπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἔδοκεε δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπικτήτος Αἰγυπτίοσι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό μοι εἶναι κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam iam supra dixerim esse trium millium sexcentorum stadiorum, quaenam sit longitudo a mari versus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Etenim, quod inter praedictos montes supra Memphin sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λέν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστό-
 20 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος περὶ ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἐόντες μεγάλα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξίεις εἰς Θάλασσαν, τῶν Ἑχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σιας ἤδη ἤπειρον πεποιήκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέ-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὥς ἔρχομαι φράσω. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,
Herod. T. I. P. I. S.

μὲν πλοῦ, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀνασιμῶνται τεσσαράκον-
 τα, εὐρεσίῃ χρωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμῶς ἡμέρης πλοῦ. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορείης θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίας
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ὧν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτών;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitatâ, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eâ consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arablus [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo-
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

αἰν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προαναεισμιμμένῳ χρόνῳ πρῶτον
 20 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθεῖη κόλπος καὶ πελ-
 λῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὲρ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 , οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κατὰ δακτύ-
 λῳ, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχόμενης
 γῆς, κογχυλῖά τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθίσσαν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλῶ-
 σθαι καὶ ψάμμον μόνον Αἰγύπτου ἕως τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσούρω εὐύση τὴν Αἴγυπτον προσεικὲλν, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὲν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελαγγαίον
 τε καὶ κατερρήγνυμένην, ὥστε εὐύσαν ἰλὺν τε καὶ πρῶ-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέραν τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μοτέραν· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέ-
ραν τε καὶ ὑπόπετρον εἶουσιν.

5

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεῖες, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτὼ πήχειας τὸ ἐλάχιστον,
ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνερθε Μέρμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ
ἦν ἔτι εἰνακόςια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱεῶν ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἣν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχειας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τὰ τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλούμενον Δέλτα, ἣν οὕτω ἡ χώρα αὐ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam :
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδοι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδι-
δοῖ ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου
πίσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτῳ,
τό κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πίσεσθαι. πυθόμενοι
15 γὰρ ὡς ἔεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν
„Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ
μὴ ἐβλήσει σφι ὕειν ὁ θεός, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρα-
20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται“ οὐ γὰρ δὴ σφί
ἔστι ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφὴ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
Διὸς μῶνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
πτίοισι ὁρθῶς ἔχοντα εἴηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον etc. *Suspiciatus erat* καὶ μὴ ὁ ποτα-
μὸς τὸ ὁμοῖον etc.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur
terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius*,
nisi simul fluviis pari ratione magis magisque auge-
bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
quum audissent, universam Graecorum terram pluviâ
irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίῳσι ὡς ἔχῃ, Φράσω. εἴ σφι ἐβελήσῃ, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἢ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γάρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροικομένου χρό- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μὴτε γε ὕσταί σφι ἡ χώρα,
 μὴτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομί-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρηγνύ-
 ντες αὐλάκας, ἔχουσι πότους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πονέουσιν· ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπι-
 θῶν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπη ὀπίσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (hæc est enim quæ augetur) eadem ratione, qua
 præterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluviâ ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, præ aliis homi-
 nibus cunctis, et præ reliquis Agyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvom suum spargit, tum sues in illud immittit;

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπὶ αὖ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑστὶ τὸ σπέρμα, ἄμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδυνήσας δὲ τῇσι ὑστὶ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὦν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἴωνων χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσείας καλουμένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ Θαλάσσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηϊῶν τῶν
10 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχαῖναι· τὸ δὲ
ἀπὸ Θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαλιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, ταύτῃ τῷ λόγῳ χρᾶ-
σμενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εἶναι πρότερον χώραν· ἤδη γάρ

XIV. 17. Pro ὕς et ὑστὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοὺς et βοῦν, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑστὶ in βοῦνι mutandum, arbitrator.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus expectat: denique, postquam per sues [*ni potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus; partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφνηός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίᾳ
 ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδῶν
 εἶναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προῖούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκωμεν, Ἰῶνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
 αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογί-
 5 σθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
 τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφείας δεῖ
 προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ
 ἐστὶ τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γε ἐστὶ, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ
 περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε
 καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην 17
 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
 πτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
 μένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
 βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et
 ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum
 tres esse dicant universae terrae partes, Europam,
 Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam ad-
 numerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi
 aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum
 hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Li-
 bya disternit: sed, quum circa apicem huius Delta
 in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut in-
 ter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum.
 (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de
 his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam
 hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmo-
 dum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab
 Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disternit,
 rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίων οὐρούς. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενην ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαυρέ-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπανυμμένων ἔχεσθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσση Αἴγυπτον σχίζων, ἐς Θάλασσαν. μέχρι μὲν νῦν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοὺς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἧν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νοβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰβέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς Θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fuit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fuit: ab hoc vero oppido
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν
 τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα εἰς θάλασσαν τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γενόμενον τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωτοῦ γνώμης ὑστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λιος καὶ Ἄπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λι-
 βύῃ, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ φησική, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyiticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyae existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, Φὰς „Αἰγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθεν ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περὶ, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἕα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' εἰς τὸν ἀριθμὸν
 τούτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 εἶν, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτέων
 ὦν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἷός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἥτινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπροσθεν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἰστό-
 ρεον· καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μῦθος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας εἶδους· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupidus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus descendat augmentum capiens inde a solstitio aestivo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igitur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum, tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine, triplices vias explicandae fluvii huius naturae inic-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσων σημήναι βουλό-
 μενος μοῦνον. τῶν ἢ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 6
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, καλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαι
 μὲν οὐκὼν ἔπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτ' ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησῖαι αἰτίοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ἔσοι τοῖσι ἐτησίησι ἀντίοι ρέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσῳ ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ρεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτ' 11
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρα ἢ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ρέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶν

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ρέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστάτη 22
 εἶναι, μάλιστα ἔψευσται. λέγει γὰρ ὅτ' οὐδ' αὐτὴ
 αὐδὲν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ρέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος.
 ὃς ρέει μετ' ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδῶς
 5 δὲ εἰς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ρέει ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμωτάτων τόπων, ρέων εἰς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστι ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι οἷα τε
 εἶναι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ρέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνέμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμαί. δεύτερον δέ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ εἶναι· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πιστεύει, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχθόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δέ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶναι.

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dieit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem indicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

τες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτος ἑόντες οὐκ ἀπολεί- 15
 παυσι· γέρανοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, φοιτέωσι ἐς χειμασίνην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχθιόμιζε καὶ ὁσονῶν ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 23 λος, ἣν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 νείκας, οὐκ ἔχει ἔλεγχον. οὐ γάρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἑόντα· Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητέων, δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν δ
 ποιήσιν ἐσενείκασθαι.

24 Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de caussâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται·
 τῆς γὰρ αὖ ἀγχοτάτῳ ἢ χώρῃ οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἢν τινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγγχώρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλέονι λόγῳ δηλῶσαι, ὥδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἔντος τοῦ ἥερος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλειωνῆς τῆς χάρης ἐούσης, οὐκ ἔντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θεῖος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐω-
 τὸν τὸ ὕδωρ ἐλκύσας δὲ, ἀπωθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τῇ-
 10 κουσι· καὶ εἰσι οἰκότης οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χάρης πνεόν-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, neo
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

Herod. T. I. P. I.

T

τες, ὁ τε νότος, καὶ ὁ λύψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτιον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πρηνυομένου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμίσγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑμέτης τε τῆς χώρας καὶ κεχαρδρωμένης, ρέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὀμβρων ἐπιλειπόντων αὐτούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑαυτοῦ ρέει πολλῶ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πίεζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviis misceatur, quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

114, 100.

οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρῶν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίαν τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἥλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστάσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστήκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥτε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατὰπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἰστρον
 τὰπερ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖσης δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποσπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo cum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

Θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος Φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς 5 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκεε, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὐρεα ἐς ὅζυ τὰς κορυφὰς ἀπικυμένα, μεταξύ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὐρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εὐύσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τουτέων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophī, alter Mophī nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

115, 28.

βορέην ἄνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμῶν, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “

Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὥς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ ἐούσας ἰσχυράς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τειμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλεως αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. *Præpositio διὰ ex nostrâ coniect. adiecta.*

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethi-
 opiam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam bolidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ἰστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἀναντές 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 φοτέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται Φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξαι εἰς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιῖρει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλῶσας, εἰς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἤξει, τὸ εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδοῖ. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti accli-
 vis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti
 bove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur
 funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum.
 Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et
 tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander:
 schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo
 navigare oportet. Inde in planum pervenis campum,
 in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est
Tachompsa. Iam regionem supra Elephantinen si-
 tam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Ae-
 thiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii.
 Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem no-
 mades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavi-
 gaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc
 lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοπορίην ποιή-
 20 σαις ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσε-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβὰς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἵξαις
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία Θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλας τιμᾶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὶ σφίσι ὁ Θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ Θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἥξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὧσιν περ ἐξ Ἑλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοισι οὐνομαῖ ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ ἑξοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχή-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίησι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρέῃ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἐτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὡς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῶ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ
 manu stantes*. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de caussâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiaticis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἤσαν εἰς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. ὡς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἰδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφεας θεοὺς πα-
τρῶους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται διέξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἀν τοῦτο ἦ, ἔσοσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε εἰς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθιοπῶν βασιλεῖ. ὁ δὲ σφέας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθιοπῶν· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οικήειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων εἰς τοὺς Αἰθιοπας, ἡμε-
ρώτεροι γεγόνασι Αἰθιοπες, ἥθρα μαθόντες Αἰγύπτια.

Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πέραξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεῦμα-

Psammiticho desciscēentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitā, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non de fore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

- τος. τοσούτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 32 Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ κως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτέαρ- 5
 χον φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἔστι μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiui ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho, rege Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se*
olim homines Nasamonas: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,*
ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent

10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσά, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἑαυτῶν, ὁψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἣ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θαλάσσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε Θη-
 ριάδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς Θηριάδος,

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem; quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνδρος δεινῶς, καὶ ἐρῆμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρῆμον
 διεξάναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χώρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφέας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφί ἐπελθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπεὶ ὦν, Εἴπεν ὦν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino
 deserta.) *Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis*
emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum
terram peragrasse habitatam: eâque traiectâ, per-
venisse in eam quae feris referta; tum ex hac trans-
isse in desertam, iter occidentem versus facientes.
Postquam multum terrae arenosae compluribus
diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando
arbores, accessisseque et fructum arborum gustas-
se. Gustantibus vero supervenisse homines parvos,
minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abdu-
xissent: sermonem vero illorum non intellexisse
Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab
his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὴ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτέαρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρεῖ. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύῃ·
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γν-
 10 ωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμάται. Ἰστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturâ
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)
 Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes. Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse Nilum, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyâ Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego conicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,*

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἡρακληῶν στηλέων· ὁμουρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἰστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διαπάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀποι-
 34 κοί. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αὐοίκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5
 διδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίῃ κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰθεὶα ὁδὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtae extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesiorum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

119. 68.

εὐζώνῳ ἀνδρὶ· ἡ δὲ Σινώπῃ τῷ Ἰστροῦ ἐκδιδόντι ἐς θαλάσσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστροῦ. Νεῖλου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

ἘΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλείστα θαυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων ἕνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἔοντι ἐτεροῖω, καὶ τῷ ποταμῷ Φύσιν ἄλλοιην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἥδεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 30 ἔόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τῇ κρόκῃ ἀθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχρεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinopē autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequalem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem de AEGYPTO narrationem exordiens, quoniam et plures res mirabiles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coelum diversum est, et fluvii natura longe differt ab aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque omnibus in rebus mores sequuntur et instituta aliis hominibus contraria. Apud eos mulieres forum frequentant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχροῖα, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχροῖα, ἀναφανδόν. ἱράται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοις· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κῆδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἱκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιῶσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίατα ἀποκίκεται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δίατά ἐστι. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζάουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῶ ποιευ-
 10 μῆν ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειὰς μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἐῷσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσκι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔσω-
 θεν προσδύουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογιζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturā
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrā parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrā ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere

Herod. T. I. P. I.

V

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιέειν, Ἑλλήνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διφασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικὰ καλέεται.

- 37 Θεοσεβείες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκίων ποτηρίων πίηουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. ἱμάτια δὲ λίνεα φορέουσι, αἰὲ νέοπλута· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκε· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφι. Θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην 10 μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδίξια, i. e. dextre: et dein ἐπαίστερα, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineae, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

- τα οὐκ ἔξοσι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
 ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
 νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὡς
 15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
 τε τι γὰρ τῶν οἰκηρίων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
 λά καὶ σιτία σφί ἐστι ἱερὰ πεισσύμενα, καὶ κρεῶν βοείων
 καὶ χηνέων πλῆθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
 ἐκάστης· δίδεται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
 20 δὲ οὐ σφι ἔξοσι πᾶσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
 σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
 οὔτε τρώγουσι, οὔτε εἴποντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
 οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
 ὄσπριον. ἱεῖται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
 25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quotidie lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Denique alias observant caerimonias, verbo ut dicam, infinitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis. Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel consumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti, et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur. Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas utique serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum esse legumen existimantes. Non est autem cuique deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρυνας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου ἕνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἢ καὶ μίση ἰσθται ἐπιούσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. διζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνους καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξεύρσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημείων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκίας. ἢ δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπαγουσι. αἰσήμεντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἡδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μέν κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
 καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ αἶνον κατὰ τοῦ ἱερέου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήντος δέουσι· κεφαλῇ δὲ κείῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ, καὶ Ἕλλη-
 νες σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἐμποροί, οἱ δὲ φέροντες εἰς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι εἰς τὸν ποταμὸν. καταρέονται
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι „εἴ τι μέλλοι ἡ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, εἰς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 πρὸς τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνῶν, καὶ τὴν ἐπι-
 15 σπεισιν τοῦ οἴνου, πάντες Αἰγύπτῳ νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus hos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur,
 eoque facto, qui forum venale habent, et quorum
 in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid malî aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum atti-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἤγηται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρτὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν· σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην, καὶ τοὺς ὦμους τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῶς πιμπλᾷσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπεὰν ἀποδείρωσι etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὶ πρὸ-
 νηστεύσονται τῇ Ἰστῇ, καὶ ἐπὶ κατευξάνται, θύουσιν τὸν βοῦν·
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censeant esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμήνης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ
 τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 ησητεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύ-
 15 πονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
 θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοῦς τοὺς ἔρσηας καὶ τοὺς 41
 μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 οὐ σφι ἔξιsti θύειν, ἀλλὰ ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσιος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσιος ἄγαλμα εἶναι γυναικῆϊον, βούκεράν ἐστι, κα-
 5 τάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν ἕνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρα Ἕλληνα φιλήσειε ἂν τῷ στό-
 ματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὐδ'
 10 ὀβελῶσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοὸς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
 facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι
 δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θη-
 λέας εἰς τὸν ποταμὸν ἀπιάσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσ-
 σουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον
 ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημήϊον ἔνεκε. ἔπειτ' ἀνὰ 15
 σαπῇ, καὶ προσή ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς
 ἕκαστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης
 νήσου. ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτῳ, περίμετρον δὲ αὐτῆς
 εἰσὶ σχοῖνοι ἑνέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ
 ἔνευσι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰβά- 20
 ρις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν,
 ὄνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχίς· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν
 ἅγιον ἴδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλεως πλανέονται πολ-
 λοὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα,
 ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χώρον πάντες. κατὰ 25
 ταῦτα δὲ τοῖσι βοῦσι καὶ τᾶλλα κτήνια θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniiciunt: ma-
 res autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut
 alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ
 signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum
 adest tempus, venit in unumquodque oppidum na-
 vis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta
 est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur
 Prosopitide insula quum alia insunt oppida mul-
 ta, tum illud e quo naves circummittuntur boum
 ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est
 templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi
 homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa
 illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum
 cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νουμο-
 θέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θηβαίους ἱδρύνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἶων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 Θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· ταύτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἔκتهται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἶων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι· „Ἡρακλῆα θελῆσαι πάντας ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλῆα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *ovibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiā
 sunt praefecturā, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspicere Iovem, hunc autem ab
 illa conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδείφοντα, προέχεσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μόντα τοῦ κριού, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑω- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γάλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ἑόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι, καὶ
 Φωγὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπα- 20
 ρυμίην ἐποιήσαντο. Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριεὺς οὐ θύουσι. Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
 σφι ἱερεῖς διὰ τούτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρτῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείφοντες,
 κατὰ τὸντο ἐνδύουσι τῷ γάλμα τῷ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱεὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriasset arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accepere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἶη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν
 Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θεμένοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τὸννομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω
 10 ῥσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά Φασι εἶδέναι,
 οὐδὲ σφι Θεοὶ οὗτοι ἐν ταῖσι ἄλλοις Θεοῖς ἀποδεδέ-
 χатаι. καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομα
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,*

λον μῆμην ἔξω, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὡς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα- 20 κλέης· ὡς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτεὰ ἐστὶ ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἶδέναι ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἅγιον· καὶ ἴδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάρι-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo equidem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum: conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

- ποντος τὰς νύκτας μέγας. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱερὸν ἰδρυταί. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμ-
 10 Φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ
 ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυνθῆναι· εἶναι δὲ ἔτεα ἀφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἡρακλῆος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱερὸν
 15 Ἡρακλῆος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυώ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ὄντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιεῖν, οἱ διὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκτληται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, θύου-
 45 σι τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστίν, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, εἰς ἀλκὴν τρα-
 πόμενον, πάντας σφέας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅσῃ θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. οἴων. *Vulgo alii ὄων, praeter sues.*

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, quum in *Aegyptum* venisset, co-
 ronatum ab *Aegyptiis* veluti victimam fuisse, et
 cum pompâ eductum, ut *Iovi* immolaretur: illum-
 que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
 ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
 bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

125, 95.

νων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 ἔόντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι;
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἵγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδῆσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, πρετέρους τῶν δώδεκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷ ἀγάλματι, κατὰ περ' Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι.
 ὅτε δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἡδίων

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de causâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δῆσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσενᾶς τῶν θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Παν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμί-
 γητο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ἦν δὲ Αἰγύπτιοι μισρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν ὑὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαιψε ἑαυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἔόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοις) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive*: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coiit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transcundum vel solis
 vestimentis suam tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

5 νέες, ἐς ἱερὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνοι
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδουσαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδεσθαι τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέσθαι ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὕς οὐ δικαίει· σι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῃ, τοὺς ὕς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὕς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτῇσι ἀπειστυγῆκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπτότερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὑῶν τῇ
 Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ αὖ θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἀκρὴν καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκά-
 λωψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμαλῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίζει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxo-
 rem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimo-
 nia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae*
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegît, tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunî die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θυ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίαιτο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείας βίου στατίνως πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσῳ, τῆς ὀρθῆς τῇ δορκίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάζας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρθὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλῆσι. ἀντὶ δὲ Φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νε-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κόμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μοῦνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho* vero, vesperâ quae festum antecedit, unusquisque suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia, sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes. Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμ- 49
 πους ὁ Ἀμυθείωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαὴς,
 ἀλλ' ἔμπειρος. Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
 5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
 πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
 νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
 λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαβόντες ποιεῦσι τὰ
 61 ποιεῦσιν Ἕλληνες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμπους γε-
 νόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσαι,
 καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
 γήσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
 αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσιεῖν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
 tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
 lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
 cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
 men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
 lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
 aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
 patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
 circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
 faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
 lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
 stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
 alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
 ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
 mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἑλλήσι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἑλλήσι, καὶ οὐ
 νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὲν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἔκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἔόν
 δοκέω δ' ὥν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν 5
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

eidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec; quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ.
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φασι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δὲ μοι δοκέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμῶς γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκπηται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ Φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
πινόμεναι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀφθαῖ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μαμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὅλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἥδη τρικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab
omni retro tempore in Aegypto exstiterē. Dico au-
tem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deo-
rum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur
Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius
autem dei notitia ex Libyā ad Graecos pervenit:
nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim
nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo co-
luerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur
Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea
alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis accepe-
runt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt
erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didi-
cerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum
omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam
cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἕλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμνῆται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, αὗτος ὠνὴρ οἶδε τὸ λέγειν. τὴν
 γὰρ Σαμοθρήικην οἶκον πρότερον Πελασγοὶ αὐτοὶ, τοὶ
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὧν ἔχουσιν
 τὰ αἰδοῖα τὰγάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δοθέντα. Ἐβυσσ
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θείοισι ἐπυνχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pel-
 asgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero
 haberi. Quisquis mysteriis *Cabirori* initiatus est,
 quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod
 dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pel-
 asgi*, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his
 Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii
 imagines pudendis erectis primi Graecorum Athe-
 nienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius
 rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in
 Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia
 autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precan-
 tes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed
 cognomento aut nomine nullum eorum compella-
 bant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτα δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διόνυσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρησθηρίαζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δα-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενόμισται ἀρχαίστα-
 τιν τῶν ἐν Ἑλλήσι χρησθηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρησθηρίαζοντο ἐν τῇ Δα-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἤκοντα.“ ἀνέϊλε τὸ μαντήϊον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁποῖοί τε τινες τὰ εἶδα,

labant, (θιῶς a verbo θῆναι, ponere,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
 Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum,
 a barbaris adlata? datum est responsum, Utere-
 tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exsūterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθὲς, ὡς εἰπὼν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5 οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνάντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοὶ γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

- 54 Χρησθηρίων δὲ πέρι, τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delineaverunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

! (54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonae*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-

βίων ἔξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτίαν πυ-
 5 θέσθαι εἰς Λιβύην πρῆβῖσαν, τὴν δὲ εἰς τοὺς Ἑλλήνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήϊα πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 χου δὲ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφείων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφείας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτίαν τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ 55
 βησι ἰρέων ἤκουον· τὰς δὲ Δωδωναίων Φασὶ αἱ προ-
 μάντιες „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίῶν ἀναπαταμένας, τὴν μὲν αὐτίαν εἰς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφείας ἀπικέσθαι· ἰζομένην δὲ μὴ ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδαῖσθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὡς χρωὴν εἶη
 μαντήϊον αὐτοῦ· Διὸς γενέσθαι· καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
 dictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
 accurate nosset, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasce, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
 fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
 inatituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

θεῶν εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνίος χρηστήριον κελεύσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. “ ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων
 δὲ αἱ ἱρήϊαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμηνίᾳ,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγηον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ’ ἔχω περὶ αὐ-
 τῶν γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθέως οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνή
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλε- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, κρηθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτοῖσι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graccia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκίῃ Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπολεύουσιν ἐν
 Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
 10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
 τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ οἱ
 ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπερῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
 κῶν, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πειραιάδες δέ μοι δο- 57
 κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
 κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι
 φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πειραιάδα ἀνθρωπίνῃ
 5 Φωνῇ αὐδάσασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα
 ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι
 φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τῷ τρόπῳ ἂν πελαιάς γε ἀνθρωπίνῃ
 Φωνῇ φθέγγετο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisse: quemadmo-
 dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
 templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
 esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
 Graecum addidit sermonem, oraculum ibidem in-
 stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
 suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
 bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
 autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
 mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
 rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
 similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
 voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
 eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
 quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
 edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
 nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λειάδα, σημαίνουνσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τήϊς ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δαδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλοισι τυγχάνουσι εἶναι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπγυμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγυπτίοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασιν. τεκμήριον δὲ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ του 5
χρόνου ποιεῦμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχράς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότετα
εἰς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα εἰς Βούσιραν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἴσιος ἱεόν. ἵδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτῃ τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*,) et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Culus rei documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem panegyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequentius. Maxime quidem et praecipuo cum studio panegyryn agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem. Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maximum Isidis templum. Situm est autem id oppidum in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἰσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἠλίῳ πέμπτα δέ, ἐς Βουτούν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξι, καὶ πολλόν τι πλῆ-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρει. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλῆθος· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδοῦσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. ἐπεὶ δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γίνονται, ἐγχαίριψαντες
 τὴν βάρην τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάζουσι, βοῶν-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter (Ceres)* est. Tertiam panegyrim in
 Sain oppidum agunt *Minervae*: quartam, *Heliopolin*,
 Soli: quintam, in oppidum cui *Buto* nomen, *Lato-*
nae: sextam, *Papremin* oppidum, *Marti*. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dieterius inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ταί αι δ' ανασύρονται ανιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 παῖσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπιὰν δὲ ἀπί-
 κωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὀρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ ἐς ἐξδομήκοντα μυριάδας, ὡς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται. Ἐν δὲ
 Βουσίρει πόλι ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσι τὴν ὀρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ παῖσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὀσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καραῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tac admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ac-

Αἰγύπτῳ. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὶ συλλεχθῆωσι 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τῇ νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λαὶ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβαΐφια ἐμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἐπεσσι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννό-
 χιον· καὶ τῇ ὀργῇ ὄνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανηγύριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἵνεκα
 φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἡ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατὰ περ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιῶσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερέης ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Helipolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μὲν τινες τῶν ἱερέων περὶ τῷ γάλμα πεποθέαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλαν κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχλωὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἑτέρα αἰεὲς ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὼν ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱερόν. οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ
 τῷ γάλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστέῳτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχλωμαῖοι, τιμωρόντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχῃ ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram aedem
 est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plaustrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedicula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam incunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἕξαν-
δρωμένοι, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι· καὶ τοὺς προ-
πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότες αὐτὸν πρότερον,
οὐ περιορᾶν παρίεναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους
τερηχέως περισπείν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱερὰ ἐσιέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
τοι θεροσκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
negyrim hac caussâ institutam esse aiunt indigenæ.
Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
dissent, non sivilisse eum accedere, sed prohibuisse:
tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
Marti sacro a se aiunt esse institutam.

Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
concubitu intrare in templa illorum. Alii enim fere om-
nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in

ἐν ἱοῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλαιοι ἐσέρ- 15
χονται ἐς ἱόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τα
ἄλλα κτήnea. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήnea ὄραϊν καὶ ὀρί-
θων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ᾧ εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήnea ποιέειν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
ἐπιλέγοντες, ποιέουσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτῳ
δὲ θεοσκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
καὶ δὴ καὶ τάδε.

- 65 Ἐοῦσα δὲ Αἰγύπτῳ ὅμοιος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἔοντα σφι ἅπαντα ἱερά νεόμι-
σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
pecudes non esse facturas. Talia illi praetextentes fa-
ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
secratae sunt hae quae sacrae habentur, descenderem
ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

134, 80.

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι. τὰ δὲ καὶ εἶρηκα
 αὐτῶν ἐπιψάυσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
 Νόμος δέ ἐστι περὶ τῶν θηρίων ὥδε ἔχων. μελεδωνοὶ
 ἀποδιδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσινες
 10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός
 ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
 χὰς τάσδε σφί ἀποτελέουσιν· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
 ἂν ἡ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
 κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
 15 ἵστασιν σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
 ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων δίδωι. ἢ δ' αὖτ'
 αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
 τροφή μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεται. Τὸ δ' ἂν τις
 τῶν θηρίων τούτων ἀπεκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
 in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
 eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
 stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
 quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
 ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
 lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
 terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
 quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
 liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
 aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
 argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
 lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
 rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
 praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
 Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζῆμιν· ἣν δὲ αἰέκων, ἀποτίνει ζῆμιν τὴν αὖ οἱ ἱεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὅς· δ' αὖ ἱβιν ἢ ἱρκὰ ἀποκτείνει, ἣν τε ἐκὼν, ἣν
 66 τε αἰέκων, τεθνήσκει ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἑόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶ αὖ ἐτι πλεον
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιαύδε.
 Ἐπειὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῆσι, οὐκ ἔχου 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὲ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· Φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες Φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 multam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ibin* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, cum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύνοντες καὶ ὑπερβρώσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινώ-
 μενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάν-
 νει. ἐν ὅτεοις δ' αὖ οἰκίοις αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτεοις δ' αὖ κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβασ-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἑωυτῶν ἕκαστοι πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὕτως τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἰσηκας
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἰβις, εἰσάσας ἱρὰς,
 ἐς Ἑρμέων πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰσάσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶν τέων ὄντας ἀλωπέκων μέ-
 ζοντας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ αὖ εὐρεθείᾳσι κείμενοι.

hil curantes; at felēs, aut sese insinuanτες per homi-
 num intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-
 les* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

- 68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμῶνιότατους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετράπουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· 5
θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθέρης καὶ τῆς δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ὄμεν θητῶν, τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων οὐ πολλῷ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὡοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
δεκα πήχεας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὕς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λόγον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μόνον θηρίων οὐκ ἔφυσεν· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μού-

(68.) *Crocodylorum* autem haec natura est. Per quinque menses maxime hibernos nullum cibum capiunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maiorem diei partem in sicco versatur, noctu vero in fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam serenum coelum et ros. Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus animantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex omnibus item animantibus unum est quod superiorem

15 τον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ σώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὀξυτερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελλέων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχῖλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχῖλος
25 ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χῖλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱροὶ εἰσι οἱ κροκό- 69
δειλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολέμιους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκόντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os
intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem
pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hiantē recubat; (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac operā sibi praestitā gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *croco-*
dili aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγνῆται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, διδασγμένον εἶναι 5
 χειροῦθρα· ἀρτήματά τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσια ἐς
 τὰ ἅτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πέδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδοντες καὶ ἱρήια, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζώοντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ρχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρήσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 Φαντίην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μνοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκοδείλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ἐνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γνωμένοισι κροκοδεί-
 70 λοῖσι τοῖσι ἐν τῇσι αἰμασίῃσι. Ἀγρᾶι δὲ σφειῶν πολ-
 λαὶ κατεστέασι, καὶ παντοῖαι· ἣ δ' ὦν ἐμοί γε δοκέει
 αἰξιωτάτη ἀπηγῆσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπειὰν γὰρ

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; ouius auribus inares
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur; quorum ego illum, qui maxime mihi

137, 67:

τον υἱὸς δειλάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετῖει εἰς μέσον τὸν
 5 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Ὠ-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπὶ αὖν δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ εἰς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱεοὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱεοὶ. φύσει δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήδε· τετράπους
 ἐστὶ, δίχληλον, ὀπλαι βοῶς, σιμαῶς, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοτας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 θος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέσμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergo, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Crocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergo vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)

Hippopotami in Papremite præfecturâ sacri habentur; reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum natura atque species talis est. Quadrupes animal, bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ, dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; magnitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τῷ δὴ τι παχὺ ἔστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ζυστὰ ποιέ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱράς ἡγῆται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλεούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὄνομα Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε φασὶ,
 ἐπεὶ οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρόμοιος, τοσόσδε καὶ ποιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοκό-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137, 94.

γούσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμειώμενον, εἰς τὸ ἱεὸν τοῦ Ἥλιου κομίζειν
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱεῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὧν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, πυρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπειὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὧν, τὸν πατέρα εἰς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὧου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκεμμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὴν τὸ βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου εἰς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱεὸν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεοὶ ὅφρα ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλοι εἶντες μικροὶ, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφραγ
 75 τοῦ θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρας τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα κη κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυνθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὄφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὄφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπκησασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδέεστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χώ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δέ 10
 ἔστι, ἅμα τῷ ἔασι πτερωτοὺς ὄφεις ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτῳ· τὰς δὲ ἵβεις τὰς ὀρνίθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpētibz volucribz* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustiis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

- 15 τὸ ἔργον τιμηῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς
 Αἰγυπτίων· ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀφθὰς ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἱβίος τό- 76
 δε μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορεῖ γράνου.
 πρόσωπον δὲ εἰς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἱβίες·) ψιλὴ τὴν κε-
 φαλὴν, καὶ τὴν δεξιὴν πᾶσαν λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινά ἐστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὲς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷα περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορεῖ, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibidem*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii; eā caussā se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantā crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
enim sunt ibium genera) hae capite et cervice totā
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἱερῶν εἰρησθαι.

77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκέουσι, μήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκίον-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακροῦ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συεμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγίειν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων στίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εὔεκαν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad ΑἰΓΥΠΤΙΟΣ *ipsos* quod adtinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet;
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimā valetudine, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. ἈρτοΦαγέουσιν δέ, ἐκ τῶν
 ἐλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριβέων πεπονημένῳ διαχρίανται·
 οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἀμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐτῆσαντες, ὤμους σιτέονται· τοὺς δέ,
 ἐξ ἄλλης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων, ὡμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἰσοὶ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτους καὶ ἐφθεὺς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῶ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγας ὅσον τε πάντῃ πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desiērunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturā et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πᾶν τε καὶ τέρπει· ἴσσαι
 „γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 πόσια ποιῶσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπαξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ αἶσμα ἓν ἐστι, Λίνος, ὅσπερ ἓν τε Φοινίκη αἰ-
 διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνη
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰέδουσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποβουμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἑόντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰ-
 κοτε τοῦτον αἰέδοντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἢ ἐστὶ ex conjectura, pro ἔστι, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὐνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
 lingua *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμῆσθαι· καὶ αἰοδὴν τε ταύτην πρώτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μύνοισι Λακεδαιμονίοισι. αἱ
νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἰ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρης
5 ὑπανιστέονται. Τὸδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιβῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λια θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι ἐς γε τὰ ἱρά ἐσφύρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
lanca superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur: ne-

Φιλοῖσι καλεσμένοισι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἴμασι θαφθῆναι. ἐστὶ δὲ περὶ αὐτῶν ἰρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἑκάστος ἡμέρῃ γινόμενος, ὅτεοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσεσι γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω 5 σφι ἀνύροται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώποισι. γινόμενου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὰ ἑορταῖα καὶ ἢ κατὰ ὑστέρων παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τὸν νόμον νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντικὰ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in lancis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: mensium et dierum unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

141, 4.

δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακίεταί. ἀνθρώπων μὲν αἰδῶνι προσκίε-
 ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
 κλέος μαντήϊον αὐτοῖσι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
 5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
 μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
 τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
 κατὰ ταῦτό ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἱητρι- 84
 κὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται. μῆς νούσου ἕκαστος ἱητρός
 ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
 μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κατεστῆασι· οἱ δὲ, κεφα-
 5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ τῆδύν· οἱ δὲ, τῶν
 ἀφανέων νούσων.

Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰσὶ αἰδε. τοῖσι ἀν' ἀπο- 85
 γίνηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, ταῦ τις καὶ λόγος ἦ.

otant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
 ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
 dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
 Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
 vis; denique id, quod maxime omnium in honore
 habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
 vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
 sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
 modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
 guli sint medici, nec plura morborum genera unus
 idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
 omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
 alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
 stituuntur. Quando ex domo quādam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
 ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. κᾶ-
 πιτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνα 5
 τὴν πόλιν στρωφόμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
 φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
 πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
 καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω εἰς τὴν τα-
 86 ρίχουσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
 τέαται, καὶ τέχην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
 κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
 τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
 μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
 ποιῆναι τὸ οὖνομα ἐπὶ τοιούτῳ πράγματι ὀνομάζειν.
 τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεστώτην τε ταύτης καὶ
 εὐτελεστώτην· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστοτάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
 omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
 ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
 discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
 serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
 parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
 fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
 Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis ad-
 latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
 exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
 tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
 tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
 fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
 quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 20 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχείοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῶ ὀξείῳ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπάρην, ἐξ ὧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικηίῳ, αὐτὶς διηθείουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρούψαντες ἡμέρας
 ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimâ ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritâ purissimâ
 myrrhâ et casiâ aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἑπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμῳ, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργνῶσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακληίσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὀρθὴν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεῖαν φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἑπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου αλείφατος γυνομέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσηθῆσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi sublitis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuentes ad parietem. Haec est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quae pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eâdem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκαϊμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
τελευταίῃ ἐξιῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε αἷμα
10 ἰωυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχχνα κατατιτηκόντα ἐξά-
γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μόνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἔπειτὰν
δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
οὐδὲν ἔτι πηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
ἐστὶ ἡδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφύεσθαι.
Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἔπειτὰν τελευ- 89
τήσωσι, οὐ παραυτίκα δίδουσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν-
ῶσι εὐειδέες καρτὰ καὶ λόγου πλεῖνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
numerus. Horum dierum postremo cedriam, prius
ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
secum et intestina et viscera prorsus commacerata
educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδι-
 δοῦσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι οὕτω τοῦδε 5
 εἰνεκέν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυ-
 ναιξί. λαμβάνουσι γάρ τινα Φασί μισγόμενον νεκρῷ
 90 προσθάτω γυναικὸς· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότηχον. Ὅς
 δ' αὖ ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κρο-
 κοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ Φαίνη-
 ται τεθνηώς, κατ' ἣν αὖ πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶ-
 σα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστέι- 5
 λοντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱεῷσι θήκησι. οὐδὲ
 ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόν-
 των, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱεεὲς αὐτοὶ οἱ τοῦ
 Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζον-
 τες θάπτουσι.

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea-
 caussâ, ne cum his mulieribus coëant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 davere recens defunctae mulieris coëuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἕλληνοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι τὸ δὲ 91
σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτῳ οὕτω τοῦτο
Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
Περσέος τοῦ Δαναῆς ἱερὸν τετράγωνον· περὶ δὲ αὐτοῦ
Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
ἔστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
ἑστᾶσι λίθινοι· μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ του-
10 τῷ νηός τε ἐνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
σέος. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσεῖα πολλάκι
μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὸν
τὸ μέγας δῖπῃ· τὸ ἑπεῖν Φανῇ, εὐθιγέειν ἅπασαν
15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo
ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcum-
que. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant.
Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis
praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest
Persei, *Danae* filii, quadratum, palmeto circum-
datum: propylaea templi lapidea, ingentia admo-
dum; super quibus duae collocatae sunt statuae lapi-
dae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in
qua est Persei simulacrum: narrantque hi Chemmi-
tae, saepius in ea regione adparere Perseum, fre-
quenter vero intra aedem, reperiri subinde san-
daliū quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali;
quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu uni-
versam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικὰ τῷ Περσεῖ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνη καὶ χλαῖνας καὶ δέσματα. εἰρομένου δέ μιν ὅτι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20 σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, εἶοντας Χερμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελογέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες λέ- 25 γουσι, οἷσόντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφασαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφείας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενίας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέρμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

80 τῆς μητρός· αἰγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν, αὐτοῦ καλεῖσκα-
τες, ἐπιτελεῖν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ'ἐπεθε τῶν ἱλίων αἰεὶ ὄντες 92
Αἰγύπτῳ νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοις χρεῶνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτῳ· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναῖκα μὴ ἕκαστος
5 αὐτῶν συνοικεῖ, κατὰ περ Ἑλλῆς. Ἀτὰρ πρὸς εὐτη-
λήν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὶ πλή-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσθ, φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτῳ καλέου-
σι λωτὸν· ταῦτα ἐπεὶ δρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκῃ
εὐὸν ἐμφερεῖς, πτίσαντες, ποιῶνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ἑπτὰς πυρεῖ. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἔδα-

*to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.*

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Aegyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *paludes incolunt*, eisdem quidem utuntur quibus reliqui Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

ἄμμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπικιέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνα ῥόδοις
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ῥίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρα-
 πτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὐα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὶ ἀνασπᾶσθωσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ αὖ καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούων· τοὺς ἐπεὶ λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
 αὐτὰ μάλ᾽ αὖ γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 δε ποιεῦσι. ἐπειὰν σφίσι εἰσὶν οἷστρος κυίσκεσθαι, ἀγε-
 λῶδον ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπειὰν δὲ πλήρεις
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἡθεα
 τὰ ἐωυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδόν, ποιεῦσι οἷον περ ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν
 γὰρ ὠνῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὗτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 αὖ αὐτῶν ἀλῶσι ἐκπλώνοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces* in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiunt, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur

τετραμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερά τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' αὖ
 ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τόδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερά καταπλάουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχεμπτόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάσσειεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπεὶ δὲ πληθύνουσι ἄρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πύμπλασθαι, διηθέοντες τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πύμπλαται
 πάντα. κόθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς εἰς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiuntur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus adtritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussa. Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte sinistrâ: ubi retro natant, rursus ad eandem sese adplicant, illamque adtingunt quam proxime possunt, ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et lacunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, percolante aqua ex flumine: et prout illa loca implentur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia. Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse. Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pisces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὡν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρίονται Αἰγυπτίῳν οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
 εἰκλέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
 λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ
 χεῖλα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν σπείρουσι τὰ
 5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτέματα ἄγρια
 φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
 φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἑπεὶ συλλέ-
 ξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ Φρύξαν-
 τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομι-
 10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
 λύχῳ προσήνές· ὁδμὴν δὲ βαρὴν παρέχεται. Πρὸς 95
 δὲ τοὺς κύνωπας, ἀφθόνους ἔοντας, τὰδε σφέ' ἐστι μα-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
 cumacto redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi
 nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
 ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
 vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
 minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
 quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
 pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
 lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
 nonnulli etiam tostum excoquunt, et quod defluit
 colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
 commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
 git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
 gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας αἱ
 πύργοι ὠφελέουσι, εἰς οὓς ἀναβαίοντες κοιμέονται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἰσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τὰδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκτῃται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθῦς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χραῖται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴσῃσι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

96. Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιότα-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκνουσι κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turrets, in quas dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur culices altius volare. Qui vero circa paludes habitant, hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto circumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit. Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) Naves illorum onerariae ex spina arbore confectae sunt, cuius species simillima loto Cyrenaico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spina caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

- 5 **χ**εα. πληθηδὸν συντιθέῃσι, ναυπηγούμενοι τρόπῳ τοιόνδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιέρρουσι τὰ δι-
 πήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τένουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰστῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρεώνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνὰ μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύναται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥοὸν δὲ κομίζεται
 15 ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
 ῥίπῃ καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
 λιστα κη σταθμόν· τούτων πῇν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπίει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus hyblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὅπισθε. ἡ μὲν δὴ Θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπύπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην 20 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοις τούτοις) ὁ δὲ λίθος ὅπισθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἰὼν ἐν βυσσῶ, καθύνηι τὸν πλόον. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθεος πολλὰ, καὶ ἄγει ἓνα πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

97 Ἐπεὰν δὲ ἐπὶέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ ἡήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέχουσι. 3
 παρβμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ρέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκρατίος ἀναπλώνοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, incidente aquae impetu, celeriter progreditur, et trahit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum. (97.) Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Aegei maris admodum similia. Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed praeter apicem nō Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκασῶρον πόλιν. εἰς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥζυς κατ' Ἀνθυλλάν τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. Τούτιον 98 δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὐῶσα λογίμῃ πόλιν, εἰς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδοται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρσῃ ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκεῖ μοι τὸ ὄνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πόλις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γὰρ Αἰγύπτιον τὸ ὄνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμῇ, καὶ γνώμῃ, 99 καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰγυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρεῶν, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandropolin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archandro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaei genero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur. Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Aegyptium certe nomen non est.

(99.) ΝΑΥΚΡΑΤΙΝ καὶ ΚΑΝΩΒΟΥ πόλιν, ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥζυς κατ' Ἀνθυλλάν τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. Τούτιον δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὐῶσα λογίμῃ πόλιν, εἰς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδοται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρσῃ ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκεῖ μοι τὸ ὄνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πόλις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γὰρ Αἰγύπτιον τὸ ὄνομα.

σται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς οἰκίας. Τὸν ΜῆΝΑ,
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 5
 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ
 ποταμὸν πάντα ῥεῖν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς
 Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους
 ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώ-
 σαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10
 ταμὸν ὀχετεύσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥεῖν. ἔτι δὲ
 καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς
 ἀπεργμένος ῥεῖ, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, Φρασ-
 σόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβλήσῃ ρήξας ὑπερβῆ-
 ραι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατα- 15
 κλυσθῆναι ἐστὶ. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

atas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae
 ipse meis oculis vidi, adiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui
 primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aie-
 bant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
 iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim
 enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum
 a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, cen-
 tum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod
 meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse;
 atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui
 inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc
 Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero
 seclusum, magna cura observant, et quotannis eum
 (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo
 muniunt; quoniam, si eo loci perrumpens fluvius
 exundaret, timendum foret ne universa Memphis
 inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένῳ βασιλεῖ χέρσῳ γεγονέναι τὸ ἀπέργμενον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιορύξαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱὸν ἰδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπληγέτατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὅκτω-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 6 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέουσιν ἀδελφεῶ, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisse. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomer fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτως
 ἐκείνη ἀπέδωσαν τὴν βασιλείην· τούτῳ τιμωρέουσιν, παλ-
 λους Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γὰρ μιν 10
 οἶκημα περίμηκες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόον
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ἦδες, πολλοὺς
 ἑστῆαν· δαιτυμένιοισι δὲ ἐπιῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὥς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι
 εἰς οἶκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γίνηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνός
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiicientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
 ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
 ρίν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

6 τραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἢ περιέ-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάρου πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμεψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ οὐνόμα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίε-
σι μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φεισθαι· ἐς ὃ πλείοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχίων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν Φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου.
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτίοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter breviam non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

τιν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἑω-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὥς δυνάμι τῇ ἑωυτοῦ
 κατεστρέψατο σφείας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15
 τέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτά καὶ τοῖσι ἀνδρηίοισι τῶν
 ἐθνέων γενομένοις· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος πείθειν ὥς εἶσαν ἀνάγκη
 103 δεσ. Ταῦτα δὲ ποιεῖν, διεζήει τὴν ἡπειρὸν ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκυθὰς
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηίκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τὸς· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταβεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribemat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraeces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἰων-
 10 τοῦ στρατιῆς μέρειον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλασε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχβεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ὄντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὡς δὲ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζουσιν δ' ἔφασαν Αἰγύπτῳ τῆς Σε-
 σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελαγχροὺς εἰσὶ καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τοιοῦδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μοῦνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores pertaesi, circa Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi. Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio- rum*, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniecta- veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca- pillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen- to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col- chi*, practer *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι οἱ
 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυ-
 πτίων μαμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ
 Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυ- 15
 γέιτονες ἔόντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μαμαθηκέ-
 ναι. οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μοῦνοι
 καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιῶντες κατὰ τὰ αὐ-
 τὰ. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν
 ἑκότεροι παρὰ τῶν ἑτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20
 τι φαίνεται εἶναι. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμα-
 θον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων
 ἑκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους
 μιμέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγιγνομένων
 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπα

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoe-
 nices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur
 ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui
 circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant,
 et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se ac-
 cepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus ho-
 minibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in
 hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopi-
 bus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non pos-
 sum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos
 autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum ad-
 optasse, magnum mihi etiam documentum videtur
 hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc
 ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur
 Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circum-
 cidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. λῆ-
νον μοῦναι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
αὐτά. καὶ ἡ ζῶη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
ἐ ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
νον, καλεῖται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106
κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σίσσωστρις,
αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
ματα τὰ εἰρημένα ἐπὶόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεικολαμμέ-
νοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίους ἐς Φώκαιαν
ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν
δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πέμπτῃς σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶη etc. Proba-
nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
ἡ ζῶη etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-
donium* vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-
stris*, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi inscul-
ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
tera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir excul-
ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ αἰσιοτερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίῃ
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὦμον
διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἱερὰ Αἰγυπτίᾳ διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τάδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν Θη-
σαμέων, Μέννωνος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπαλελειμμένοι.

107. Ταῦτον δὲ τὸν Αἰγυπτίον Σέσωστριν ἀναχωρόντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνδράποους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χι-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φεὸν ἐωυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ 5

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt; Memnonis coniiiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fr-

452, 75:

τοῖς ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περιηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλῃ περιηῆσαντα.
 δὲ, ὑποκρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἀγέσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῆσαι, τῶν
 παίδων ἑόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐκ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 ροντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νουστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τιτάμενος τὸν ἀδελ-
 φεὺν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ ταύτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἥραϊστου τὸ ἱερόν, ὄντας μεγάλει περιμέλειας, οὕτως
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν εἰού-

illis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hunc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immensi magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὤρυσσον
 ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρῶ ἐοῦσαι ἱππα-
 σίμην καὶ ἀμαξυρμένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, ἐοῦσα πεδίας πᾶσα,
 ἀνίπκος καὶ ἀναμάζευτος γέγονε· αἷτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, ἐοῦσαι πολλαί, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσai. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτηντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε
 ἀπίοι ὁ ποταμὸς, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἐχρόντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χρέόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Καταρτῆμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασι τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετράγωνον δίδόντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 caussâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, *distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios*, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte reditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἱππάζαντα ἀποφο-
 ς ρὴν ἐπιτελεῖν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἔλθων αὖ πρὸς αὐτόν, ἐσήμεαι
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ἕως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 10 λέοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθῆσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γινώμονα,
 καὶ τὰ δωδῆκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ αὐτὸς μῦθος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίας ἦρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἥφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἐαυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 ἑξόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὲ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim dici partes a Babyloniiis Graeci acceperunt,
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἰσὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶ Δαρεῖον
 τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
 Φας „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
 σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
 Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκὼν δίκαιον
 εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
 ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
 γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 211 Σεσώστριος δὲ τελευτήσας, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
 βασιλῆην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
 μὲν οὐδεμίαν στρατιήν, συνεκισθῆναι δὲ οἱ τοῦ Φερῶν γε-
 νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
 μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πῆχειας, ὡς ὑπερέ- 5
 βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματῆς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
 cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
 qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
 alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
 quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
 Darius subigere non potuisset. Quare non esse
 aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
 is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
 sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum susce-
 pisse filium eius *Pherôn*: eumque nullum militare
 facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
 caccus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
 flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
 octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶ νηφάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτοῦ ἄνδρα μοῦνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εὐῶσα ἄπειρος.“ καὶ τὸν πρῶτης
τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειραῖσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειραῖσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶ νηφάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίην πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλέεται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα, ὑπο- 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νηψάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλειψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱερὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἀξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου 25
 τὸ ἱερὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἐνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι
 πόλις καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήσιον

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse:
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 peculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravisset, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 crum admodum et eximie instructum, a Vulcani

5 πρὸς νότον ἀνεμον κείμενον. περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος ὁ
 συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 λονται δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
 10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διατῆθη Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱερά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται. Ἐλεγον δέ μοι οἱ ἱερεῖς ἰστορέοντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἐωυτοῦ. καί μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῴσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι ἐς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνβέϋτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
 men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
 men habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχίας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱρόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτεω ἀν-
 θρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱρά, ἑωυτὸν διδούς τῷ 10
 Θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λείει ἑὼν ὁμοῖος μέχοι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱρόν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ Θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγούμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱεράς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου Φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξεῖνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἑαυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῶμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἔστι ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξείνον τὸν ἑαυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ’
 „ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅ τι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
 ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη,

misit, qui hacc ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cine ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advenit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariam iniuriam adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quacsivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγούμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφί λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἠγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώρην τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνος ἐτισάμην· ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν,
 „ξενίων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο. παρὰ τοῦ
 „σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά
 „τοὶ οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτήν, οἴχεαι 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accēpisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

25 ἔχων ἐκκλέψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσι,
 25 ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. νῦν ὦν,
 25 ἐπεὶ δὴ περὶ πολλοῦ ἤγημαι μὴ ξεινοκτοπέειν, γυναῖ-
 25 κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω ἀπά-
 25 γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω,
 25 ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 25 τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σούς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 25 προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετασμί-
 25 ξεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολέμιους περιέψεσθαι.

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπιῖν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
 ἱεῖρες γενέσθαι. δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῶπερ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίστατο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum meā e terrā in aliam nāvetis: sin-
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenae apud Proteum adven-
 tum* dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-
 rus* eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπὸ
 νείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ
 ὡς εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ
 αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν
 Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεσιδῆς
 ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
 τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ, ἐν τοῖσιδε τοῖσι ἔπεσι: 15
 Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόεντα,
 ἰσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρην, Θῶνος παράκοιτις
 Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα Φέροι ζείδωρος ἄρουρα
 Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἰσθλά μεμυγμένα πολλὰ
 δὲ λυγρά. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade
 proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait,
 quum per alia loca eum errasse, Helenam secum du-
 centem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Me-
 minit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*,
 ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
 Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
 Sidoniā duxit, sulcans freta lata carinis,
 quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*

Meminit quoque in *Odyssēā*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte parata venena,
 quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
 Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
 multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-
 nena.*

156, 48.

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔριξα τελέεσσας ἑκατόμβας.

Ἐν τούτοισι τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ, ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς Αἴ-
25 γύπτῳ Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρῃ γὰρ ἡ Συρία Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίᾳ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεια, καὶ τόδε τὸ χω- 117.
ρίον οὐκ ἡκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δηλὸν ὅτι οὐκ Ὅμηρου
τὰ Κύπρια ἔπεια ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρὸς ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὅμηρος μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεια, χαιρεῖτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus:

*Huc etiam Aegypto dii me tenere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.*

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

118 Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱεάς, εἰ μάταιον λόγον λέ-
 γουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφα-
 σαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ'
 αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γάρ, μετὰ τὴν Ἑλένης
 ἀρπαγὴν, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ- 5
 λὴν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβαῖσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυ-
 θῆσαν τὴν στρατιὴν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους·
 σὺν δὲ σφί ἵεναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεὶ τε
 ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 ματα τὰ οἵ οἱ κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδι- 10
 κημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λό-
 γον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύντας καὶ ἀνω-
 μοτὶ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα
 χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ
 οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἀ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fi-
 ctumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium*
gesto narrant, responderunt mihi haecce, quae ex
 ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirma-
 runt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum
 ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao
 opem laturum. Ab exercitu isto, excensione factâ,
 positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his
 ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, re-
 petiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas,
 et satisfactionem iniuriarum postulassent; respon-
 disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfir-
 maverint iurati et non iurati, non habere se Helenam,
 nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in
 Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causâ

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
 δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκειον, ἐς ὃ ἐξέλ-
 λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
 ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
 20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
 τὸν Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό- 119
 μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλά-
 σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθινήν τῶν πραγμά-
 των, καὶ ξεινίων ἦντησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαβία
 5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἑαυτοῦ χρήματα
 πάντα. Τυχὼν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
 ἄδικος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
 ἴσχον ἅπλοισι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
 ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
 regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
 tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
 Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
 constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
 Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
 Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
 nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso Ruvio
 Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate, in-
 signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
 illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
 rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
 cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
 cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
 sita mora, ad extremum rem adgressus est impiam
 et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

δία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δέ, 10
 ὡς ἐπαΐστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δέ, παρ' ἐωυτοῖσι γεγόμενα, ἀτρέκείως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τάδ' ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse ai-
 ebant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κή. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρῶτοισι χρόνοις ταῦτα ἐγί-
 10 νωσκον' ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέβνησκόν, εἰ χρὴ τι τοῖσι
 ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι.
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρέοντων κακῶν ἀπαλλα- ἡσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληΐη ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτώρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἔων, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανέντος
 παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Grae-
 cis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis
 quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum
 narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures
 occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel
 ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum
 eam fuisse Gracis hac conditione, ut praesentibus
 malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Ale-
 xandrum erat rediturum, ut, quum senex esset Pria-
 mus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector,
 et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum
 mortuo Priamo erat successurus; quem non est con-
 sentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti,
 quum praesertim illius caussâ gravissima mala et pri-

βαιώντων, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῶ, καὶ τοῖσι ἄλλοιςι πᾶσι
 Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25
 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθείην ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρα-
 σκευάζοντος, ὅπως πανωλεθρήν ἀπολόμενοι, καταφανές
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 κημάτων μεγάλας εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκέει, εἴρηται.

121. Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην Ραμψίνι-
 τον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
 πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
 τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ὄντας τὸ μέ-
 γαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέῳ ἑστῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent.
 Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera
 dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut
 dicam quod sentio) factum est divino numine ita
 moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatum
 facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam
 poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi
 opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt
Rampsinitum: qui monumenta sui reliquit propylaea
 templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex ad-
 verso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti
 quinque cubitorum magnitudine: quarum illam,
 quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii;
 alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

κυεύουσι τε, καὶ εὖ πορεύουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεῖ-
μενον, τὰ ἔμπαλι τούτων ἔρδουσι. Πλούτων δὲ τούτῳ 121
10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸ οὐδένα τῶν (1)
ἄλλων ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
σθαι, οὐδ' ἐγγὺς εἰλθεῖν. βουλόμενοι δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
λήῃ τὰ χρήματα θησαυρίζεν, οἰκοδομέεσθαι οἶκον
λίθινον τοῦ τῶν τοίχων ἑνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα, τὰδε μηχαν-
αῖσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἑνα ἑξαίρετον εἶναι
ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκον, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
ρίζαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιόντος, τὸν
20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου εἶντα, ἀνακαλέσα-
σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο) τούτοις δὲ ἀπὸ

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
possedissee, tantamque vim argenti, ut posteriorum
regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσασθαι, ὡς ἐκείνων προόρεων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχασ-
 σι, τεχνάσαιτο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντά 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 μάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχουσθαι· ἐπελ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας, ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωυμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγυῖα· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὄν τινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε σημάντρων ἑόντων σώων,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igi-
 tur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse mands: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν τὰδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγῆια, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στῆσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος
 προσῆλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὥς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἴῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεὸν, καὶ δη-
 λοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσθύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὃς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς 121
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, (3)
 ἐκπεπλῆχθαι, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πά-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibi que caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀντὶ τῆς κεφαλῆς εἶν' τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἑκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δέ
 μιν, τάδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατα τοῦ τεί-
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν- 55
 τα, ἐντείλασθαι σφι, τὸν αὖ ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτιστάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἐωυτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὡς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος πα-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χήσασθαι τοιαύδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspensio furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecissetque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

αἰσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὡς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμιάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν αἰσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύειν ἀπαμμένους· ὡς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὡς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὡς ἰδεῖν παλὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγῆϊα ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδει ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι, ὄργην προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πρηγύεσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπείεσθαι τῆς ὄργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ἐδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὡς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδουῖναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκήων ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέεσθαι,
 καὶ ἐκείνων παραλαμβάνειν, καὶ κελύειν μετ' ἐωπῶν
 μίναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναί τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μῖναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδουῖναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκήων. δαΐφι-
 λέϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφικοῦ καταλύσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιάς παρηγ-
 γάδας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐκ οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυς ἐκκεκλημένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes compotationi animum ad-
 plicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 eonsentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextras ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris executum, domum
 eum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
 ποιῆσαί μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
 τὴν ἐαυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντεύλαμνον πάν-
 100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
 ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται
 αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγήσῃ-
 ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
 βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν
 105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
 τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπῇ
 τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιεῖν τάδε. νεκροῦ προσ-
 φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὤμῳ τὴν χεῖρα, ἵεναι αὐτὸν
 ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ εἰς τοῦ βα-
 110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ
 ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἔργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
 quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
 aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
 lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
 tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
 quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
 mum, in vita patraverit: quod si quis narrasset ea
 quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
 que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
 ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
 rei caussâ haec fierent, cuperetque regem superare
 versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
 putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
 ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
 sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμει τὴν κεφαλὴν· σοφάτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου-¹¹⁵
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα πρόεμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
¹²²ρέων φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα¹²⁰
 (6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλήχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τὰνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πά-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδειάν τε διδόντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑαυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Ῥαμφίνι-¹²⁵
 τον δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis, prehensisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisse; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: Rampsinitumque, magna hominis admiratione ductum, filiam

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπῳ· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνων δὲ Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, ταῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῆν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρὶ καὶ τὰ μὲν,
νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλιν
5 ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ραμφινίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὲ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴ τε δι' ἄλλο τι, εἴ τε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφῆναντες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μήτηρ τοὺς ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, descendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad inferos*, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

φέρουσιν ἐς ἱερὸν Διήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ἐπί-
 σω. τὸν δὲ ἱερεὺς τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Διήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος ἑξήκοσι σταδίους· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ
 123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοιςιι χρά-
 σθω ὅτι τὰ τοιαῦτα πιθανὰ ἐστὶ· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
 πτιοι λέγουσι Διήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
 τότε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
 που ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
 τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπειὰν δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum
 ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti
 oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cere-
 ris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursus-
 que eosdem lupos eum in eundem locum reducere.
 (123.) Iam utatur his, quae Aegyptiī narrant, si cui
 probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Histo-
 riam propositum est, ut ea scribam quae de quaque
 re memorata audiui. Memorant autem Aegyptiī, prin-
 cipatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum.
 Primi etiam fuerunt Aegyptiī, qui hoc praeceptum
 traderent, esse animam hominis immortalem; in-
 tereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso
 tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum
 absolvisset per omnia terrestria animalia et marina
 et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

163, 79.

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι.
 τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν,
 πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐωυτῶν ἰόντι· τῶν ἐγὼ
 εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
 γύπτῳ πᾶσαν εὐνομήν ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
 μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεν Χέο-
 πα, εἰς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακλήσαντα γάρ
 5 μιν πάντα τὰ ἱρά, πρῶτα μὲν σφεν θυσιέων ἀπέρ-
 ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἐωυτῷ καλεῦναι πάντας Αἰ-
 γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
 μέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
 θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
 20 μὲν πλοίοις τρυς λίθους ἐτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
 vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
 deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
 alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
 rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
 xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
 floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
 eos tenentem *Cheopem* omni nequitia esse grassa-
 tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
 ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
 opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapidinis
 in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
 aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν.
 ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν
 τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ
 λαῷ, δέκα μὲν ἔτα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἴλκον τοὺς λί-
 θους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον 15
 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν
 εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυιαί· ὕψος δὲ,
 τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑαυτῆς, ὀκτὰ ὀργυιαί· λίθου
 τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ
 τὰ δέκα ἔτα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20
 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς
 ἐποιέετο θήκας ἑαυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νεί-
 λου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι
 εἰκοσι ἔτα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant tra-
 herent montem. Opus autem faciebant per vices, quo-
 libet trimestri, centena hominum millia. Tempus au-
 tem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem
 fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxe-
 runt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo in-
 ferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quin-
 que stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; al-
 titudo, qua est maxima, duorum et triginta cubilo-
 rum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculp-
 tis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae in-
 sumptos decem annos fuisse, simulque conficiendis
 in eo colle, in quo stant pyramides, cameris sub-
 terraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in in-
 sulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyra-
 midis constructionem viginti annos esse insumptos.

- 5 στον ὀκτῶ πλέθρα, εἰσῆς τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσων
 λίθου δὲ ξιστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσαν. Ἐποικῆθη δὲ ὥδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤμεινον τοὺς ἐπιλοῖτους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμά-
 θην μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἰείρον-
 τες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἑτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ἔσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰσῶσαν μίην τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnas*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῶν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰ περ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποίηεν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σεσήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶς τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοις· καί, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνησθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κύσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοις; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἔταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χεί- 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγα-
τέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὁκόσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοσθῆναι μνημῆϊον κα-
ταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δέ-
εσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοις δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆθῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον,
ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χεί- 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari iusserit considerare, et pecuniae summam quantam posset maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

πα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτια· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην τὸν ἀδελ-
 φεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπεστι
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἥκει ἐς
 αὐτὴν, ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέρην, ῥέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χέσπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης τῶντὸ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μῃσε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον Χεφρῆνα ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτια. Ταῦτα ἐξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illā minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

165, 64.

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱερὰ χρόνου τοσούτου
 κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσους οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῶ- 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱερὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνείναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δέ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν. τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa cum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulxisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis acquissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑαυτοῦ δίδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερινῷ κατὰ τοὺς πολήτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανοῦσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπτώκει
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλίνην κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.
 130 Αὐτῇ ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύβθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ
 ἦν φανερὴ ἐν Σαί μὲν πόλι εὐοῦσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιληϊοῖσι, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγ- 5

quin ex aequo iudicasse caussas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidissee mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῃ οἰκίῃματι εἰκόνες τῶν
παλλακείων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
Σαῖ πάλι ἱεῖες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης, 131
καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
σθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀκού-
σῃ. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγγεζατο ὑπὸ ἄχρεος·
5 ὁ δὲ μὴ ἔβαινε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
ἀμφιπόλων τῶν προδουσίων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
ἀπείταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
πεπονθυίας τάπερ αἱ ζῶαὶ ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
Φλυπρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τά τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignae statuæ (co-
lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
autem qui de bove illa et de statu is istis hæc narrant:
Mycerinum amore filiae suæ captum, vim ei intu-
lisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finisse
suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidis-
sent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum
idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. Hæc
vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum caetera,
tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

132 **μασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο εἶναι ἔτι καὶ ἐς**
ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φοι-
νικέῳ ἔϊματι τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
κεχρυσωμένα παχεί κάρτα χρυσῷ· μεταξύ δὲ τῶν κε-
ρέων, ὃ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεισι χρύσεος.
ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
γας δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἑπεὶν τύπτωνται
οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον Θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ
τοιούτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
κερίου ἀποθνήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 **ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,**
δύτερα ταύτῃ τῷ βασιλεῖ τὰδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genibus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *non nisi sex adhuc annos victurum illum,*

νον βίους, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσειν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιή-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδίσμα,
 ἀντιμαρμόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληΐσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λα καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς εἶν, μέλλοι ταχέως οὕτω
 10 τελευτήσειν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαί μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἑτα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κῆνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα, αὐ-

septimo vitam finitulum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod *pater ipsius et patruus,*
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finitulus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum : *hac ipsa caus-*
sâ propere finitulum vitam, quod ea, quae in
fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim *Aegyp-*
tum malis vexari per annos centum et quinquagin-
ta: et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc in-
tellexisse, ipsum vero non intellexisse. His auditis
Mycerinum, quum sententiam contra se iam pro-
 nunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucer-
 nas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἕς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσος πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύατα. 20 ταῦτα δὲ ἐμμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήϊον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δωδέκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, εἰσῆς τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἡμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδάπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὁρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδάπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater exstruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quatenus mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

- ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηίκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ Θεσπροπίου „ὃς βού-
 λοίτο ποιῆν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονας δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπίκητο, Ξάνθῳ τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus constiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Amasi floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permultis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et *Aesopum* Iadmoni serviisse, quum aliunde constat, tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet poenam repetere caedis Aesopi*, nemo alius, qui illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iadmonis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: adducta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαράξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφουῆς τῆς μουσοποιοῦ. οὕτω δὲ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρή- 10 ματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἑωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἑωυτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὄβε- 15 λους βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redempta est a cive Mitylenaeo *Charaxo*, Scamandronymy filio, fratre Sapphūs poëtriac. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiceret licet cuicumque volenti, ei non adco ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimā opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖος ἀνέβησαν, ἀν-
 τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυ-
 20 κράτι ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τὴ κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδάπιος τὸ οὐνο-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσπον δὲ
 25 τῆς ἐτέρης περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδάπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νυν περὶ
 πέπαιμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ὄντα πολλῶ τε κάλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] *each Delphos misit: quae etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari venustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus innotuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mitylenen reversum, multis conviciis Sappho in carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide hactenus.*

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Aegypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὅψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκεῖνα δὲ, καὶ μακροῦ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμιξίης
 εἰσῆς πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρώῳ τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐωυτοῦ ἀπογεγόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Suprare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σαττα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολλημένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ, ΓΑΡ ὕποτυπτον-
 25 ΤΕΣ ἔς ΛΙΜΝΗΝ, ὅ τι ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΥ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ, ΚΟΝΤΩ, ΤΟΥΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρυσαν, καὶ με τρο-
 πῶ, τοιοῦτῶ, ἔξεποίησαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετά δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ ὄνομα Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα εἰς τὰ ἔλεα· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πενήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisset pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum
 lapideis pyramidibus contempnas: tanto enim illas
 antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
 to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
 to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
 que hoc modo me perfecerunt.* Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugâ se in paludes recepisce, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων αἰμάριοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ, κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χώματα χοῦν πρὸς τῇ ἐωυτῶν πόλι, ὅθεν 10 ἐκάστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διαρυχὰς ὀρυζάντων, ἐπὶ Σισώστριος βασιλέος· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15 τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βουβάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱόν ἐστι Βουβάστιος ἀξιαπηγητότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδπανώτερα ἐστι ἱρά· ἥδονῃ δὲ ιδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλλον. ἡ δὲ Βουβάστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegypto regnasse annos quinquaginta; intra quos annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptiorum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo adgesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum omnium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Bubastidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia quidem templa ampliora et sumtuosiora; sed ad aspectu nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graecorum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

Ἀρτεμις. Τὸ δὲ ἱεὸν αὐτῆς ὥδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσόδου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσai ἀλλήλοισι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἐκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιόρρουσα, ἡ δὲ, τῇ εὐρος ἐοῦσα ἐκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδροισι κατασκόμιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυμῶν ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχεσι ἐσκευάδεται ἀξίοισι λόγου. εἶν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱεὸν, κατοραῖται πάντοθεν περιούντι· ἀτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου, τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκινημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἐσπτόν ἐστι. περιβέει δ' αὐτὸ αἵμασι καὶ ἐγγεγλυμμένη τύποισι. ἐστὶ δὲ ἐσῶθεν ἄλσος δένδρεων μεγίστων, πεφυτευμένον περὶ νηὸν μέγα, ἐν τῷ δὴ τὰ γαλμα ἐνι. εὐρος δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντα σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est: fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum constructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἑσοδὸν, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς Φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρὸς δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· Φέρει δ' ἐς Ἑρμέω
 139 ἱερὸν. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὥδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὑπὼ τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι Φεύγοντα·
 ἐδόκει οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱεράς τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἔστι ποιήσειν ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θεῖναι τὸν χρόνον, ὁκόσον κεχρησθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepisse: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ciaretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

171, 66.

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήϊα,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνέϊλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἔτεα πενήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗ-
 τος ἐξήϊε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἐνθα πε-
 ντήκοντα ἔτεα, νῆσον χώσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκει.
 ὅπως γάρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφίας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτεα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τρηκόσια, CCC. *alii* πεν-
 τὰκόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim, quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, quibus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in Aegypto debere quinquaginta annos*. Itaque finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte ex Aegypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius discessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insulam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc insulam nemo ante Amyrtacum potuit invenire: sed per septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γεγόμενοι βασιλῆες Ἀμυρταίου ὄνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

- 141 Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ ὀνόματι εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὥς οὐδὲν δεσόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτούς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλῶν δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δυάδεκα ἀρούρας. μετὰ δέ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβηκεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα 10 ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiosae eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δοῦναι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν Θεὸν θάρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τόν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψει τιμωρούς. τούτοις δὴ μιν
 πύσυνον τοῖσι ἐνυπνίοις, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπεσθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐμβαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς
 αἰρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείσειν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἕστηκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stautem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum,
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manū

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἙΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἔΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγυπτίῳ τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱερεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχιερεῖς 5
 καὶ βασιλεῖς ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοι
 τριηκοσίαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέεται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεά ἐστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) ADHUC ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 canisacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου.
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν ταύ-
 ρυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροπα-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούτους, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογαποῦ 143
 ἐν Θήβῃσι γενεολογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεόν, ἐπαίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, αἰὼν τι καὶ ἐμοὶ αὐ γενεολογήσαντι ἐμῶν.
 5 ἰσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἰὼν μέγα, ἐξηρίβμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσούτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidisce: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In eadem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
 ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμούντες ὦν, καὶ δεικνύντες οἱ
 ἱερεῖς ἐμοὶ, ἀπέδεικνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
 εἶντα, ἐκ τοῦ ἀγχιιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος διεξιόν- 10
 τες διὰ πασίαν, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
 Ἐκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 εἰς ἑκκαίδέκατον θεὸν, ἀντεγενεολόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
 μήσει, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
 ἄνθρωπον. ἀντεγενεολόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον 15
 τῶν καλοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγενῆσθαι· εἰς ὃ
 τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
 καλοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γενόμενον, καὶ οὔτε
 εἰς θεὸν, οὔτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δὲ
 ἔστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαβρός. 20
 14 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπέδεικνυσάν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
 ponit. Númerantes igitur monstrantesque mihi hasce
 imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
 eonfirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
 patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
 imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
 taeco vero genus suum recensenti, originemque suam
 a sexto decimo deo progenitore repetenti, hōrum ge-
 nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
 suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
 generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
 rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
 rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
 nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφιας πάντας ἔοντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα ταῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατίοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὠρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τούτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 6 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλείονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν·) ἐλάσσῳ ἔτι ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 246 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἐξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοισι
 μᾶλλον ἐμοὶ ὃ ὧν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεκται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
 5 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 , τρώωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πᾶν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἄνδρας γενομένους, ἔχουσιν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνέτράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνευκε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εἶδυσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλα μοι ὧν γέ-
 γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eâ, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cogno-
 mines,] quum homines fuissent, nomina gessisse pri-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 adinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiâ; de Pane vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων Θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐκύβητο 15
χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

147. Ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
χώρην γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη φράσω· προσέεται δέ τι
αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς οὔσιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
μετὰ τὸν ἰεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
γὰρ χρόνον οἳοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διατᾶσθαι,)
ἐστήσαντο δυνάδεκα βασιλέας, δυνάδεκα μοίρας
δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
μενοι, ἐβασίλευον, νόμοισι τοισὶδε χρεώμενοι, μήτε κα-
ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλεόν τι δίζησθαι ἔχων τὸν 10
ἑτέρον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam
nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes
distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκῇ Φιάλῃ σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συν-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ἐλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστά κη καίμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τεύχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξι· συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης Φανείῃ ἑόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussa, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itaque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
 μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ
 κατὰ στεγοί, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέῳ,
 ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες· τοῖχος δὲ ἔξω-
 θεν ὁ αὐτὸς σφεας περιέργει. οἰκήματα δ' ἔνεστι δι- 15
 πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοι-
 σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
 τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ἑρέο-
 μεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεσάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
 αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε- 20
 στεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθε-
 λον, Φάμενοι θῆκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν
 λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων, καὶ τῶν
 ἱεῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
 ribus simul sumtis acquiparanda: sed labyrinthus
 nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
 decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
 versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
 ctantes, omnes inter se configuas: unus autem mu-
 rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
 plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
 numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
 genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
 mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
 Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
 Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
 nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
 qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
 lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 Δραπητίων ἔργων, αὐτοὶ ὁρώμεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλυγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἰόντες
 ποικιλώτατοι, θῶμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε εἰς
 30 σταδας, εἰς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστᾶδων, καὶ
 εἰς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων
 τούτων, λιθίνη, κατὰπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περιστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 εἰς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἰόντος τοιούτου, θῶμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεσμένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in conclav-
 ia transcuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atrijs, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristylia circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἦν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
περιόδου εἰς στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίων
ἑξήκοντα ἔοντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρά θά- 5
λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορῇν τε καὶ
νότον, εὐστα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑαυτῆς, πεν-
τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὄρυκτῇ, αὐ-
τῇ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾷσι
δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀρ- 10
γυιάς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
τοσούτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεισι κολοσσὸς λίθινος,
κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὗτοι αἱ μὲν πυραμίδες εἰς ἑκατὸν
ὀργυιῶν. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαι εἰς στάδιον ἑξά-
πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρομένης, καὶ τε 20
τραπήχειος τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἔοντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam collig-
git universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

177, 62.

τοῦ δὲ πῆχους, ἑξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἀνδρὸς γὰρ δὴ δεινῶς
 ἔστι ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διάρυχα ἐσῆκται
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἔσω ῥεῖ εἰς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἔξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτὶς. καὶ ἐπειὰν μὲν ἐκρῇ ἔξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἐκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἐπειὰν δὲ ἐσῇ τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μῆας. Ἐλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῖν ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέρμωρος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ἐρύγματος τούτου οὐκ ὄρεον
 τὸν χροῦν οὐδαμοῦ ἶοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόμην τοὺς ἀγχίστα οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεῖς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ὡς ἐξεφορήθη,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus reddit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετείως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίῳ πόλει γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, εἶντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπεινέησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίῳ ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆα οἰκία ὄρουσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νῦξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρειν· εἰς
 ὃ κατερχάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτός, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρύσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fo-
 diendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam
 versus regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quod insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto
 fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed
 interdium sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluuius, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

Τῶν δὲ δώδεκα βασιλέων δικαιοσύνη χρωμένων, 151
ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς
ἐξένεικε σφι Φιάλας χρυσείας, τῇσί περ ἑώθεσαν σπέν-
δεν, αἵμαρτων τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκα, δώδεκα εὐοῦσι.
ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὼς αὐτέων
Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐοῦσαν χαλ-
κήν, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολεῶν νόῳ χρω-
μένος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
τε ποιθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
χρηστό σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
τοῦτον βασιλῆα ἔσεσθαι μῦθον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim* quos dixi *Reges* dum regnant
iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut,
quum sacrificium solenne in Vulcani templo perage-
rent, festorum dierum postremo libaturis phialas au-
reas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent,
aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum
essent ipsi duodecim. Ibi tum *Psammitichus*, stans
postremus omnium, quum phialam non haberet, ga-
leam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit.
Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alio-
qui, tum eo ipso tempore, gestabant. *Psammitichus*
igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porre-
xerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc *Psammi-*
tichi factum advertentes, cogitantesque oraculum,
quod ipsis editum fuisset, *qui ex aeneâ phialâ libas-*
set, eum solum regem futurum totius Aegypti;

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδέμιῃς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεια ἔδοξε σφί διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμει· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς ὄψιος τοῦ ὀνέρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 οὔτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεια. Ἐπιστά-
 μενος ὦν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέει
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, aequum quidem non censebant ut morte plecteretur;
 sed placuit eum in paludes relegari, maiori potestatis parte exutum,
 neque ei licere paludibus excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Sabaconem Aethiopem metuens,
 qui patrem ipsius Necon occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Aethiops
 nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in patriam
 erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in exilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

- 10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήιον αἰψευδέστατον, ἦλθε χρησμός, ὡς τίσις
 ἔξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστὴ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους οἱ
 ἀνδρας ἔξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίη κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἀνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι εἰς Αἴγυπτον
 ἐκβάοντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλι-
 λαι τῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλεια ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μητίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκιοι ἀνδρες ἀπυγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσὶ ποιέε-
 ται· καὶ σφας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latoniae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam vindictam a mari, quando aenei viri sint adparituri*. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse a mari, qui praedam ex terrâ agerent*. Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἑαυτοῦ βουλομένοις Αἰγυπτίοις, καὶ τοῖσι ἐπικουροῖσι, 25
καταβαίνει τοὺς βασιλείας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὰν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσαν τε περίστυλον εὐῶσαν, καὶ τύπων πλέην 5
αὐτὴ δὲ κισίων, ὑπεστᾶσι κολοσσὶ δυωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἔστι
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασ-
μένοις αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
αὐτίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι
ὀνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 6

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristylis circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Eraphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operam usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit; pueros eisdem

δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυ-
 πτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκιδάσκεισθαι. ἀπὸ δὲ
 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰ-
 γύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι
 οἱ χῆροι πρὸς Θαλάσσης, ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πό-
 λις, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νεί-
 λου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις
 ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, Φυλα-
 15 κὴν ἐωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκι-
 σθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι
 τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτί-
 χου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπι-
 στάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ αἰλ-
 20 λόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώ-
 ρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὀλκοὶ τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum edicerent
 sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati
 sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos
 longo tempore Iones Caresque habitarunt, situs versus
 mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium
 quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore
 Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum
 concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adver-
 sus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coepe-
 runt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res
 in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae
 deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi
 enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum inco-
 luerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμαυτοῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 255 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς αἰεὶ ὄντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
 Λητοῦς ἱερὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδαιόμενον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριον ἔστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασται
 μοι. ἱερὸν δὲ ἔστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῇ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
 νεῶν θῶνμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latona* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximā me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latona* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἐς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
 15 τωσι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ἑοφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱεὲν ἐστὶ
 θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέρμις κα-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθύῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπὸ Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσιν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκαίων, εἰ
 νῆσος ἀληθείας ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ ᾧ ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνδρῦα-
 10 ται. ἔμπυόκασσι δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συχνοὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα, πολλὰ λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amploque iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insulâ est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τότε ἐπιλέγοντες αἱ Αἰγύπτῳ, φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτῇ. ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἴσῃ πρότερον
 πλωτῇ, Λητῷ, εἰῶσα τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἥα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένη νήσῳ ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σάτε-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὀρος·
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἄρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορί-
 ος ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μεῦνος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
 γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἄρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferac, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existi- tissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi credi- tum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et saluum conservasse, quum omnia per- quirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, *Orus* vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorio- nis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ ἦσαν διὰ τοῦτο γενέσθαι πλατὴν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτη· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λιόρκει, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον παλιорκευμένη ἀντίσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διάρῳ ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διάρῳ· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
6 πλὺς ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ἀνύχθη ὥστε τριήρας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρεμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἦκται δὲ κατύπερθε ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίαν πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur causā insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus omnium, quae novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare* ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: latitudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρκεται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατ' ὕψος τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τεῖνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὖρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπὲρ ἡκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας. Φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρεος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστον ἐστὶ καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρεος, τοῦ οὐρίζοντος Αἴγυπτον τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσα σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλῆος οὐρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythracum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendiarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria determinat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus; in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυνάδεκα μυριάδες. Νεκὼς μὲν
 25 νυν μεταξὺ οὐρύσσων ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πανσάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ 159
 Νεκὼς, ἐτράπετο πρὸς στρατηγίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίᾳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὀλκοὶ
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι πεζῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εὐῶσαν
 μεγάλην εἶλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατηγα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

- 160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες διακαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιβέναι τὸν ἐν Ὀλυμπῇ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευρεῖν. 5 ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἔλθον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων διακαιότερον ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

183, 70.

τοὺς Ἡλείους εἰ σφί οἱ πολυῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικούντες τὸν ξεῖνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθεῖναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικοῖατο εἰς Αἴγυπτον, ξένοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθεῖναι, Ἡλείων δὲ μηδεὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπέδηκοντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μῦνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὅς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἑαυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

*inter se consilio, quacsiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 causâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.*

(161.) *Psammis* postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in *Acthiopiam*,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit *Apries*. Hic post *Psammitichum*, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἕτα πέντε 5
 καὶ εἴκοσι ἄρξας· ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
 σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἑδρε κακῶς
 γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
 ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
 τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὁ Ἀπρίης 10
 ἐπὶ Κυρηνάους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
 δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
 κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
 φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
 τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. 15
 ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
 καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
 162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
 per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
 et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
 cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
 in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
 ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum*
rerum historia exponam, paucis in praesenti con-
 tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
 ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
 tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
 quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
 in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
 periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
 Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
 runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε βστάς, περιέθηκε οἱ κυνέην· καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῆην περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὕτως ἀκούσας ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδύκνυ. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλεία τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπιστεῶντες, παρεσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ
10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντελάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλει ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος)
15 ἐπάρας, ἀπηματᾷσθε· καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίης

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus Aprien paravit. Quo cognito Apries, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum iussit Apriao

ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρισκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρίσσεσθαι γὰρ καὶ αὐτός, καὶ ἄλλους ἄξιον.“ τὸν δὲ Πατάρβη- 20 μιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα, σπουδῇ ἀπιάναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλείῃ δηλῶσαι τὰ πρησσύμενα. ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγνοια τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περιταμῆν προτάξαι αὐτοῦ τά τε ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑαυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχοῦντες, ἀπιστίᾳ πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ ἐδίδosan σφίεας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui cum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ caussâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

184, 27.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
 ἔπλυνε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἄνδρας
 ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆα ἐν Σαί
 5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
 τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
 τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
 ἐγένοντο ἀμφότεροι, καὶ πευρήσεσθαι ἔμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
 ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
 δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
 κυβερνήται. γένη μὲν Αἰγυπτίων τσαυτὰ· ἐστὶ· οὐνό-
 5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
 αὐτέων καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et
 adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Ca-
 rum et Ionum auxilium triginta millia: regia au-
 tem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu
 dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus
 est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis ad-
 versus regis auxiliares: quumque ambo circa Momem-
 phin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discri-
 men experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera.
 Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii
 bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes,
 alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum ge-
 nera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab
 artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasi-*
ries nominantur, alii *Hermotybies*: qui ex hisce sunt

- ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἀπάσα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἶδα
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γενό-
 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκατὰ μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχμον. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 τής, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιβί-
 τής, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκείει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γένόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἔξαστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [νομος Gracchi
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiū nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bics; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tati unice vacant. (166) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbacthites, Thmu-
 ites, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρὸς
 ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
 μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρίναι
 ὀρέων καὶ Θρήικας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
 δούς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
 5 ρους τῶν ἄλλων ἡγούμενους πολιτῶν τοὺς τὰς τέχνας
 μαθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
 λαγμένους τῶν χειρωναξίων, γενναίους νομιζομένους
 εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
 μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
 10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
 χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαραισθέντα μού- 168
 νοισι Αἰγυπτίων, παρ' ἑξ τῶν ἱερέων ἄρουραι ἐξαίρετοι
 δυνάδεκα ἐκάστῳ ἀτελεές. ἡ δὲ ἄρουρα ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere,
 solam rem militarem exercent, puer a patre institu-
 tus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci
 acceperint, non possum liquido iudicare; quum et
 Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere bar-
 baros populos videam minore in honore, quam alios
 cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horum-
 que posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent,
 generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui
 rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est
 apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lace-
 daemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt
 qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem
 bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacer-
 dotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim
 cuique arva praecepua, vectigalis immunita. Habet au-

ἔστι Αἰγυπτίων πάντα. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν ἐξαραισημένα. τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδ' αὐτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις δ' ὧν τάδε παρέξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστη, ὅπτου σίτου σταθμὸς πέντε μνῆαι ἑκάστῳ, κρεῶν βοῶν δύο μνῆαι, οἶνου τέσσερες ἀρυστήρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδото.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπικοντο εἰς Μῶμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσασθαι μὲν εὖ οἱ ξεινοί, πλήθει δὲ πολλῶ ἐλάσσονες ὄντες, κατὰ τοῦτα ἐσώθησαν. Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι

tem *anum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum : estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant : praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur : cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique ; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphim oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregriini ; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

ἥδε ἡ διάνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλές ἑαυτῷ ἰδρῦσθαι
εἶδκε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία πρότερον
10 ἑόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεύει. ἐνθαῦτα δὲ τέως
μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὥς οὐ ποιοῖ
δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑαυτῷ ἔχριστον, οὐ-
τω δὴ παραδιδῶν τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ
15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαιψαν ἐν τῇσι πατρώησι
ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχιστά-
τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔβαιψαν δὲ
Σαῖται πάντα τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
σιλέας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
20 μα, ἑκαστέρῳ μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
nutritus est, et bene cum habuit Amasis: ad extre-
mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

Herod. T. I. P. I.

G g

- καὶ τῶν τούτου προπατόρων ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν
 τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθὴν μεγάλη, καὶ ἡσκη-
 μένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοις,
 καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυ-
 ρώματα ἔστηκε ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστὶ. 25
- 170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τσιού-
 τῳ πράγματι ἐξαγορεύειν τούνομα, ἐν Σαΐι, ἐν τῷ ἱερῷ
 τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθη-
 ναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστᾶ-
 σι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχόμενη, λιθὴν κρη- 5
 πῖδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέ-
 γαθος, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοει-
 171 δὴς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύοντα τῶν
 παθῶν αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra thalamum, repositorium est binis foribus clausum, at qui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de qui-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδότε μοι ἐπὶ πλέον
ὡς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὖστομα κείσθω. καὶ τῆς Δῆ-
5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδότε μοι πέρι εὖστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὅση ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
σαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, δίδασκον
αὐτὴν μοῦνοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιοημένου, ἐβασίλευσε Ἄμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαΐτεω ἐών· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
ὄνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατένοντο
τὸν Ἄμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ μεγάλη
5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν ἔοντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Gracci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanâ praefecturâ oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptiî Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσπαγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἰδρυσε τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτέοντες πρὸς τῷγαλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε Φὰς „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γαλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμῆν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπραγέναι· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomissent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur* (sic loqui pergebat) *suam sortem simillimam huic pelluvio*

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς.“ καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσεις πρὸς 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔστου πληθώρας ἀγορῆς, προθύμως ἔπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἔπινε τε καὶ κατέσκωπτε τοὺς 5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις οἱ Φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιαύδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „πρόστηκας, ἐς τὰ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτόν. „σέ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶ σεμνὸν θωκέοντα, δι' 10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτια „τ' αὖ ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἀρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iociisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: *Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο ταισίδε αὐτοῖς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγίῃ ἂν ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὲ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνίεναι, λάβοι ἂν
 „ἤτοι μανεῖς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γινόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ἰδιώτης, ὥς Φιλοπότης εὖν καὶ Φιλοσκάμμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλεί-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτει-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utriquo
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumvisse et*

5 σκε αὖ περιῶν. οἱ δ' ἄν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
ρα χρήματα, ἀρσέυμενον ἄγεσθον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
ἐκάστοισι εἴη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰλόσκετο ὑπὸ τῶν
μαντήϊων, παλλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
ἐβασίλευσε, ἐπαῖε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
ἐπεμέλετο, αὐτὲ ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδοι οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
τίων ἔθνε, αἷς οὐδενὸς εὐῶσι ἀξίοισι, ψευδέα τε μαντήϊα
κακτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
των δὲ ὡς ἀληθείας θεῶν ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
15 παροσχόμενων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαῖ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θου- 175
μάσιά οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum prae- cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora- cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, καλοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ τούτέων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 φιν εὐσεύων λιθοτομμένων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάθειας, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥμιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θωυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μουνόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑτα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προστεταχάτο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἔξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πῆχες· εὖρος δὲ, τεσσσερεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νολίθου ἐστὶ. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapacidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
 est *ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annes occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωδέκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἔσοδον. ἔσω γὰρ μὴ ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελεύσασθαι τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ εἶν' ἔτι προσητέρω ἐλκύ-
 σαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτιον καίμενον κο-
 λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
 gitudinis octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussa non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vocibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussa non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his *Memphi colossus* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

Θρω ἑσταῖσι, Αἰθιοπικοῦ ἑόντος λίθου, δύο κολοσσοί, εἰκόσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάλου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσούτος καὶ ἐν Σαῖ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσί τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

- 177 Ἐπ' Ἀμασίως δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μά-
λιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποτα-
μοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι
ἀνθρώποισι. καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας
τότε δισφυρίας τὰς οἰκεομένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5
τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτεος
ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινα Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schaeff. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant
statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera
ab unā aedis sacrae parte, altera ab alterā: [sive,
quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] om-
nia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem
etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem
habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum
illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum
et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prospere
maxime floruisse, tum quod ad commoda spe-
ctat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e
terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea
tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem
illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque*
quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur,

190, 26.

ται' μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφάλλοντα δικαίῃ
 ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο τῷ ἐκά-
 νονι ἐς αἰεὶ χρεῶνται, ὅντι ἀμάρταν νόμον. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετα-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκεῖν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
 νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τέμενα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνα-
 μαστότατον ἐν καὶ χρησιμώτατον, καλεῖμεν δὲ Ἑλ-
 λήνιον, αἷδε πόλις εἰσὶ αἱ ἰδομένας κοινῇ, Ἴωνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
 ρέων δὲ, Ῥόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσοί, καὶ

*unde vitam sustentet : qui hoc non faceret , aut le-
 gitimum victum non declararet , is morte plecte-
 retur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
 tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
 bitandam concessit : qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his arcas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phascli; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-

Φάσηλιν· Αἰαλέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πέλις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί μετεὸν μεταποιεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγυῶνται ἐπ' ἑαυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἑρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπο-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκέντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γέ οἳά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδες περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπύκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὲ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηκοσίων τάλαντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἑὼν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδατίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκοντο. Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπτηρίας τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃτά τε καὶ συμ- 181
μαχίην συνθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότῃτος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὦν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττεω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὖνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summae quartam partem Delphenses pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona corrogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graecam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae causâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri (quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἷός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξι ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γύναι, κα-
 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμίῃ μηχανῇ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικείων πασέων.“ Ἡ δὲ
 Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρηύτερος ὁ
 Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
 ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα-
 15 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
 μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
 τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτὴν, ἐμίσγετο· καὶ
 κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
 τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ-
 20 πέμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόψ. *Alia* ἐν τῷ νηῷ, in templo.

concomberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuat se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστυος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα εἰς Κυρήνην.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἄμασις εἰς τὴν Ἑλλά- 182
δα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑαυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ
5 θώρηκα λίθινον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ
εἰκόνας ἑαυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρ' ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτους τοῦ Αἰάκειος· εἰς δὲ Λίνδον,
20 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἴνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερόν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spec-
tans. Eandem Ladicen Cambyses, Aegypto potitus,
postquam ex ea, quatenus esset, cognosset, illaesam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona
etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuam misit inauratam, et sui imaginem pi-
eturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona haec miserat hospitii causâ, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii causâ, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδρύσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδεσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMĪ.

AUCTORIS consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iūs*, *Europae*, *Medeae*, *Helenae*. (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmericos ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus Periander Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

Croesus, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *Solon* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a Croeso, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T.I. P.I.

H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaraum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelasgi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelagis* ad *Hellenas* transiit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, *Croesi* aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) his eiectus, his denuo imperium recuperavit: (60-63.) *Naxum* insulam armis subegit; *Delum* expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiis *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his *Croeso* missus, intercipitur a *Samiis*. (70.)

Sapiens vir *Lydus Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a *Graecis Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et ulsisci *Astyagem* *Medum*, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat solis defectus, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Haly* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Telmissenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatui hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbri, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddidit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrreno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammithichus* rex, cisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 *Scythae* Asiā eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captā *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambysi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eundem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercebat, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cya-
xares, deliberatione cum Magis instituta, impletum
somnia fatum credens, salvum puerum ad parentes in
Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice
illius cane. (122. *coll. c. 110.*)

Harpagus, regis odio, extimulat *Cyrum* adversus
avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis.
(123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido
invento *Cyrus* ad defectionem a Medis inpellit. (125.
126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero prae-
lio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita
Cyrus et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui
per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.)
Mores: diem natalem festum agunt: quo victu vi-
vant: vino indulgent: eorum verecundia: compotan-
tes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutan-
tium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se
ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores fa-
cillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patri-
bus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Im-
munitas a poena capitali ob unum solum delictum.
Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Menda-
cium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt:
lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum
cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam *S*,
(139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Ae-
gyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis,
Cyrus fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo me-
tu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fe-
cerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt.
(141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi
Ionum nomine (quod respuunt alii populi eiusdem
stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Pa-
nionium* nomen, conveniunt, communeque festum
Panionia celebrant. (142. 143. *coll. c. 148.*) Similiter
quinque Dorienses civitates (olim sex, priusquam
excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici
Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne *Graecos* vexet, denunciant. (152.) *Cyros* contemtim respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, *Ionibus* per legatos, facturum. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyros*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittant. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Biantis* olim consilium *Ionibus* datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Ceres, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car.* (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caris* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (Assyriam et Babyloniam) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi extruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labynetum*, Babyloniae regem, proficiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi Cyrus iubet. (189.) Babylonios, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia Babylonem venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud Babylonios. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.). Lex turpissima de cultu *Myliitae*, Veneris Assyriae. (199.) Tres Babyloniorum tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos maciant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, *expeditionem in Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas *res Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba factururus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae, terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili* altitudo, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate, *Famis* periculum metuendum *Graecis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

eius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) De *caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatae: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret *Nilus*. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) *Nili* cursus ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) *Hercules* Tyrius, et Thasius. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de *Hercule* fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaei. (54-57.) *Pompae* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsas* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) *Lutra*, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis lineae; item lanca, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiant *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.)

Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *loto*, et *byblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107 - 110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113 - 115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiac non fuisse probat *Herodotus*. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hiemem. Regium thesaurum exspolians duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ lusisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129 - 132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso *Rhodopidis* esse creditur. (134.) *Rhodopis* metretix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis la-
tericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula red-
dux, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem mili-
tarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum ad-
gressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 an-
nos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi
nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit.
Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.)
Hecataeum, genus suum a deo repetentem, rident
sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacer-
dotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.)
Ante homines, in Aegypto *di* regnaverant; quorum
postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* op-
pressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.)
Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deo-
rum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae,
Bacchus: omnes quidem longe antiquiores Graeco-
rum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei ali-
cuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum
perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in to-
tidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum
mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc
mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psam-
mitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum
solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epa-
phus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Ca-
ribus* tribuit: quorum lingua instituti pueri Aegy-
ptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Ab-
hinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latonae* ora-
culum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide cae-
sa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoeniciis prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161-165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomina et numerus. (164-166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
